

XII

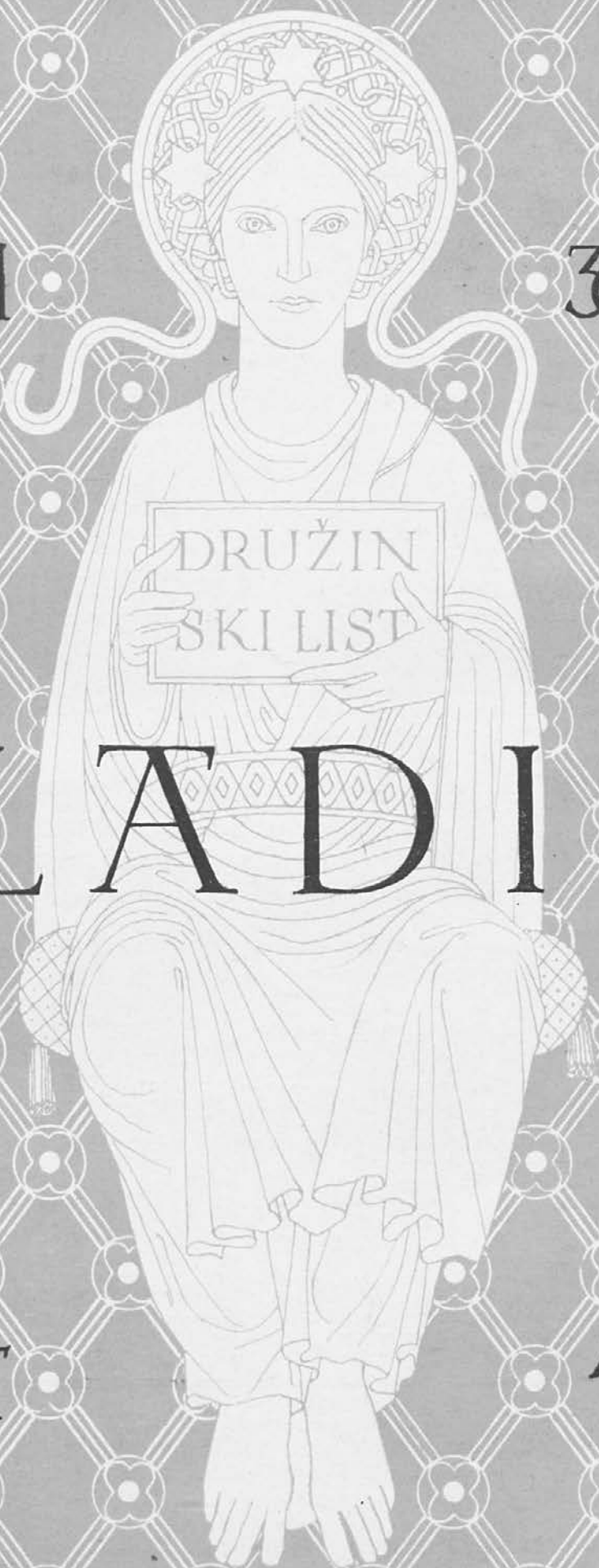
36

DRUŽIN
SKI LIST

M LAD I KA

ŠT

4

VSEBINA APRILSKE ŠTEVILKE

LEPA POLJANA Dobravski bogovi (Venceslav Winkler) // Tinač (Jan Plestenjak) // Noč pred vstajenjem (A. Pavlovič Čehov - Franc Terseglav) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) // Iz zime v pomlad (dr. Angela Piskernik) // Kralj Svetopolk (Ivan Stodola) ★ PESMI Veliki teden (Jože Dular) // Mati pod križem (Joža Vovk) ★ PISANA TRATA Človek v gorah (Ivan Bučer) // O instrumentih (Ludovik Puš) »Sence« (K. D.) // Mlada bolgarska grafika (K. Dobida) // Nove knjige // Ljubljanska opera (P. L.) ★ DOM IN DRUŽINA Prazen medaljonček (Joža Likovič) // Beg z dežele (Krista Hafner) // O kuhinjskem orodju (Štefanija Humekova) // Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA ★ SLIKE Veselin Staikov: Ladjarji; Obdelovanje konoplje // Aleksander Žendov: Pogreb otroka; Začetek... // Miha Maleš: Gregor Rihar; Usmiljenki; Golnik ponoči; Bolniki na Golniku; Motiv iz Celja; Hugolin Sattner; Lastni portret // Križani (delo Adlharta iz Halleina v benediktinskem kolegiju sv. Petra v Salzburgu) // Penčo Georgijev: Kmečko dvorišče ★ KROJNA POLA Pripombe o ročnem delu; O darilih; Razdelitev gospodinjskega denarja; Varčevanje na pravem mestu; Preproge iz raznih cunj; Ženska lepota; Duh ali srce; Nasveti za gospodinjstvo

OPOZORILO. Cenjene naročnike vljudno opozarjamo, da je plačljiva naročnina Mladike vnaprej. Z današnjim dnevom zapade v plačilo že druga četrtina naročnine. Zato prosimo, da nam oni, ki plačujejo četrtletno, pošljejo sedaj drugi obrok. Kdor še sploh ni poslal naročnine za leto 1936, naj nam jo sedaj vsaj za pol leta nakaže. — Nujno pa prosimo vse one, ki dolgujejo še lansko naročnino, čeprav samo delno, da nam jo takoj pošljejo, ker bi bili sicer primorani jim ustaviti nadaljnje pošiljanje lista. — Ob tej priliki se cenjenim naročnikom, ki redno plačujejo naročnino, lepo zahvaljujemo za njihovo točnost — prihranijo nam veliko dela in sitnosti.

Vsem cenj. naročnikom, čitateljem in sodelavcem želimo vesele velikonočne praznike
Uredništvo in uprava Mladike.

D O B I L I S M O V O C E N O

Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava. Spisala dr. Viktor Korošec in dr. Gregor Krek. Prvi zvezek, 1. snopič. Splošni nauki, viri, osebno in stvarno pravo. Spisal dr. Viktor Korošec. Založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1936. Deveta knjiga Znanstvene knjižnice. ★ **Hiša v bregu.** Roman. Martin Kukučič. Iz slovaščine prevedel Viktor Smolej. Leposlovna knjižnica 22. Založila Jugoslovanska knjigarna, 1935. ★ **Križarji.** H. Sienkiewicz. 2. del. Iz poljščine prevedel dr. Rudolf Mole. 59. zvezek Ljudske knjižnice. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. ★ **Umetnost zapadne Evrope.** Oris njenih virov in glavnih dob njenega razvoja. Spisal dr. Franc Stele. Zbirka Kosmos. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Pismo iz južne Srbije. Naj za naše bralce navedemo, s kako ljubeznijo sprejemajo naši, ki so daleč, slovensko besedo v knjigi in reviji in kako cenijo tisk. Iz Kumanovega v južni Srbiji nam piše naročnik uradnik: »Od svoje majhne plače trgam in redno plačujem naročnino za Mladiko, Mohorjeve knjige, Kosmos in Slovenca in posojam vsem, kolikor je tukaj Slovencev, ne da bi iskal ali pa imel od tega kako materialno korist. Slovenca prejemam navadno ob enajstih dopoldne, ob dveh popoldne je prebran in že roma iz roke v roko tja do konca tedna, dokler se ne zdi vsak članek že zgodovina, ne pa novica. Mladiko berejo otroci zvečer vsi skupaj — starši poslušajo, gospodinje iščejo nasvetov v njej... Drugi imajo veliko več denarja kakor jaz, tudi več možnosti za naročanje knjig, toda... Ne zamerim jim, še hvaležen sem, da vsaj moje časopise, knjige in revije beró, ker edino to jih obdrži... Božični prazniki so minuli, ostal pa je nanje grenak spomin, ker nismo imeli duhovnika; ni bilo polnočnice niti maše na božič in božične dni. Vaše priznanje pa mi daje moči, da še naprej delam z voljo in vzdržim na trnjevem

potu.« Tolikega idealizma doma mnogi preobjudeni in prepestovani otroci matere Slovenije ne poznajo več. Globokovidna ljubezen se začne vedno šele iz daljave.

Selski. Tako težko berem vaš rokopis, da si ne morem ustvariti nobene sodbe o vaših verzih. Če želite usmiljenja s svojimi pesmimi, zakaj ste tako neusmiljeni z ocenjevalci?

Arnskek. Vaše pesmi so tople, kar je dandanes redka stvar, po vsebini in izrazu so povsem sodobne. To je mnogo od tistih vaših, ki sem jih pred nedavnim bral. Škoda, da je vmes marsikak zelo šepav in nepojoč verz, ki mi brani, da bi pesmi v celoti potrdil. N. pr.:

Zakaj da tuja sreča ni več sladka
in tihi ti večeri niso mirni
in hrepenenja pot zakaj ni gladka?
Zakaj greš z dušo vsako noč domov?

Prepričan sem, da mnogo in dobro berete. Delajte, mislite in uležano pesem brez skrbi popravite. Ne odtrga se vsaka pesem v celoti kar od srca, treba je pravo obliko večkrat tudi iskati, seveda ne s pametjo, temveč z doživetjem.

(Nadaljevanje na 3. strani ovitka.)

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrtletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stanje din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150. NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna, registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

Venceslav Winkler

DOBRAVSKI BOGOVI

7.

Potokar se je spet napotil na Vrh. Šel je opominjat dolžnike. Po dve, tri leta tiščijo denar; kadar pa je treba zabavljati čezenj, so prvi.

»In za zadrugo so vneti nič kako!« ga je obšlo. Nasmehnil se je. »Zdaj je Tonejc gotovo že dobil pismo. Lepo to sicer res ni, toda čemu se vtika v take stvari? Naj živi mirno in gara sam zase, kaj ga brigajo drugi ljudje! Seveda, prav za prav bi moral prijeti župnika, toda kako!«

»Saj bo še kdaj kaj prosil!« se je potolažil.

Stopil je k Boštjančku. Trije otroci so se igrali pred hišo. Ko so zagledali tujca, so vstali in s strahom čakali. Potem so opazili konja in pozabili na moža. Približali so se vozičku.

Na pragu se je prikazala žena, v naročju je držala četrtega otroka.

»Bo precej prišel, nekje za hišo je.«

Res se je kmalu privlekel izza kočice Boštjanček. Ko je ugledal Potokarja, mu je obstala noga. Zmešano je pozdravil in se v zadregi približal.

»Kaj delate, Boštjanček?« se je oziral Andrej po koči.

»Tako, tako, hudo je, nekaj drv sem napravil. Pohiteti moram. Če bomo že lačni, vsaj na mrzlem naj bi ne bili.«

»Aha, aha!« je kratko potrdil Potokar. Malo nerodno mu je bilo, ko je videl revščino. Pa spomnil se je, da tudi njega pritiskajo. »Tako je življenje!« si je rekel.

»Boštjanček, zaradi tistih dve sto dinarjev sem prišel, saj veste!«

»Dve sto dinarjev! Seveda vem,« se je Boštjančku tresel glas. Pogledal je ženo in se bridko nasmehnil. »Saj bi jih že davno prinesel, a jih prav zares nimam. Kje naj jih pa dobim! Za tisto revščino davka so mi zarubili prašiča. Veste, da bi ga ne dal. Zdaj bomo vso zimo brez zabele. Naj jo mar kupujem? Na upanje mi je nihče ne dá. Še kravo imam, a ima telička in smo brez mleka.«

»To je vse res,« je dejal Potokar čez trenutek, »a jaz moram tudi živeti, ali ne? Tudi mene davijo; na nek način si moram pomagati. Pa bi kaj prodali, Boštjanček?«

»Prodal,« se je začudil kajžar. »Moj Bog, kaj pa? Drv nimam, saj so mi že lani vse izsekali, krompir mi pa ni napravil, še za seme ga bo zmanjkalo. Kaj pa naj prodam?«

»No, telička!«

Kmet je vzdihnil in pogledal otroke. Približali so se mu in se ga oklenili. Najstarejši je šepetaje zaprosil:

»Ata, nikar telička!«

Boštjanček ga je tolažil in odgovoril Potokarju:

»S čim bomo pa živeli? Mislil sem kupiti nekaj koruze. In raztrgani smo vsi. Ali ne morete počakati še nekaj časa?«

»Počakati, počakati! Dolgo sem že čakal. Menda ste kar pozabili na dolg. Ne morem več čakati.«

»Kje naj pa vzamem?« se je vznemiril Boštjanček.

»Dajte telička!«

»Telička, telička!« so se vmešavali otroci.

Žena na pragu je mirila najmlajšega in se vprašujoče ozirala na moža.

»Telička ne dam!« je rekel tiho.

»Pa denar!« je trmasto gnal Potokar.

»Nimam!«

»Če ne bo šlo zlepa, bom moral pa s pravico. Pa bodo večji stroški!«

»Hudiči biriški!« je škripal Boštjanček. Otresel se je otrok in stopil proti hlevu. Spotoma se je še enkrat ustavil in se obrnil. Bled in nekoliko upognjen je hripavo vprašal:

»Torej prav zares?«

»Kaj se cmerite!« se je zadržal Potokar. »V dveh letih bi pa že lahko pripravili tiste denarje, ne? Kakopa, kar pustil naj bi vam vse!«

Kajzar je stisnil pesti in zbegano pogledal okoli sebe. Ob zidu so slonele gnojne vile. Obšlo ga je, da bi jih prijel in sunil z njimi kogarkoli. Tedaj je zaslišal slaboten ženin glas:

»Daj, Janez, daj. Bomo že kako prestali.«

Stopila je s praga, stežka je zadrževala solze. Otrok v naročju je mahal z ročicami, kakor bi jo božal po obrazu, in klical: »Mama, mama!...«

»Ali ga boste kar odpeljali?« je vprašal Boštjanček s suhim grlom.

»Najbolje. Kar odveži ga!« je potrdil Potokar in stopil za njim v hlev. Strokovnjaško je pretipal telička in zadovoljno pokimal.

»Nekaj ti bo še ostalo,« je rekel.

Kajzar je molče odvedel žival na dvorišče. Branila se je na vse načine, potem je prišel še Potokarjev hlapec od voza in jo zgrabil z vajenimi rokami. Povezal jo je in vrgel na voz ter pokrnil z mrežo.

»Greste z menoj?« je vprašal Andrej.

Boštjanček je prikimal in sedel zadaj na voz. Otroci so plašno gledali, kaj se je zgodilo; ko se je voz premaknil, so zajokali:

»Teliček — telička so odpeljali!«

Proti poldnevu se je Boštjanček vrnil. Utrujen je obstal na vrtu. Vsi trije so mu pritekli naproti.

»Ata, kje imate telička?«

Prijel jih je za roke in jih odpeljal do praga. Tam so posedli in razložil jim je:

»Telička ni več. Denar sem dobil zanj, denar.«

In pokazal jim je štiri kovance, štiri kovače.

»Joj, denar!« so zrasli otroci.

»Lep denar,« je potrdil. »Koruzo bomo kupili pa obleko in čevlje. Vse, prav vse.«

Otroci so se smehljali, on pa je premišljeval, kaj naj napravi s štirimi kovači, in se ni mogel smejati.

*

Tonejc je bil v lazcu že od ranega jutra. Še nekaj drv bi rad napravil. Brez veselja je sekal. Saj je šele pokopal ženo, ni se še dobro razpuhtel vonj sveč, v ušesih mu je še drhtel jok.

Proti poldnevu mu je prišel pomagat Jože. Z vso naglico je hitel v breg. Ko je prišel do očeta, je vrgel sekuro na tla, izvlekel iz žepa pismo in mu ga ponudil: »Berite!«

Blaž je počasi prenehal z delom, začudeno pogledal sina in vzel pismo. Ko je spoznal na ovitku, da je prišlo od dobravske posojilnice, se je stresel. Spreletela ga je neka slutnja. Hitro ga je odprl in prebral. Pobledele je in zamrmral:

»Saj sem vedel!«

Zagledal se je nekam v dolino. Čez kopaste griče je lezla megla, počasi, počasi se je dvigala. Zazdelo se mu je, da bo kmalu zagrnila vse v megleno morje, le on sam bo stal nad njim, ne bo vedel, kje je laz, kje so doline, niti ne, kje je Dobrava z domačo hišo.

Počasi je potlačil pismo v žep.

»No, kaj bo?« se je oglasil Jože.

Blaž ga je pogledal. Fant je stal golorok pred njim, verno je čakal očetove besede. Vse je slutil.

Toda oče je molčal.

»Ti pa znajo!« je dejal fant čez trenutek. Zdaj je vedel zares. Vzdrnil se je, pobral sekuro in stopil k ležečemu drevesu.

»Moj Bog, moj Bog!« je vzdihnil Tonejc ter pogledal proti nebu. Nato se je zdrznil, obrnil k Jožetu in rekel: »Dajva!«

Dve sekiri sta zapeli enakomerno pesem.

8.

Blaž Tonejc je s stisnjenimi zobmi pravil, kaj se je zgodilo. Najprej materina smrt, zdaj še to. Jože, ki je prišel z očetom, je molče sedel na klopi in gledal čez polje v griče. Rasli so iz megle, ki se je dvigala in nekam izginjala.

»Tako, tako,« je ponavljal Tonejc brez misli. »Grunt, grunt!«

Topo je gledal predse in bobnal s čevljem po podu.

Megle so se čisto razmaknile, sonce je posvetilo v sobo. Blaž se je ozrl za prvimi žarki. Jože pri peči je vzdihnil, si pretegnil roke in se vzdignil. Blaž ga je pogledal. Sinove oči so bile trde, neizprosne, kot da je pripravljen, da se z vsemi bije do krvi. Da, da, kdo ima takega sina? Umiril se je in začel mrzlo računati.

»Pod Liscem leži les in čaka, med mašami sem ga posekal. V dolino kam bi moral z njim, tam delajo žage, delajo. Da bi ga sam vozil? Preveč časa bi ubil. Kar tako ga bom oddal, naj ga odpelje, kdor ga kupi. Pet tisoč, manj ne smem dobiti. Potem junec. Ta bo šel na semenj. Bridka bo. Kar Jože ga bo odpeljal. In krompir nekemu, domačim ne, povprašati bom moral. To bi moralo dati tudi blizu pet tisoč.«

Počasi je razložil vse Marički in Jožetu. Fantu so se zaiskrile oči, molče je prikimal.

»Da se jih le rešimo!« je vzdihnil sam pri sebi.

Marički je bilo hudo. Prestrašila se je zaradi krompirja.

»Da bo pozimi lakota,« se je branila.

»Bomo že potrneli,« je golčal Blaž. »Kaj smo že vse prestali, mater bi vprašala! Po enkrat na

Veselin Staikov: Ladjarji. (Lesorez.)

dan smo jedli, pa smo se le pretolkli. Saj nismo tako mehki, ne!»

Pa mu je bilo vendar neprijetno. Potolažil se je šele, ko je vstal Jože in trdo rekel:

»Kar dajmo! Zmeraj ne bo tako hudo, bolje da danes preložimo te stvari kot jutri.«

Oče ga je hvaležno pogledal. Malo je še postal, nato se je vzdignil in se napotil po vasi. Korak mu je bil nekoliko negotov, prešteval je sosedse. Potem se je odločil za Hribarja.

»Ta je še najbolj pri denarju,« je zamrmral.

Dobil ga je pri drveh. Nerodno je sedel na kup in gledal, kako jih Peter, ki je bil še mlad, drobi. Ko si je domači oddahnil, je porabil priliko in začel razkladati, kaj se je zgodilo in kako misli.

Peter se je začudil in ni mogel verjeti.

»Le reši se jih, Blaž, ti so od zlodja!« je rekel.

Ko pa je Blaž omenil za denar, se je Hribar umaknil in zmajal z glavo, da so težki časi.

»Saj pravim, ko bi bilo kdaj poprej, nič kako rad bi ti posodil. Zdaj pa ne morem. Nimam.«

»Kaj pa, še tega bi bilo treba,« se je oglasila žena. »Viš, da je zima pred durmi. Obutala bo treba, kje boš vzel?«

Peter je bil še bolj v zadregi. Popraskal se je in ponavljal: »Ne morem, Blaž, ne morem...«

Tonejc je popravljal: »Saj ne silim, Peter, le tako sem mislil, če mogoče imaš. Bom pa koga drugega vprašal. Nerodno je, ne veš, kako nerodno, pa bo le treba.«

Prijazno se je poslovil, le glas se mu je nekoliko tresel. Ko je prišel na cesto, je globoko vzdihnil. Noge so mu kar same zavile proti domu. Sredi vasi se je pa ustavil.

»Naj bo! Če sem že začel, napravim pot do konca. K Andrejcu grem, Srebrnjaku in Brinarju.«

Težko in plaho je vstopil pri Andrejcu. Pa še preden je začel, se je že umaknil.

»Saj ta nima denarja!« ga je spreletelo. Srebrnjaka ni bilo doma.

Ostal je še Brinar.

»Denar?« se je razburil starec. »Posodim naj ti ga? Kdo ti je pa rekel, da imam denar? Moj Bog, nikoli ne pustijo človeka pri miru!«

»Saj mi ni nobeden rekel,« ga je tolažil Blaž, »le zdelo se mi je tako. Dober gospodar ste bili, v hranilnico ga niste nesli, nekaj ga gotovo imate. In že pozimi bi ga vrnil. Vidite, samo še pet tisoč mi bo manjkalo. Nočem, da bi take stvari uganjali z menoj, že zaradi zadruga ne...«

»Nimam, nimam,« je jecljal Brinar. »Saj si sam kriv. Čemu se pa bódeš z njimi? Pri miru bi bil. Kdo vé, kakšni časi še pridejo, s takimi ljudmi ni dobro biti navzkriž, več zaležejo kot gospod župnik, čeprav ne hodijo v cerkev. Še zmeraj je bilo tako, da so oni ukazovali. Kaj bi preobračali svet, saj ni mogoče drugače. Najbolje napraviš, če se pobotaš s Kerinom in Hrastarjem.«

»Tisto pa nel!« se je uprl Tonejc.

»Mlad si še, mlad,« je kimal starec. »Ko ti bo voda v grlo tekla, se boš že premislil. Marsikdo je že poskušal, pa je moral odnehati.«

»Torej ne bo nič,« je dejal Blaž zamolklo.

»Kaj pa hoče biti, moj Bog!« je vzdihoval Brinar. »Imej vendar pamet!«

Jezno se je Tonejc poslovil.

»Ta bi mi lahko pomagal,« je mrmral sam zase.

Dva dni je potem hodil po gruntu kot izgubljen, mislil na vse in vendar ni nič ukrenil. Marička je pritajeno ihtela in to ga je najhuje dražilo.

»Vražje solze, saj bo še vse dobro!« je klel. Tudi Jože je postal bolj osoren.

Tretje jutro je stopil Blaž v dolino. Kar natihoma, ne da bi povedal Jožetu in Marički. Opolodne se je fant začudil in vprašal sestro:

»Kje so pa oče?«

»Ne vem,« je zaihtela. »Mene zmeraj bolj skrbi. Zjutraj sem srečala Hrastarja, tako se mi je smejal kakor še nikoli.«

»Kaj se kisaš! Še ti bi se smejala. Oče so šli prodajat. Boš videla, da bo še vse prav.«

Res se je Tonejc vrnil zvečer. Bled in utrujen se je sesedel za mizo in zašepetal.

»Les sem prodal in volička.«

Jože je planil:

»Dobro? Kako?«

»Dobro!« je prikimal oče in oči so se mu zasvetile.

»Hvala Bogu!« je zamrmral fant.

»Ali je kaj večerje? Lačen sem,« je vzdihnil Blaž.

Marička je šla po večerjo. Ko se je vračala, se je ustavila sredi sobe in jezno pogledala brata. Fant je z dolgimi koraki hodil od peči do okna in polglasno pel ter ploskal z rokami.

»Saj še teden dni ni, odkar smo mater pokopali, in si že tak!«

Jože se je ustavil, začudeno pogledal, nato se obrnil in počasi sedel k mizi ter poslušal očeta, ki je pravil, kako je prodajal.

»Za junca bova prav za prav šele jutri zbarantala. Obljubil mi je pa, da ga na vsak način vzame. Les bodo tudi že jutri začeli voziti, dokler so še suha pota. Denar pa dobim pojutrišnjem. Dosti manj ne bo kot pet tisoč.«

»Lahko bi bilo več,« je računal Jože.

»Kdor je v sili, ne gleda na ceno. Znajo priviti,« je pravil Blaž.

Potem je bil še ves teden v kupčiji. Toliko da je ob osmini prebil dopoldne v cerkvi in doma, drugače se je vračal pozno v noči, odhajal zgodaj zjutraj. Dobil je denar za les, še dosti dobro prodal junca, odpeljal dva prašiča in dva voza krompirja. V žepu je imel nekaj manj kot deset jurjev. Še Marička je stresla vse prihranke iz rute, šteli so in našteli še nekaj več.

»Manjka, manjka!« je vzdihoval Blaž.

V hlevu ga je bodla praznота, v svinjaku je bilo preveč tiho. Računal je in računal, toda ni prišel do konca.

Zdaj je stopil še h gospodu župniku.

»Kriste!« je vzkliknil župnik. »Kje naj pa kaj dobim?«

Zamislil se je, majal z glavo, a ni mogel najti.

»Čakaj no!«

Prebrskal je vse po predalih.

»Revež sem, Blaž, revež,« se je smejal. »Kar bo, boš dobil, dosti pa vsega skupaj ne bo.«

Naštel mu je drobiža za dve sto dinarjev.

»Dosti se ne bo poznalo. Vidiš, ko bi imeli posojilnico! Zato pa je tako. Vsaj, kar vas je pri dobavski, bi morali potresti, da bi odletelo, kar je takega.«

Oba sta se smejala, ko je spravljal denar.

Nekaj sonca je prišlo v njega, z večjim zupanjem je čakal svojega dneva.

V nedeljo popoldne je znova stopil k sosedom. Nekateri so se mu v zadregi smehljali in ga tolažili, ko je pa omenil o denarju, so umolknili. Od kod v teh časih denar? Pritajeno so govorili in računali na vse strani.

Ko so stali pred Andrejčevo hišo in je hotel Blaž pravkar oditi, je prišel po vasi vrhovski žagar.

»Kaj pa ta?« so rekli možje.

Aleksander Žendov: Pogreb otroka.

Žagar je s hitrimi koraki stopil k Tonejcu.
 »Glej no, saj si tukaj. Pa so mi rekli, da te najbrž ne bom dobil doma.«

»Kje naj pa bom?« se je smehljal Tonejc.

»Počakaj! Pojdi malo sem!« ga je povlekel Žagar na cesto. »Nekaj ti moram povedati. Denar sem ti prinesel.«

»Denar?« se je ustavil Blaž.

»Vidiš, ni treba, da bi morali vsi vedeti. Gospod župnik so prišli snoči k meni in so mi povedali. Saj če bi vedel, bi ti že prej posodil. Tri tisoč je. Na, spravi! Pa če boš mogel okoli velike noči vsaj nekaj vrniti, če bom potreboval, veš!«

»Tega ti ne bom nikoli pozabil!« je hitel Blaž.

»Beži, beži, kar z gospodom Andrejem se zmeni,« se je branil Žagar. »Če bi imel več, bi ti prinesel več.«

»Nikoli ne bom pozabil!« se je zahvaljeval Blaž in gledal prijatelja s solznimi očmi.

Žagar ga je potrepljal po rami in ga potegnul za seboj k hiši.

»Kaj ste umolknili?« je rekel kmetom.

Spogledali so se, Andrejc je pa namignil:

»Kaj prenašaš po Dobravi?«

»Slabega nič!« se je namuzal Žagar.

Nekoliko jim je bilo nerodno, vedeli so, da je prinesel Blažu denar, saj so razumeli nekaj besed, tudi so videli, kako mu je tiščal bankovce v roko, toda nihče se ga ni upal naravnost vprašati, koliko je posodil. Žagar je še nekaj časa stal na cesti, spregovoril nekaj nepomembnih besed o vremenu, nato je pozdravil in odšel proti cerkvi. Blaž je še zaklical za njim, da se bo zvečer oglasil pri njem.

»Pridi!« je prikimal mož in odhitel.

Gledali so za njim in nekateri so ga začeli hvaliti. Tonejc pa se ni hotel izdati. Pritrdil je in umolknil. Ko je pa še on hotel oditi proti domu, je stopil za njim Peter Hribar in ga povabil, da bi šel z njim.

»Ne zameri, saj veš, kakšne so ženske. Dosti ti res ne morem dati, štiri sto dinarjev sem pripravil, če boš hotel. Že zato, ko sva zmeraj tako skupaj držala.«

Tonejcu so se zaiskrile oči, prikimal je in dejal:

»Saj sem si mislil, da mi boš ustregel.«

»Pusti, pusti. Z Andrejcem ti prineseva jutri zjutraj.«

»Ali tudi on?«

»Prav kot jaz. Pa molči! Pozdravljen.«

Blaž je šel lahkih nog proti cerkvi in še nikoli ni tako lahko molil kakor to popoldne.

Zvečer je obiskal Žagarja.

»Čakaj, jim že pokažemo!« je dejal. »Osem tisoč imam v posojilnici, sem se že včeraj oglasil, naj mi jih izplačajo. Rekli so, da nimajo denarja, naj pridem pozneje. Pa še Gorniku sem povedal, tudi on bo zahteval svoje.«

»Pa zakaj?« se je čudil Tonejc.

»Da se ne bodo igrali s tvojim denarjem. Nikar ga še ne nesi! Do kdaj imaš določeno? Do sobote. Prav. Vidiš, saj to niti po pravilih ni, da bi ga vračal v tako kratkem času. Pa prej ko se rešiš, bolje zate. Pred soboto ga nikar ne oddaj. Te dni pojdem še podrezat, naj mi že vendar izplačajo, da bodo bolj nemirni.«

Potem sta pozabila na dolg in začela o zadruhi.

»Ne vem, kako bo šlo,« je zaskrbelo Tonejca.

»Zdaj sem videl, da res ni denarja.«

»Da ga ni?« se je smejal Žagar. »Toliko še zmeraj, da lahko začnemo. In potem ga bo zmeraj več.«

Drugo jutro sta prinesla osem sto dinarjev Hribar in Andrejc. Moško sta jih naštela in vprašala, koliko še manjka.

»Še tisoč,« je dejal Blaž.

»Kje bi jih dobil?« je pomislil Andrejc.

»Brinarja sem že jaz prijel, pa je kar gluha. Noče in noče razumeti.«

Naštela sta še nekaj sosedov, a Blaž je zmeraj odkimal.

»Potem pa kvečemu Luka Bertoncelj,« sta rekla.

»Rajši na boben, kot njega prositi!« se je razsrdil Tonejc. »Saj je še čas do sobote.«

Toda zadnjega tisoča ni bilo in ni bilo. Hodil je gledat v hlev, okoli hiše, iskal v spominu ljudi, ki bi imeli vsaj nekaj denarja, prešteval sorodnike in vedno in vedno prišel do zaključka, da nima nobeden nič.

»Mogoče bodo toliko usmiljeni, da se bodo dali pogovoriti. Štirinajst jih bom nesel, petnajstega naj pa malo počakajo,« je sklenil.

V soboto zjutraj se je odpravil proti Kerinu, kjer so bili posojilnični prostori. Spotoma je dohitel Andrejca in Hribarja.

»Ali greš?« sta rekla.

»Grem!« je potrdil. »In vidva?«

»Tudi h Kerinu. Rada bi videla, kakšen obraz bo napravil.«

Sredi vasi so dobili še Žagarja in Brinarja.

»Pravkar sem bil pri njih,« je pokazal Žagar proti Kerinu. »Spet so rekli, da nimajo denarja, da bi ti moral prinesiti, pa nočeš. Kadar boš prinesel, mi bodo pa dali.«

Brinar se je odkašljaj, vzel pipo iz ust, oči so mu zažarele, pljunil je in dejal počasi Blažu:

»Pravijo, da nimaš zadosti.«

»Nimam,« je odgovoril rezko kmet in hotel svojo pot. Starčeve oči so ga bodle, hotel se jim je umakniti.

»No, ne bodi hud!« je zamomljal starec. »Bom pa še jaz pomagal, ampak vknjižim se. Pa za obresti se bova pomenila.«

Tonejc je obstal, za trenutek se je zagledal proti Kerinu, nato se je zganil.

»Le!« je z muko iztisnil.

Soseda sta se spogledala, še Žagarju je bilo čudno pri srcu. Saj prav zato so se bali povedati doma. Še za obresti se niso zmenili. Zdaj so jih zbudle Brinarjeve besede. Ko sta se Blaž in Brinar tiše pomenkovala o pogojih, se je Andrejca postrani ozrl na soseda in dejal: »Vprašajmo za obresti! Lejta Brinarja!«

Spogledali so se, se zmračili in povsili glave. Seveda, Tonejc je v zadregi, pristal bi, čeprav bi zahtevali po deset.

Vzdramil jih je Brinar. Glasno je povedal:

»Misliš, da pobiram denar na cesti? Po deset od sto! Saj če ti ni prav, ti bo gotovo dal Hrastar drugačno mero.«

Tonejc je obupno pogledal po sosedih.

»Ne bodite oderuh, Brinar!« je vzkliknil in glas se mu je tresel.

Možje so se zganili. Nejevoljno so se prestopali sem in tja, Peter je nekaj zagodrnjal. Blaž je sklonil glavo, kakor bi iskal dobro misel nekje v zemlji. Brinar se je porogljivo smehljal, roke so se mu tresle, trmasto je gledal po možeh in čakal.

»Jaz ti dam mojih tri tisoč brez obresti,« je nenadoma bruhnil Žagar. »Mojdunaj, Brinar, ali ne veste, zakaj gre?«

Brinar je obstal, pogoltnil pripravljeno besedo, zasukal oči in umolknil. Ko je videl, da so tudi drugi dali denar brez obresti, je znižal svojo zahtevo na pet odstotkov.

V Blažu je vse trepetalo, a moral se je vdati. Saj gredó vendar h Kerinu.

»Jud je jud!« je udaril v roke.

Oddahnil se je, ko so nadaljevali pot.

Mirno je stopil pred Kerina. Še preden je prišel do besede, je prilezel v sobo Žagar in se zasmel:

»Zdaj bom pa dobil denar.«

Kerin je pogledal Tonejca, potem spet Žagarja in se ujezil: »Kaj ste zmenjeni, požrešneži!«

»Seveda,« je veselo razložil Žagar, »tudi Gornik čaka zunaj. Ali nisi obljubil, da ga dobimo, ko ga prinese Tonejc?«

M. Maleš: Gregor Rihar. (Lesorez.)

Kerin je molče odpiral knjige, le Blažu je rekel: »Ali si prinesel?«

»Sem!« je pokimal kmet in vlek iz žepov srebro in bankovce. S tresočo se roko je našteval. Kerin je stisnil ustnice, polagal denar na kupčke in pritrjeval.

»Prav vse!« je rekel na koncu zamolklo.

Blaž je dobil pobotnico in knjižico. Za trenutek je oboje pogledal, prebral, da je vse plačano, nato pa brez besede planil iz hiše na cesto in zginil domov.

Žagar in Gornik sta dobila denar in zvalila druge, da so se ustavili v gostilni. Še po Brinarja je stopil Peter. S težavo ga je spravil od dela, šele ko mu je dvakrat obljubil, da mu ne bo treba nič plačati, se je starec vdal. Smejali so se Kerinu, ki jim je nosil pijačo, razkladali drug drugemu, kar so vedeli o zadrugi, še Brinar, skopuh stari, ki so ga napojili do vrha, je vriskal in se pridušal, da bo pomagal.

Na pol v omotici so vstali in zavili k Tonejeu.

»Kje je Blaž?« so kričali po dvorišču.

»Moj Bog!« je sklepala Marička roke. »Prišel je od Kerina, vzel sekirico in se izgubil. Jože je šel za njim.«

Spogledali so se.

»Kaj sem vam rekel?« je zakričal Žagar.

»Pasji človek!« je bruhtnil Brinar.

*

Blaž se je vrnil pozno zvečer. Onemogel se je zrušil za mizo, le oči so mu sijale čudovito vedro. Jože je prišel za njim.

»V ponedeljek bova vlačila domov!« mu je naročil oče.
(V drugo naprej.)

Jože Dular

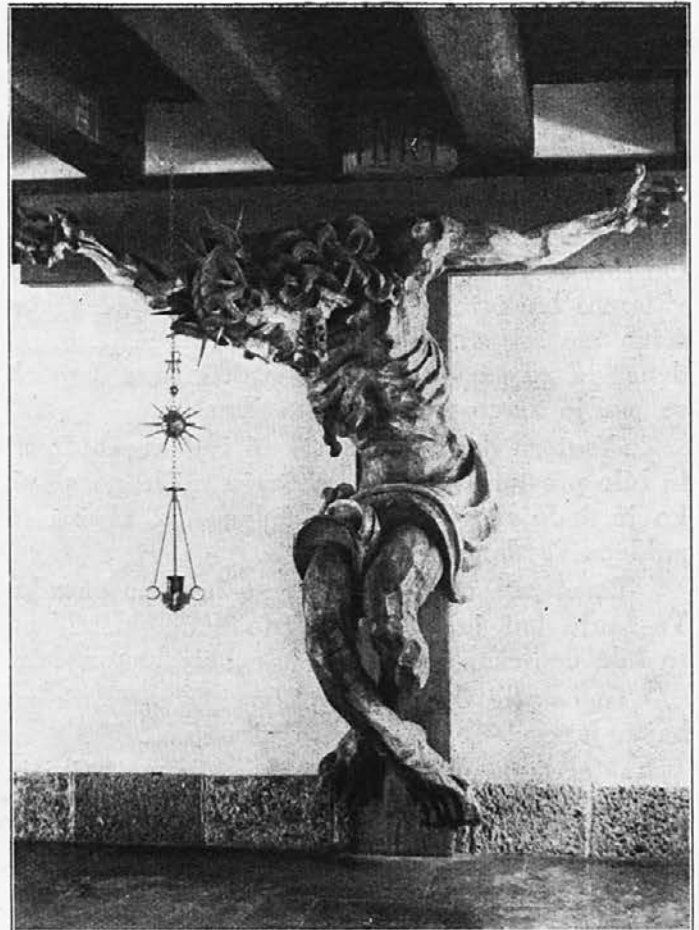
VELIKI TEDEN

Veliki petek.

*Duhovnik se je vrgel na obraz,
odmolil, vstal in križ v róke vzel,
spoštljivo ga razkril in zraven pel,
da je na lesu Bog odrešil nas.*

*Glej, s križa dvoje prebodenih rok
zdaj blagoslavlja ljudstvo naokrog*

*in vseh oči zvestó v razpelo zro. —
Na koru pevci hvalnice pojo.*

Križani. (Delo Adlharta iz Halleina v benediktinskem kolegiju sv. Petra v Salzburgu.)

Velika sobota.

*Skremenom iskro svečenik je vžgal,
kadirnih zrn blagoslovil pet
v spomin na Krista, ki je rešil svet
in tretji dan svetel iz groba vstal.*

*Vsak vzemi si žerjavico domov
in z njo ponesi božji blagoslov:*

*naj v vsakem srcu ogenj zagori,
naj novi plamen duše razsvetli!*

Velika nedelja.

*Bandero rdeče v vetru se lovi,
čez polje gre, med hiše, skozi vas,
za njim ljudje kot nepretrgan pas.
Nad vsem prižgano sonce plameni.*

*V monštranci stopa Bog zdaj čez poljé
in blagoslavlja njive in vodé,*

*gozdove, brda, trte, belo vas. —
Ves svet dobiva danes nov obraz.*

TINAČ

1.

Pet let in več si je brusil roke ob kamenju, vdihaval apno, cement in opeko ter zavidal kmetom, ki so se šopirili na svojih domačijah. On sam se je moral s številnim drobižem stiskati v leseni bajti in odšteti gospodarju za gostaščino vse žuljave dinarje. Pet let in več je zbiral denar in ga varno spravljajl v skrinjo, a kupček se mu je zmerom zdel premajhen.

»Vsaj za dve rjuhi sveta bi rad kupil. Dosti bi bilo prostora za hišico,« mu je rojilo po glavi, ko je dodajal kupčku pristradane, od zavisti in pohlepa zavdane dinarčke.

Tinač je sanjal le o hišici, o lastnem gnezdu. Te sanje mu je poleti ubijalo delo, pozimi pa so bile nadležne in ga utrujale bolj kakor delo.

Tonček je doraščal, Micka je že tekala po bajti, Janezek se je še drl v zibelki.

»Marijana! Nič ne kaže, da se bomo rešili iz tuje bajte,« je stokal Tinač, ko je ogledoval kupček v skrinji, ki se na noben način ni hotel zvečati.

»Nič ne maraj, bo že Bog dal, da bo prav,« je odgovarjala Marijana in skrivala skrb, ki se ji je iskrla v očeh.

Tisto popoldne je bil Tinač brez dela, čeprav je bil dan lep in se je pomlad razgledovala po obronkih, posejanih z macesni, bukvami in brezami. Le v temnih globelih se je še skrival sneg, umazan in zapuščen; še sonce se ga ni usmilo.

Bajta, v kateri je stanoval Tinač, je visela na strmi rebri in če si jo gledal zdaleč, se je zdela kot skromen čebelnjak. Kadar jo je Tinač ogledoval, se mu je zasmilila Marijana in otroci.

Skozi drobna okna bajte je bil čudovit razgled. Sredi planine se je šopiril Vodnikov dom, daleč v stran na Slemenu Tinkavčev.

»To sta graščaka, ne kmeta,« se je skremžil Tinač in s silo odganjal zavist, ki ga je dušila.

Počasi se je izmotal iz bajte.

»Za delom grem,« se je mračno poslovil. Ko pa je z očmi ujel otroke, se mu je obraz žalostno raznežil.

Počasi se je spuščal po rebri proti grapi, pri srcu pa mu je bilo tesno in grenko. Na vse je mislil: na Marijano, ki gara za dve in ima otroke rada kot nobena, na Tončka, ki je brihten, da bi posekal vsakega škriča, na Micko, ki je srčkana kot angelček, in na Janezka, ki je še tako majken in siromašen, da bi ga lahko v dlani skrtil.

»Ubogi otroci, če se mi kaj zgodi!« je pomislil in glasno zavzdihnil. Nič ga ni utrujalo pot, ker je šel brez načrta z doma. Skozi smrekov gozd je zavil in te smreke so bile Kopačeve. Pot je bila ilovnata in mastna, ob strani in po kolesnicah se je vila siva brozga; kadar jo je zajezilo, se je razlezla čez pot, se zbirala in pritiskala na ovire, dokler jih ni pretrgala.

Tinač je hodil počasi in iskal bolj suhih tal in opazoval to brozgo. Nehote se mu je vrinilo v misli: »Hentaj, voda je pa močna!« Sam se je čudil tej misli in si pozorno kot še nikoli vse ogledoval.

V grapi je srečal Kopača, ki se je vračal iz Loke. Kopač je bil bahav gruntar, imel pa sveta, da sam ni vedel koliko. Vsa grapa in vse nad njo je bilo njegovo in rad je govoril: »Še nekaj let, pa bom lahko šel v Loko po svojem!« Bil je čokat možakar, nekoliko upognjen in z očmi je mežikal kot vsi skopuhi. Kopač je bil skopuh, da ga je kot skopuha poznalo devet fara! Imel je samo enega sina, ki mu je pa pobegnil v Nemčijo, ker mu stari ni privoščil niti dinarja, da bi ga pognal v veseli družini.

»Bog daj!« je pozdravil Tinač.

»Bog ga daj dober dan!« je odzdravil Kopač.

Tinaču je bilo nerodno in ni mogel do besede.

»Slaba je zidarska, kaj?« je zategnil Kopač.

»Slaba, slaba!« je odjecljal Tinač.

Šla sta vstric po grapi navzgor. Hrastnica je tekla z vso brzino in tu in tam je švignila v tolmunu postrv.

»Kam sem pa namenjen?« se je vprašal Tinač, krevsal s Kopačem po razkopani poti in molčal.

»Ti, Tinač, bajto bi si pa že kako sezidal.«

»Sem že mislil na to, pa je zaradi sveta nerodno.«

»Zakaj neki? V rebri že, tule v grapi pa ni ne bilo napačno in tudi drago ne.«

Tinaču se je vse smejalo in še nikoli se mu grapa ni zdela tako lepa kot sedaj. »Tamle je jasa, smreke jo senčijo, mimo je pot, pod potjo voda. Jój, to bi Tonček lovil postrvi in Janezek copotal po lužah. Nad grapo se razgleduje sonce in greje rebri, Sv. Ožbolt se skriva za macesni, Sv. Andrej sameva na griču, niti pol ure ni do narobe križanega svetnika. Do Loke je komaj debelo uro, kaj zato, saj gre pot po ravnem, še pozimi bi šlo zlahka.« Vse to se je motalo v njegovi duši.

Senca je švignila preko grape. Oblak je zbrzel mimo sonca. Tinač se je zagledal v smreke nad grapo in zdele so se mu temnejše kot kdajkoli.

Veselin Staikov: Obdelovanje konoplje. (Lesorez.)

»Nič ne rečem, ampak taka reč stane,« je ušlo Tinaču, ko se je znova zagledal v jaso, kjer je v duhu gledal svoj domek.

»Imam sicer nekaj pečká, pa bi bilo premalo,« je dostavil boječe in gledal, kako se bo spremenil Kopačev obraz.

»Kaj bi tisto!« je zamahnil Kopač. »Viš, tamle bi bilo kar pripravno. Zdi se mi, da je tam včasih že stala bajta, vem pa ne. Tako mi je menda pravil oče. In ta prostor je moj, saj veš.« Tu se mu je razlezel čez obraz bahavi smeh, ki ga je poznal tudi Tinač. »Za tista dva klobuka sena, ki ga pridelam, ne dam nič, pot pa je pot, ki me le stane in jezi, voda mi pa tudi nič ne koristi. Ne bi te odrl in tudi za denar bi te ne priganjal, ker vem, da si pošten in priden. Dom je dom, to ti rečem.«

V Tinaču je zavrelo in zakipelo. Pred njim je stala bela in vesela hišica in skozi okna so se mu smejali Tonček, Micka in Janezek, Marijana pa jih je božala in oči so ji govorile: »Na svojem smo, Bog bodi zahvaljen!«

»Nič ne rečem, prav lepo bi bilo in pripravno.«

»V nedeljo pridi v Loko pa se bova domenila.«

Tinač ni vedel, kako sta se razšla, niti kako sta se poslovila. Zavil je v reber in ni čutil tal pod nogami.

Tisti večer je bil za Tinača čudovit praznik. Vse sanje bridkih let so utonile v živo resnico, vse trpljenje se je pretopilo v sladko zavest: Sedaj ima svoj dom in svoje kraljestvo.

2.

Le trije dnevi so bili še do nedelje. Tinaču so se vlekli ko večnost. Podnevi se je motil z delom, pa mu ni šlo izpod rok in ure niso hotele miniti. Koder je hodil, so ga spremljale oči Marijane in otrok in iz vseh je plamtela hvaležnost, v vseh je bil ponos, javno izpovedujoč:

»Svoj dom bomo imeli. Oče ga je prislužil.«

Tinač ni nič več z zavistjo gledal na domove gruntarjev, čutil se je sam gruntarja. Pred očmi mu je bila hišica, zgrajena z znojem in žulji dolgih let. Prostorna je bila kot graščina, pa lepša kot župnišče, a ljubezni v njej več kot v vseh loških hišah.

V nedeljo je vstal, ko so še vsi spali. Najlepšo obleko si je vzel iz skrinje in varno spravil toli negovani kupček bankovcev. Poprej jih je še tehtal na dlani in glasno govoril:

»Ej, prebito ste lahki, pa sem toliko teže premetal za vas! Pa bodi! Dom je le dom! Saj se še vrnete. Nismo še opešali, dom mi bo moč še pomnožil, ha, ha,« se je zasmel, ko je začul svoj lastni glas.

Srebnil je šilce češnjevca, ki mu ga je bil svoj čas stisnil v žep Močeradnik, in odhitel po rebri v grapo. Kamenje se je podilo za njim in pod težkimi, okovanimi čevlji so se kresale iskre.

Top, top, top, je odmevalo po grapi.

Dom, dom, dom, je pelo v Tinaču.

V grapi je srečaval in prehiteval gruntarje, bajtarje, hlapce in dekle. Pozdravljal je in odzdravljal in s težkimi čevlji drobil pesek. Tu in tam je udaril v lužo, da mu je brizgnilo do kolen.

»Le kam se mu tako mudi?« je menil Kopačev hlapec.

»Zanj se bo maša prej pričela!« je odvrnila Vodnikova Polona.

Tinač pa je drvel po grapi in tisoč misli se je motalo in gnetlo v glavi. Vse so se spajale v eno: v novo bajto, v priprave za bajto.

»Poličar mi bo tesaril, Ratink mi bo pomagal pri zidanju, Čednikov Jaka mi bo okna pomerial in jih že kako izmrcvaril, pa bo šlo,« si je delal načrte in še sam ni vedel, kdaj je prispel do puštalske brvi. V jutranjem svitu se je srebrila Sora in sredi mostu je stal sv. Janez Nepomuk. Tinač se je nehote pokrižal: »Sveti Janez, prosi zame, da bi šlo vse po sreči, zaradi mojega Janezka te prosim, ki si mu patron.«

Cerkev je bila skoro še prazna. Le nekaj starih, sivih žensk je šušljalo starodavne molitve in v polmraku so se oltarji le v motnih obrisih razodevali očem.

Tinač je pokleknil in vdano molil. Skozi barvano okno se je posmehljalo sonce, ošvignilo starinske svetnike v oltarjih in Tinaču se je zdelo, da se je sv. Jakob sam nasmehnil. Ozrl se je v drugi oltar in tam se mu je nasmehnila sv. Lucija, kot bi mu hotela reči: Le moli za svoj novi dom!

Polagoma so verniki napolnili cerkev: strpinčeni kmečki obrazi mater in očetov, mladih starcev, ki se že od zibeli mrtvičijo po melinah in rebrih, nališpane mestne gospodične in gospe, katerih trpljenje je listanje po listih z najnovejšimi kroji za obleke, resni možje, ki v uradih odločajo davek in kazni, gospoda, ki pravico deli in razlaga, skrbi za red in mir ter meri žganje in vino in tihotapce lovi. Vse to je Tinač bliskoma pregledal in vsa ta pisanost mu je bila nič. Veliko lepša in iskrenejša je bila njegova hišica na jasi, pred hišico Marijana v rdeči ruti, ob njej pa Tonček, Micka in Janezek.

Zatopil se je v molitev in v sveto mašo, ki pa se mu je zdela strašno dolga. Občutil je sicer svetost kraja, žejalo ga je po notranjem sproščanju, ki ga človek dobi po iskreni molitvi, toda njegove misli so begale po grapi, iskale Kopača in že zidale nov dom in se grele v njem.

Z valom vernikov iz cerkve je bil sam val in se ril med ljudmi na trg, da bi poiskal Kopača.

»Pri Otetu me počakaj!« mu je rekel Kopač, ki je že stal v gruči hribovskih gruntarjev. Tinača je kar prevzelo.

»Bom!« je odgovoril in si s komolci delal pot do Oteta. Tam je sedel v kot pod križ in si naročil juho. Vanjo je nadrobil belega kruha, jo dobro popoprjal, medtem je pa že prišel Kopač.

»Pol litra, Francka!«

Tinaču je bilo nerodno, ko mu je natočil Kopač.

»Le pij, Tinač, kupčija za to ne bo slabša!« mu je velel.

Tinač je pil in vino mu je dobro delo. Saj ga je pil na zdravje novega doma.

K mizi se je prislinil Osredkar, nekdanji gruntar, sedaj pa mešetar. Dober nos je imel in vsako kupčijo izvohal.

»No, pa prisedi, škodoval ne boš, koristil pa tudi ne,« ga je ošvrknil Kopač.

»Tinač, bodiva kratka. Jaz sem že vse premislil. Tisto jaso ti prodam in breg do smrek. Od spodnje vrbe pa do jelše ob poti, to bi bilo nekako vse. Mislim, tri sto dinarjev bi ne bilo preveč, čeprav je več vredno. Seveda ta cena velja le zate. Prepise plačaš ti, vsako leto bo pa Marijana prišla za teden žet. Tako sem rekel. Če ti je prav, dobro, silil ne bom. Ne prodajam radi pomanjkanja.« Tu so se mu spet zasvetile bahave oči, ki so Tinača kar zmehčale in ponižale.

Še nikoli ni kupoval sveta. O vrednosti sveta se mu še sanjalo ni, ker je poleg zemlje zmerom slišal tudi vsote, ki so bile zanj bajne. In ko je primerjal pred seboj jaso in hišico na jasi ter tri sto dinarjev, se mu je zdela jasa neznansko poceni. Tri sto dinarjev je malenkosten denar, čeprav tako krvavo prislužen.

»No?« je zagolčal Kopač in strmel v Tinača, ki ga je imel rad kot človeka, kot delavca, najbolj ga pa cenil kot očeta. V tem ga je celó zavidal, ker je bil sam nesrečen, čeprav bogat.

»Nič ne rečem, niste dragi. Če vam je prav, pa kar odštejem,« je izjecljal Tinač, Osredkar pa si je trkal s kazalcem na čelo, češ, osel neumni, meni bi bil dal besedo, nekaj bi mu že odščipnila. Ker je videl, da ni več posla zanj, je zavrnil Tinačev kozarec in se poslovil.

»Dobro, potem je kupčija sklenjena! Daj roko!« je možato zlogoval Kopač in stisnil debelo Tinačevo roko. Tinač mu je odštél denar, Kopač pa naročil liter vina.

»Pij, Tinač, ker si poštenjak. Take ljudi imam rad,« se je šopiril; vino mu je zlezlo že v glavo.

»Le pij,« je že kričal in naročil mesa in vina za oba.

»Take ljudi imam rad na svojem svetu,« mu je pel slavo in mu napival, da je še Tinača, ki je bil orjak, omamilo.

»Kaj pa je danes Kopaču?« je vprašal Vodnik Tinetovca.

»I, za dlan grape je prodal!«

»Ali ga je oskubil?«

»Nak! Kar pod ceno mu je dal. Kaj je tu vmes, ne vem,« se je muzal Tinetovec, ki Kopaču ni bil naklonjen.

Sonce se je kopalo v grapi, ko sta se Kopač in Tinač poslovila od Oteta. Tinač je še kupil belo štruco za otroke in mesa za Marijano, potem sta jo složno in dobrovoljno mahnila po grapi. Šele pri jasi sta se ustavila. Kopač mu je vse natančno odmeril: drevesa so bili mejniki, spodaj pa Hrastnica.

»Tako! Ali si zadovoljen, Tinač?«

»Ne samo zadovoljen, ampak srečen, srečen,« je jecljal Tinač in sam ni vedel, kako bi se zahvalil Kopaču.

»Le priden bodi, čez pol leta boš že lahko v svojem,« je zviška pridigoval Kopač in spet je Tinač ujel blesk njegovih bahavih oči.

»Dober mož je,« si je ponavljal, ko sta se s Kopačem razšla.

Sedaj pa mu je bila pot do doma predolga. Nekajkrat je pogledal, če ni morda zašel, tako čudno se mu je zdelo vse in tako tuje. Novica in resnica, da je svet že kupljen, ga je težila, ker je ni mogel takoj razodeti Marijani in otrokom, in očital si je greh, da ni vzela s seboj nje in Tončka.

Marijano je že skrbelo in kar tesno ji je bilo pri srcu, ker Tinača ni bilo domov. Ko pa ga je zagledala, kako se je suval po rebri navzgor, je kriknila izpred ognjišča:

»Tonček, ata gre!«

Tonček je zdrpalil kar počez in se oklenil očeta. Ko pa je dobil štruco in meso, jo je ucvril v hrib.

»Tonček, na svoje bomo šli,« je kriknilo nehote iz Tinača. Tonček ga pa ni slišal.

»Marijana, svet sem že kupil in plačal,« so bile njegove prve besede. Marijana ga kar razumeti ni mogla.

»Res, res,« ji je pritrjeval Tinač, sam ves iz sebe, srečen kot še nikoli.

»Hvala Bogu, ki naj nam dá srečo,« je v blaženosti ponavljala Marijana.

★

Potem se je začelo. Tinač se je ves zakopal v delo. Ni zamudil niti dneva niti ure. Delal je od ranega jutra in pozno v noč, saj je delal za svoj dom, v katerem bodo njegovi otroci svobod-

njaki in ne tlačani. Vlačil je kamenje in les, nekaj smrek mu je podaril Kopač, nekaj Vodnik. Prišel je Ratink in mu pomagal, tesal mu je Poličar, bajta je kar rasla in vsak dan je je bilo več in vsak dan več veselja, v bajti v rebri pa vsak dan več nestrpnosti.

»Kdaj pojdemo v grapo?« je spraševal Tonček.

»Kdaj pojdemo v grapo?« so izpraševale Janezkove oči. Tako je slišal vsaj Tinač in hitel in hitel.

Na jesen se je Tinač z drobižem že preselil v svojo graščinico. Tako je bil ponosen nanjo, da jo je kar gledal in gledal. Kadar se je vrnil z dela, se je prešerno razgledoval pred njo, pregledoval križnike, opornike in prečnike, streho, okna in sklepe in nič ni bil utrujen.

Nedelje je presedel na pragu in se smejal otrokom, ki so brodili po vodi, lovili postrvi, pa nič ujeli, postavljali mline, ki jih jim je voda sproti podirala, smejal se je soncu, svoji hiši in zdravju.

Ko je bilo v hiši vse pospravljeno, je prisledla še Marijana.

»Bog mu daj dobro, Kopaču, hvalo sem mu dolžan,« je pobožno izrekel Tine, v očeh pa mu je gorelo zadovoljstvo.

»Tebi sem pa jaz hvalo dolžna. Sedaj sem šele srečna, ko smo na svojem,« je v solzah izrekala žena. Lepših besed ni mogla najti; pa še te so ji zveneje kot zahvalna molitev.

3.

Vsa grapa je bila zavita v ivje in led in snega je bilo čez kolena. Tinačeva hišica je preplašeno mežikala iz snega in ledene sveče so visele s strehe prav do tal. Tinač s svojim drobižem je bil na toplem. Drv mu ni manjkalo, s hrano se je tudi še nekam založil in kar brezskrbno je gledal v mraz in ivje in štel dneve, ko se zbudi sv. Valentin in zagospodari sv. Jožef, ki kaže sv. Juriju pot do pomladi. Kadar se je sonce prerilo do oken in mrzlo pogledalo v hišo, ga je prevzelo sladko upanje: ne bo več dolgo, ko sneg skopni, tedaj hajd, otroci, na sonce in v grapo.

Nekaj tednov je Tinač drvaril. S hriba je spehal v grapo Dolenčeve hlode in jih nagrmdil ob potu, od tam so jih s saninci vlačili po grapi v Loko.

Roke so mu premrle, ušesa so mu ozebla in ko je prihajal domov, se ga je držalo ivje po vsem životu.

Ob nedeljah je drsal v Loko k maši. K prvi on, k deveti Marijanica z otroki.

Miha Maleš: Usmiljenki. (Lesorez.)

Hrastnico je pokrila debela plast ledu in pod ledom je bobnelo kot v kotlu. Teh zvokov se je Tinač že dalje časa bal, pa sam ni vedel zakaj. In v tolmunu prav pod njegovo hišo je bilo bobnenje najmočnejše. Spreminjalo se je v čudno pesem, kakršno pojo pogrebci.

»Taka zima je šiba božja, tako ti povem,« je potarnal doma. Od brk mu je viselo ivje in s prsti na rokah še ganiti ni mogel. Pa to bi še bilo, a strašnejša je bila skrb, ki mu je odjedala veselje do dela in mu zastrupljala spanje. Odganjal jo je sicer in dušil z delom, pa vendar se mu je s čudno silo vrivala v mozeg in kri in ga krivila. Pomlad se bliža in bogve kaj bo prinesla.

»Prehladil sem se. Ne dá se reči, da ne bi imel vročine. Vročični ljudje pa veliko sanjajo, sem slišal, zato te misli, ki ne vem, odkod so,« se je tolažil.

Ko pa je ivje odnehavalo, se je nekoliko umiril.

Čez nekaj dni je sonce razparilo megle in se vsesalo v sneg in led. Veter je zatulil čez vrhove, se zagnal tudi v grapo, razmajal smreke nad Tinačevo hišo in stresel z vej zadnji sneg. A led in sneg sta se upirala. Zahtevala sta svoj račun. Kar je sonce čez dan stopilo, je čez noč poledenelo. Drugi dan se je sonce uprlo znova.

Pot v Loko je bila skoro nemogoča. Vso je zalila čez dan voda, ki je bila zjutraj led.

Ko je zapihal južni veter in odprl soncu najtišje kote, so pa z obronkov in rebri jeli cureti majhni, pa vedno večji studenci, ki so se spajali in združeni hrumeli v grapo.

Tinačeva hiša je bila še zmerom obkrožena in pokrita s snegom, okna pa so široko gledala v ozki svet, kot bi iskala višine, kjer je sonce.

Tinača je spet ugriznila skrb. Sedel je z družino v hiši, zunaj pa je divjal vihar. Grapa je bila kakor divji hudournik. Ledene plošče so se valile po strugi, grizle brežine in trgale drevje.

Tedaj se je skrilo sonce, čez nebo so se razgrnile strašne in preteče črne plasti. V Tinačevi hiši je postalo skoro tema. Otroci so se oklenili očeta, kot bi kaj slutili.

Tinač je gledal skozi okno. Čim bolj je naraščal hudournik, tem temnejše slutnje so mu razjedale dušo. Bilo ga je strah, strahu si pa ni znal razlagati. Bilo mu je tesno, toda tesnobo si je odganjal s hudournikom, ki je divjal dalje po grapi.

»Moje hiše pač ne doseže.«

Tedaj je treščilo. Tresk v taki zgodnji pomladi ni nikoli prida.

»Bog in sveti križ božji,« so vzkliknili in se pokrižali.

Tedaj pa se je že ulilo. Udarjalo je na okna, da so se z oken razlile luže po hiši. S hribov so hudourniki naraščali, vlačili za seboj drevje, grmičevje, parobke, skalovje, zalivali, polnili in jezili grapo, ki je naraščala v jezero.

»Tinač, kaj bo, kaj bo!« je kriknila Marijana. Tonček se je še tesneje oklenil očeta, Micka in Janezek sta se stiskala k materi.

Tinač je samo buljil skozi okno. Bil je že večer in voda je le motno odsevala. Kadar je treščilo in je blisk razsvetlil vso grapo, vse jezero, se je Tinač zdrznil. Lomastenje drevja je udarjalo na ušesa, kamenje in hlodi so se bili med seboj, vrhači so zajezili grapo, da se je razširila v jezero. Med treskanjem, bobnenjem in med žvižgom viharja je zakipela molitev Tinača, Marijane in otrok.

Z nasprotnega brega se je odprl nov hudournik in butil v sredo grape. Tinač je videl, ko se je zabliskalo.

»Marija pomagaj, voda, voda!« je kriknila Marijana in že dvignila oba otroka v naročje.

»Beži v hrib, beži. Otroci! Beži, jaz imam Tončka!« je viknil Tinač.

Jok, kričanje, klicali so Mater božjo na pomoč, treskalo je, voda je vdiral skozi vrata...

Tinač je skočil še po odejo v sobo, nato oprtal Tončka in se sunkoma pognal skozi vrata, a voda mu je segla že čez pas in ga zanašala.

»Marijana!«

»Hoj!«

Tonček je zajokal, nenadoma pa je jok utonil v vrtincu. Val se je zagnal v Tinača, ga podrl in zvrtničil v strugo. Nato je zahreščalo in počilo tramovje, sesula se je streha, odrezalo je hišo in jo pognalo za svojim gospodarjem v divjajoči tok.

Dom, dom, dom!

★

»Tinač, Tonček, kam sta dala hišo?« blodi danes Marijana po grapi in išče moža, sina in hišo, hišo, v kateri je našla šele srečo. Grapa pa molči in tudi Tonček in Tinač molčita...

Joža Vovk

MATI POD KRIŽEM

*Tvojo dušo je zajela silna bolečina,
kakor mrtve omahnile so roke,
oso Te strlo je trpljenje Sina.
Videla si kapljo, ki je padla s križa
in na mrzlih tleh še topla obležala.
Glavo si nagnila, tiho zajokala,
čez obraz je spetla solza pala
in na tleh se s Sinovo krvjo spojila.
Zdaj se je mehko zrahljala zemlja,
Jezusovo kri in Tvoje solze pila.*

*Vse krog Tebe v tesen molk je onemelo,
sredi dne je obnemoglo sonce,
čez in čez, glej, potemnelo je obzorje.
V Sinov si obraz oči uprla
in tedaj je Tvoja bolečina bila kakor morje,
zadnja kapljica pokoja je umrla.
Z velimi rokami si objela križ,
prebodene noge mrtvega Sinu.
V skrušen molk se je zagrnil svet,
čezenj je vzdrtel presilni klic:
Dopolnjeno...*

Anton Pavlovič Čehov / Franc Terseglav

NOČ PRED VSTAJENJEM

Stal sem na bregu Goltve in čakal na brod z druge strani. V navadnem času je Goltva molčeca in zamišljena rečica srednje vrste, ki se krotko blešči izza gostega trstičja, sedaj pa se je širilo pred menoj pravo jezero. Spomladanske vode so bile prestopile bregove, preplavile na daleč porečje ter zalile ograde, senožeti in močvirja, tako da so nad vodno površino ponekod štrleli osameli topoli in grmi, ki so bili v temi kakor divje peči.

Vreme je bilo sijajno. Bila je sicer tema, toda videl sem vendarle i drevje i vodo i ljudi... Svet so razsvetljevale zvezde, ki so bile posejane po vsem nebesu. Ne pomnim, da bi bil sploh kdaj videl toliko zvezd. Dobesedno ni bilo mogoče mednje vtakniti palca. Bile so med njimi velike ko gosje jajce in majhne ko konopljevo zrno... Da se za praznik izkažejo, so bile prišle vse na nebo od prve do zadnje, vse umite, obnovljene in vesele, vse od kraja so trepetale s svojimi žarki. Nebo je odsevalo v vodi; zvezde so se kopale v temni globini in lahno drhtele v njej; zrak je bil topel in tih... Daleč na drugem bregu je v neprodirni temi gorelo posamič nekaj žarko rdečih ognjev...

Penčo Georgiev: Kmečko dvorišče. (Lesorez.)

Dva koraka od mene je temnela senca mužika z visokim pokrivalom in debelo, grčasto palico.

»Kako dolgo ni broda!« sem spregovoril.

»Moral bi že biti tu,« mi je odgovorila senca.

»Ali ga tudi ti čakaš?«

»Ne, jaz samo tako...« je vzdihnil mužik.

»Razsvetljave čakam. Peljal bi se, res, pa, odkrito rečeno, nimam groša.«

»Ti ga jaz dam.«

»Ne, ponižna ti hvala... Če že hočeš, postavi za ta groš namesto mene svečko tam v samostanu. Tako bo bolj prav, jaz pa ostanem tukaj. Broda ni in ni. Kakor bi se bil res potopil.«

Mužik je stopil tik do vode, se prijel z roko za vrh in zakričal:

»Jeronim! Jeron-i-im!«

Kakor odgovor na njegov krik je prišel sèm z drugega brega zategel glas velikega zvona. Glas je bil gost in nizek, kakor glas najbolj debele strune na kontrabasu — zdelo se je, da je hripavo zapela tema. Istočasno se je slišal strel iz topiča. Preletel je temo in splahnel nekje daleč za mojim hrbtom. Mužik je snel pokrivalo in se prekrizal.

»Hristós voskrés!«* je rekel.

Niso še zamrli v zraku valovi prvega udarca zvona, ko se je oglasil drugi in takoj za njim tretji, tako da se je tema napolnila z nepretrganim, tresočim se brnenjem. Okoli rdečih ognjev so zagoreli novi in vsi skupaj so nemirno plapolajoč švignili pod nebo.

»Jeron-i-im!« se je zaslišal gluhi, zategli krik.

»Z onega brega kričijo,« je dejal mužik. »Torej tudi tam ni broda. Zaspal je naš Jeronim.«

Ognji in baržunasti glas zvona so mamili k sebi... Postajal sem že nepotrpežljiv in se razburjal, ko sem, zroč v temno daljo, končno vendarle opazil obrise nečesa, kar je bilo zelo podobno vislicam. To je bil dolgo pričakovani brod. Premikal se je tako počasi, da bi bilo mogoče misliti, ako bi se njegovi obrisi ne bili bolj in bolj zaznavali, da stoji na istem mestu ali da se pomika proti nasprotnemu bregu.

»Hitreje! Jeronim!« je zavpil moj mužik.

»Gospod čaka.«

Brod se je dotaknil brega, se zamajal in se škripajoč ustavil. Na njem je, držeč se za vrh, stal pokoncu človek v samostanskem rašu in z meniško kapo.

»Zakaj te ni bilo tako dolgo?« sem vprašal in skočil na brod.

»Oprostite mi zaradi Krista,« je tiho odgovoril Jeronim. »Ali ni nikogar drugega?«

»Ne...«

* Kristus je vstal!

Jeronim je z obema rokama prijel za vrh, se sključil in zastokal. Brod je zaškripal in se zazibal. Senca mužika z visokim pokrivalom se je počasi oddaljevala, brod je splaval. Jeronim se je kmalu vzravnaval in začel krmariti z eno samo roko. Molčala sva in gledala proti bregu, kamor sva plula. Tam se je že začenjala razsvetljava, katere je čakal mužik. Na vodi so ko veliki kresovi žareli smolnati sodi. Njihovi odsevi, bagreni kakor vzhajajoči mesec, so v dolgih, širokih pasovih tekli proti nama. Goreči sodi so razsvetljevali svoj lastni dim in dolge človeške sence, ki so švigale okoli ognja; toda ob straneh in za njimi, odkoder je k nam prihajal baržunasti glas, je bilo vse zavito v gosto, črno meglo. Nenadoma je presekala temo in se kot zlat trak razvila pod nebo raketa: opisala je lok in se s treskom razsula v iskre, kakor bi se bila ob nebesu razbila. Z brega se je slišalo šumenje, kakor bi kje daleč kričali hura.

»Kako lepo!« sem vzkliknil.

»Neizrečeno je lepo!« je vzdihnil Jeronim.

»Kakšna noč, gospod! Navadno se še ne zmenimo za rakete, a danes se razveselimo vsake malenkosti. Odkod pa ste vi?«

Povedal sem mu.

»Tako... Vesel dan je nocoj,« je nadaljeval Jeronim s slabim, vzdihajočim tenorčkom, s kakršnim govore okrevajoči bolniki. »Veseli se nebo in zemlja in predpekeli. Praznuje vsaka stvar. A povejte mi, ljubi gospod, zakaj človek celó ob takem veselju ne more pozabiti svojih skrbi?«

Mislil sem, da me s tem nepričakovanim vprašanjem napeljuje na tisto vrsto neskončnih pobožnih razgovorov, ki jih v svojem dolgočasju ljubijo naši menihi. A jaz nisem bil pri volji za pogovor in sem samo vprašal:

»Kakšne skrbi imate, batjuška?«

»Navadne, vaše blagorodje, dobri gospod, kakor vsi ljudje; toda nocoj je v samostanu nastala žalost: umrl je jerodiakon Nikolaj.«

»Kaj hočemo, božja volja!« sem dejal, posnemajoč meniški ton. »Vsem je usojena smrt. Prav za prav bi se vi morali še veseliti... Pravijo, če kdo umre o veliki noči ali na samo veliko noč, pride gotovo v carstvo nebeško.«

»To je res.«

Oba sva pomolčala. Senca mužika z visokim pokrivalom se je zlila z obrisi brega. Smolnati sodovi so se razgorevali bolj in bolj.

»Tudi sveto pismo jasno opozarja, kako nične so vse skrbi in vsako razmišljanje,« je prekinil Jeronim molk, »toda zakaj je duša vendarle ne-

mirna in noče poslušati razuma? Zakaj se včasih zahoče človeku, da bi bridko zajokal?»

Jeronim je skomizgnil z rameni, se obrnil k meni in hitro nadaljeval:

»Če bi umrl jaz ali kdo drugi, bi se to pač gotovo niti ne opazilo, toda pomislimo, da je umrl Nikolaj! Nihče drugi kot Nikolaj! Niti verjeti ni mogoče, da ga ni več na svetu! Stojim na brodu in vse se mi tako zazdi, kot da me on kliče z brega. Da bi me na brodu ne bilo strah, je vedno prihajal na breg in me klical. Nalašč zato je ponoči vstajal iz postelje. Dobra duša! O Bog, kako dobra duša je bil! Drugi nimajo ne človeka ne matere take, kakršen je bil zame ta Nikolaj! Odreši, Gospod, njegovo dušo!»

Jeronim je prijel za vrv, pa se je précej zopet obrnil k meni.

»Vaše blagorodje, in kakšen svetel um!« je dejal s pojočim glasom. »Kakó blagozvočen in sladek govor. Čisto tak, s kakršnim bodo peli danes v prvi jutranjici: ‚O ljubezni polni, presladki tvoj glas!‘ Razen vseh drugih človeških lastnosti pa je imel še en nenavaden dar!«

»Kakšen dar?« sem vprašal.

Menih me je pogledal in kakor bi se bil prepričal, da mi lahko zaupa skrivnost, se je veselo zasmejal.

»On je imel dar, da je skladal hvalne pesmi,« je rekel. »Čudež, gospod, pravi čudež! Nadvse se hoste zavzeli, če vam to razložim. Mi imamo opata škofa iz Moskve, oče namestnik je končal svoje učenje na kazanski akademiji, imamo učene menihe duhovnike in starce, toda nobenega ni, ki bi znal kaj zložiti. Nikolaj, preprost menih, jero diakon, pa se ni nikjer učil in tudi na zunaj je bil čisto neznamenit človek, pa je zlagal pesmi! Čudo! Resnično čudo!«

Jeronim je zaploskal z rokami, popolnoma pozabil na vrv in navdušeno nadaljeval:

»Oče namestnik se muči s pridigami. Ko je pisal zgodovino samostana, je izmučil vse brate in se sam po desetkrat peljal v mesto! Nikolaj pa je zlagal hvalnice! Hvalnice! To ni morebiti pridiga ali zgodovina!«

»Ali je tako težko pisati hvalnice?« sem vprašal.

»Pa še kako težko!« je majal z glavo Jeronim. »Tu niti z modrostjo niti s svetostjo nič ne opraviš, če ti Bog ni dal daru. Menihi, ki nič ne razumejo, menijo, da je zadosti, če veš življenje svetnika, o katerem pišeš, in če se ravnaš po starih hvalnicah. A to, gospod, ni pravilno. To je pač res: kdor zлага hvalnico, mora znati življenjepisa svetnika izredno natančno, vsako najmanjšo podrob-

nost. In tudi po drugih skladateljih hvalnic se je treba ravnati, da veš, kako in kaj začeti. Naj vam navedem primer. Prvi kondak se vedno začne z ‚odbrani‘ ali ‚izbrani‘. Prvi ikos je treba vedno začeti z ‚angelom‘. V hvalnici Jezusu Najslajšemu, če vas to zanima, se začne ikos z besedami: ‚Angelov Stvarnik in Gospod sil‘, v hvalnici Presveti Bogorodici: ‚Angel izpred obličja Gospodovega je bil iz nebes poslan‘; v hvalnici Nikolaju Čudodelcu: ‚Angel po obrazu, po naravi zemeljsko bitje‘, in tako dalje. Povsod se, z eno besedo, začneja hvalnica z ‚angelom‘. Seveda bi mogoče lahko zlagal hvalnice po primeru drugih, toda glavno ni ne življenje svetnika ne skladnost z že zapetim, ampak krasota in sladkost. Vse mora biti sorazmerno, kratko in jedrno. V vsaki vrstici mora biti mehkost, ljubeznivost in nežnost, brez kakršnekoli najmanjše surove, raskave ali morda nepomembne besede. Tako je treba zlagati, da se molilec v srcu veseli in joka, z umom pa od spoštovanja trepeti. V hvalnici Bogorodici očeta Jeronima so besede: ‚Raduj se, višina, nedosežna človeškim mislim, raduj se, globina, ki je ne morejo dozreti niti angelske oči.‘ Na drugem mestu te hvalnice pa je rečeno: ‚Raduj se, drevo svetloplodovito, od katerega se hranijo verniki; raduj se, drevo blagoselnicolistnato, v katerega sencih se skrivajo mnogi.‘«

Kakor bi se bil česa ustrašil, ali bi ga postalo sram, si je zdaj Jeronim z dlanmi zakril lice in majal z glavo.

»Drevo svetloplodovito... drevo blagoselnicolistnato...« je mrmral. »Kakšne besede je iznašel! Kakšne darove daje komu Gospod! Da bi bil kratek, je zgostil mnogo besed in misli v eno samo besedo. In kako njegovi stihom tekó in so obenem jedrni! ‚Ti, ki si svetlobo dajajoči svetilnik‘, je rečeno v hvalnici Jezusu Najslajšemu. Svetlobo dajajoči! Takšne besede ne srečaš ne v razgovoru ne v knjigah, a on jo je izmislil, našel v svojem umu! Razen gladkosti in razkošja, gospod, mora biti vsaka vrstica okrašena z vsem mogočim, morajo biti v njej i cvetovi i blisk i veter i sonce i vsi predmeti vidnega sveta. In vsak vzklik je treba tako zložiti, da je gladek in za uho čim prijetnejši. ‚Raduj se, studenec rajskega cvetličnjaka,‘ je rečeno v hvalnici Nikolaju Čudodelcu. Ni rečeno preprosto: ‚studenec rajski,‘ ampak ‚studenec rajskega cvetličnjaka!‘ Tako je bolj gladko in za uho slajše. Tako je zlagal tudi Nikolaj! Povedati vam ne morem, kako je zlagal!«

»Da, potem je res hudo, da je umrl,« sem dejal. »Sicer pa, batjuška, dajte, pritisnite, če ne, bova mudila.«

Jeronim se je zavedel, kje je, in zbežal k vrvi. Na bregu so začeli zvoniti z vsemi zvonovi. Najbrž se je okoli samostana že pomikala procesija, kajti vsa temna okolica s smolnatimi sodi je bila zdaj posejana s plamenečimi ognji.

»Ali je Nikolaj svoje hvalnice natisnil?« sem vprašal Jeronima.

»Kako neki?« je vzdihnil. »Da, in čudno bi bilo, če bi jih bil natisnil. Čemu? V našem samostanu se za to nihče ne briga. Tega nimajo radi. Vedeli so, da Nikolaj zлага, pa se za to niso zmenili. Danes, gospod, novih skladb nihče ne ceni!«

»Torej imajo svoje predsodke o njih?«

»Točno tako. Ako bi bil Nikolaj starec, bi se bili morebiti bratje še kaj zanimali, toda njemu ni bilo niti še štirideset let. Nekateri so se mu še smejali in imeli njegove skladbe celó za greh.«

»Čemu je potem sploh skladal?«

»Tako; bolj v lastno tolažbo. Od vseh bratov sem samo jaz bral njegove hvalnice. Prihajal sem

k njemu na skrivaj, da bi me nihče ne opazil, a on je bil vesel, da sem se zanimal. Objel me je vsakokrat, me božal po glavi in me nagovarjal z ljubeznivimi imeni kakor majčkeno dete. Zaprl me je v celico, me posadil vstric sebe in potem sva začela brati...«

Jeronim je spustil vrv in se mi približal.

»Bila sva si kakor tovariša,« je zašepetal in me gledal z bleščočimi se očmi. »Kamor je šel on, sem šel tudi jaz. Če me ni bilo, se mu je tožilo po meni... In ljubil me je bolj od vseh, in to zato, ker sem jokal ob njegovih hvalnicah. Hudo mi je, če pomislim nanj! Zdaj sem kot sirota ali mlada vdova. Veste, pri nas v samostanu so vsi dobri, mili in bogovdani, toda... v nobenem ni mehкости in nežnosti, vsi so čisto kakor ljudje preprostega stanu. Govorijo, kot bi gremeli, hodijo, kot bi z nogami topotali, vedno delajo hrup in kašljajo, Nikolaj pa je govoril vedno tiho in ljubeznivo in če je zapazil, da kdo spi ali moli, je šel mimo kakor mušica ali komarček. Lice je imel nežno in žalostno...«

Jeronim je globoko vzdihnil in prijel za vrv. Že smo se bližali bregu. Naravnost iz teme in rečne tišine smo polagoma plavali v začarano kraljestvo, polno dima, prasketajočega ognja in šuma. Okoli smolnatih sodov so že rasle postave, ki so postajale čezdalje bolj razločne. Plapolanje ognja je dajalo njihovim rdečim obrazom in postavam čuden, skoro fantastičen izraz. Tu pa tam so med glavami in lici moleli konjski gobci, nepremični in kakor uliti iz rdeče kovine.

»Zdaj bodo zapeli velikonočni kánon,« je dejal Jeronim, »Nikolaja pa ni, ki se je znal tako poglobiti vanj... Zanj ni bilo slajšega speva, kot je ta kánon. V vsako besedo se je vglobil! Vi, gospod, boste slišali ta kánon in razumeli, kaj se poje; vso dušo prevzame!«

»Kaj vas ne bo v cerkev?«

»Ne smem... Prevažati moram...«

»Ali vas ne bodo nič zamenjali?«

»Ne vem... Morali bi me že ob devetih, pa kakor vidite, me niso. A, odkrito rečeno, bi zelo rad v cerkev...«

»Ali ste menih?«

»Da... to se pravi, neduhovnik.«

Brod se je vrezal v breg in se ustavil. Potisnil sem Jeronimu v roko groš in skočil na suho. Istočasno je škripaje zapeljal na brod voz z malčkom in spečo žensko. Jeronim, ki so ga slabotno pordečili plameni, se je uprl na vrv, se upognil in premaknil brod...

Nekaj korakov sem stopal po blatu, potem pa hodil po mehki, sveže shojeni poti. Ta pot je vedla

Miha Maleš: Golnik ponoči. (Lesorez.)

k temnim, od daleč votlini podobnim samostanskim vratom, skozi oblake dima, zmešano množico ljudi, rasedlanih konj in vozov. Vse je škripalo, smrkalo in se smejalo in preko vsega je švigala bagrena svetloba in so valovale sence od dima... Prava zmešnjava! In v tej gneči je še bilo toliko prostora, da so lahko nabijali mali topič in prodajali potice!

Na oni strani stene, v ograji sami, ni bilo nič manj gneče, a bilo je spoštljivejše razpoloženje in večji red. Tu je dišalo po brinju in kadilu. Ljudje so se razgovarjali na glas, toda smeha in usekovanja ni bilo. Med nagrobnimi kamni in križi so se prerivali ljudje s kolači in culami. Očividno so mnogi prišli k blagoslavljanju kolačev od daleč in so bili utrujeni. Po železnih ploščah, ki so kot pas ležale od vrat ograde do cerkvenih dveri, so begali mladi menihi. Na zvoniku so se tudi gnetli ljudje in kričali.

»Kakšna nemirna noč!« sem pomislil. »Kako lepo!«

Zdelo se je, da je brez miru in sna vsa narava, enako nočna tema kot plošče, nagrobni križi in drevesa, pod katerimi so se gnetli ljudje. Toda nikjer nista bila razburjenje in nemir tako silna kakor v cerkvi. Pri vratih se je neprestano gnetel odliv in priliv ljudstva. Eni so prihajali, drugi odhajali in se zopet vračali, da bi malo postali in se zopet odpravili. Ljudje so hodili sem in tja, zavzemali mesta drugih in postopali, kakor da nekaj iščejo. Val od vhoda se zaziblje po vsej cerkvi in vznemiri celó prve vrste, kjer stojé trdni in imoviti ljudje. O zbrani molitvi ne more biti niti govora. Molitve ni, je le neko splošno, otroško nepremišljeno veselje, ki išče povoda, da bi se javilo in strnilo v kretnjo, pa četudi v pririvanje in motenje drugih.

Isto nenavadno naglo spreminjanje je takoj opaziti tudi v velikonočni službi božji. Carska vrata pri vseh treh oltarjih so na stežaj odprta, v zraku okoli glavnega svečnika plavajo gosti oblaki kadila; kamorkoli pogledaš, povsod ognji, blesk, prasketanje sveč... Danes nič ne berejo; petje je hitro in veselo in teče neprestano do konca; po vsaki pesmi kánona menjajo duhovniki plašče in prihajajo od oltarja kadit, kar se ponavlja skoro vsakih deset minut.

Komaj sem si našel prostor, ko se spredaj dvigne val in me vrže nazaj. Pred menoj se je pojavil visok, debel diakon z dolgo, rdečo svečo; za njim je hitel s kadilom sivolasi meniški škof z zlato mitro. Ko sta izginila mojim očem, me je množica zopet potisnila na prejšnje mesto. Toda ni še minilo deset minut, ko je zavaloval drug val

in se spet prikazal diakon. To pot pa je šel za njim oče namestnik, kateri je po pripovedovanju Jeronimovem pisal zgodovino samostana.

V množici, v kateri sem se navzel občega veselega razburjenja, mi je postalo strašno žal zaradi Jeronima. Zakaj ga ne izmenjajo? Zakaj ne bi šel na brod kdo drugi, manj čustven in manj sprejemljiv?

»Poglej krog sebe, Sion, in spreglej,« so peli pred oltarjem, »zakaj k tebi prihajajo kot nebeško svetle luči od zapada in severa, od morja in od vzhoda otroci tvoji.«

Opazoval sem obraze. Na vseh je vladal živ izraz zmagoslavja, a niti en človek se ni zatopil v meniško petje in nikomur ni »prevzelo duše«. Zakaj ne izmenjajo Jeronima? Predstavljal sem si Jeronima, kako pohlevno sklonjen stoji v kakšnem kotu in žejno lovi krasoto svete besede. Vse, kar je tu bežalo mimo ušes prisotnih ljudi, bi on žejno vpiljal v svojo nežno dušo, se opojil do zamaknje-

Miha Maleš: Bolniki na Golniku. (Lesorez.)

nosti, do začaranosti in v vsem hramu bi ne bilo srečnejšega človeka. Namesto tega pa brodari sem in tja po temni reki in žaluje za svojim umrlim bratom in tovarišem.

Od zadaj je priplul nov val. Poln, smehljajoč se menih, igrajoč se z molkom in ozirajoč se nazaj, je z boki rinil mimo mene in delal pot gospe v klobuku in baržunastem kožuščku. Takoj za njo je hitel samostanski služabnik, ki je nesel stol nad našimi glavami.

Šel sem iz cerkve. Vleklo me je pogledat mrtvega Nikolaja, nepoznanega pesnika hvalnic. Šel sem okoli ograde, ob kateri se je po dolgem vlekla vrsta meniških celic, pogledal v nekatera okna in se vrnil, ker nisem nič videl. Zdaj mi ni žal, da nisem videl Nikolaja; bogve, morebiti bi bil pa razočaran nad obrazom, ki se zdajci riše v moji domišljiji. Tega simpatičnega, pesniškega človeka, ki je ponoči vstajal klicat Jeronima in posejal svoje hvalnice s cvetovi, zvezdami in sončnimi žarki, nerazumljenega in osamljenega meniha, sem si predstavljal kot boječega, bledega človeka z mehкими, pohlevnimi in otožnimi črtami v obrazu. V njegovih očeh je morala obenem z umnostjo sijati ljubezen in ona, komaj zatajevana otroška navdušenost, katero sem slišal iz Jeronimovega glasu, ko mi je citiral hvalnice.

Ko smo po službi božji odhajali iz cerkve, se je rahlo budilo jutro. Zvezde so polagoma ugasnile in nebo se je prevleklo z golobje sivim mrakom. Železne plošče, spomeniki in brsti na drevju so bili orošeni. V zraku se je čutil rezek hlad. Za ogrado ni bilo več življenja, kot sem ga bil videl ponoči. Ljudje in konji so se zdeli utrujeni in zaspani, komaj so se premikali, a od smolnatih sodov so ostali samo kupi črnega pepela. Kadar je človek utrujen in se mu dremlje, se mu zdi, da je isto z naravo. Zdelo se mi je, da drevesa in mlada trava spijo. Celó zvonovi niso več zvonili tako gromko in veselo kakor ponoči. Nemir se je bil končal in od razigranosti je ostala samo prijetna izčrpanost in želja po spanju ter toploti.

Sedaj sem mogel videti oba bregova reke, a nad njo je v pramenih valovila lahka megla. Od vode je vel oster hlad. Ko sem skočil na brod, je na njem že stal voz ter kakih deset moških in žensk. Vlažna in kakor se je meni zdelo zaspana vrv se je vlekla čez široko reko in mestoma izginjala v beli megli.

»Hristós voskrés! Ali ni nobenega več?« je vprašal tih glas.

Spoznal sem glas Jeronimov. Zdaj mi nočna tema ni več branila, razpoznati meniha. To je bil visok, ozkopleč človek pet in tridesetih let s trdi-

mi, okroglimi črtami v obrazu, z na pol zakritimi, leno zročimi očmi in z nepočesano klinasto bradico. Njegov pogled je bil nenavadno otožen in truden.

»Vas še zdaj niso zamenjali?« sem se začudil.

»Mene?« je odgovoril on, obrnil k meni prezebli, z roso pokriti obraz in se nasmehnil. »Zdaj pač nihče prav do jutra nima časa, da bi me zamenjal. Zdaj so šli vsi k očetu predstojniku na velikonočni zajtrk.«

On in še nek mužik s kapo iz rdeče lisičje kožuhovine, ki je bila podobna lipovi posodi, v kakršnih prodajajo med, sta se uprla za vrv, vzdihnila in brod se je premaknil od kraja.

Zapluli smo, vznemirjajoč na poti leno, dvigajočo se meglo. Vsi so molčali. Jeronim je mrtvo ravnal brod z eno samo roko. Dolgo nas je gledal s svojimi krotkimi, medlimi očmi, potem pa s pogledom obstal na rožnatem obrazu mlade trgovke s črnimi obrvmi, ki je stala na brodu poleg mene in molče drgetala radi objemajoče jo megle. Ves čas ni odvrnil oči od njenega obraza.

V tem dolgem pogledu ni bilo nič moškega. Zdelo se mi je, da na obrazu te ženske išče Jeronim mehkih in nežnih črt svojega za vedno usnulega tovariša.

Ivan Zorec

IZ NIŽAV IN TEŽAV PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA.

11. Popotnice.

Z materjo posihmal nisva več dosti govorila o mojem učenem šolanju, mislila pa sva ves čas le na to.

Iz Amerike so kapljali dolarčki. Mati je modro brisala stari dolg z domačijice in pošteno vračala, kolikor se je oče moral še zadolžiti, da je mogel v ameriška nebesa.

»Dolgove plačuj, léso zapiraj in dobro ime bližnjega pusti na miru, pa boš mirno in lepo živell!« me je učila.

Zavest, da vračamo dolgove, je za nas bila že bogatija. Skrbni, vame zagledani materi se je ta misel še posebej zapičila v glavo.

»Nane, v šole pojdeš, v Ljubljano!« mi je tisto jesen dejala in se po vsem obrazu smejala.

Čudno, da nisem ponorel, tako sem bil vesel.

Krojač in čevljar sta mi umerila novo obleko in obutev, šivilja pa nekaj perila.

»No, zdaj boš pa imel knjig, da jih boš sit!« mi je ta ali oni božal veliko ljubezen do knjig.

Priprave, saj jih ni bilo dosti, so hitro minile.

»Nocoj, Nane,« mi je mati neki večer dejala, »kmalu lezi in si izprašaj vest, jutri pa vstani

zavred in pojdi k spovedi in obhajilu — v Šentvidu bo to zate nemara zadnji pot.«

Drugo jutro sem res krevsal v Šentvid. Tista pot mi še nikoli ni bila tako huda. Velika otožnost mi je bolj in bolj kalila veselje do mestnih šol.

Z grehi mi v kaplanovi spovednici ni bilo sile, a gospod je vendar bil siten, bolj kakor po navadi.

»Pridi potlej nekoliko k meni!« mi je naposled velel.

Nisem šel rad. Bal sem se, nemara me je kdo kaj pričrnil. Bog pomagaj, živ sem bil in temu, onemu včasih nagajal ali jirljal. »Zdajle bova s kaplanom orala,« me je peklo.

Pa nisva. Gospod se je zasmel, me udaril po rami in potisnil na stol za mizo.

»Z doma pojdeš, kajne?« se je zresnil. »Ali pa tudi veš, kaj to pomeni?«

Iti in se posloviti za dolgo ali za zmerom in vse zapustiti — o, da, to je hudo... Saj še nisem pozabil, kako je očetu in nam vsem bilo tisto popoldne bridko. Zaihtel sem, solze so se mi usule po licu.

Ali kaplan me ni prav nič miloval.

»Kaj se cmeriš?« se mi je smejal. »Ali si fant ali nisi? Trden moraš biti. Nič prida te ne čaka, zato pa iz tebe kaj bo, če se ne zavržeš. Kadar ti bo hudo, steci v cerkev. Mati božja ti pomore, Jezus te pomiri... Trden bodi, nič se ne boj!«

Obtesaval bi me bil še dalje, pa je njegova teta, ki mu je gospodinjala, prinesla zajtrk.

»Zajtrkovala bova,« je dejal, ko se je teta umaknila.

To mi je bilo sitno. Jaz z gospodom? Kako neki? Sram me je bilo.

A kaplan je že natočil kave in mleka, mi odtevsnil brtavs belega kruha in rekel:

»Jejva!«

Segel sem po kruhu in ga začel drobiti v kavo.

»Ne tako!« me je ustavil. »V Ljubljani ne smeš jedi otepati tako po domače. Ljudje so tam zoprni, gledajo ti tudi na roke in na zobe.«

Moral sem odškrniti grizo kruha, jo založiti, požvečiti in nanjo srkniti požirek kave in spet tako, da je zmanjkalo kruha in kave.

Potlej mi je razkazal ptičke, ki jih je imel v drugi sobi, med njimi tudi velikega ptiča zelene barve in čisto človeško, vendar v tujem jeziku govorečega.

Naposled mi je velel, naj poklekнем. Sklenil je roke in me blagoslovil med tiho, kratko molitvijo, a ko sem smel oditi, mi je dal srebrn gol-dinar. »Da boš imel za zvezke in za peresa,« je dejal in se mi tiho smehljaj.

Spotoma sem se nekje pohvalil, da sem zajtrkoval s kaplanom in kaj sva se menila.

»Svet in dober mož, tale kaplan!« sem slišal za seboj. »Pridiga, kakor še nikogar nismo slišali, in spoveduje, razbojnika pod vislicami bi umečil.«

»In rad je v veseli družini, tudi vina se ne brani, pijanega ga pa še nihče ni videl.«

»Kadar je nekoliko vinski, je najbolj svet: vso dušo, vse srce daje iz sebe.«

»Taki smo, da bi večkrat moral biti vinski, pa menda ne more, ker mu siromaki vse poberó.«

»Ali pa teta. Pa to je prav. Če je ne bi imel: kakor je gospod, še stradal bi, tako dobrih rok je in tako malo misli nase.«

Do teh modrij mi ni bilo dosti, kar hitro sem jo pobiral domov.

12. Prvič z doma.

Tudi materi sem se pohvalil, da sem zajtrkoval s kaplanom. Zardela je, rekla ni nič, dobro pa se ji je zdelo, tega ni mogla skriti.

Na klopi ob peči je stala skoraj polmerniška vreča fižola, ob njej je bila nevelika cula.

»Tale fižol dava ljudem, ki te v Ljubljani vzemo pod streho,« mi je mati razodevala. »Z njim se jim morda prikupiva, da te ne bodo gledali preveč po strani. V culi je nekaj perila zate. Popoldne pojdeva. Osem ur je do Ljubljane. Večji del pota morava zmoči že nocoj, da zavred prideva tja. Gospoda ne vidi rada, če popoldne tiščiš pred njo.«

Vse veselje do Ljubljane se mi je podiralo, po glavi so mi brodile kaplanove besede, misel, da mi je zapustiti ljubi domek, me je hudo hudo bolela — najrajši bi se bil uprl, pa me je bilo sram malodušja.

Ko se je dan že močno nagnil, mi je velela:

»Obleci se, Nane! Iti morava. Le urno!«

Slušal sem, a oblačenje mi je bilo prav zamudno. Vse mi je padalo iz rok, gumbe na telovniku sem zapel navzkriž, izza pasa mi je bingljaj hlačni trak, še nikoli se nisem tako nerodno oblekel.

Sestra in brat bi se mi sicer posmehovala, a zdaj sta molčala in me s plašnimi očmi vsega držala. V tem je prišla ženska, ki jo je mati najela za varuhinjo.

Zdaj je postajalo vsem prav tesno. Molče smo se gledali in že vsi obenem zajokali. Hudo hudo mi je bilo, ne morem povedati kako. Prva se je zmogla mati in mi urno optala vrečo, pomočila prste v kropilnik za vrati in me pokrižala, a reči ni mogla nobene.

Miha Maleš: Motiv iz Celja. (Lesorez.)

»Nane, pojdiva!« je naposled zahropla in me obrnila proti vratom.

Sestra in brat sta zavečala, ves v ihti sem jima segel v roko in mi je bilo tako, da bi se bil najrajši otresel vreče in pobegnil kakor tačas, ko mi je prvič bilo iti v šolo.

Tako sem prestopil prag ljubega domka...

Vzela me je velika cesta, za menoj in pred menoj je šel jok kakor klic na pomagaj...

13. Pot v temo.

Dolgo sva hodila čisto molče. Mati je gledala predse, jaz sem se oziral po hostah in tratah, po njivah in travnikih, milo milo sem jih gledal, a ko so mi oči zgubile zvonik vaške cerkvice, sem zaihtel in postal: bilo mi je, kakor da se z vsemi koreninami pulim iz domače zemljice...

»Le stopi, Nane, le stopi!« mi je mati hripavo dejala, ozrla pa se ni.

Požrl sem solze in krevsnil dalje.

»Morda težko nosiš?« je potežkala vrečo, ki mi je oprtiv jezdila na hrbtu.

»E, kaj!« sem junačil. »Če ste trudni, vzamem štiporamo tudi vas.« Bilo mi je nekaj čez trinajst, velik in močan sem bil za petnajst let.

Pot se je nama potegnila. Minila sva Šentvid, videla Stično in se bližala Višnji gori, sonca je bilo komaj še za moža visoko.

Mati mi je začela praviti pravljice o stiškem samostanu, o belih menihih, ki so »pred sto« leti živeli v njem, in o imenitni gospe s pristave. Vračal sem ji, kar sem iz Jurčiča vedel o Stični in Višnji gori.

»Glej ga, fanta, saj veš več ko jaz sama!« se mi je pretirano čudila, a kmalu začela pridigati. Za vsak primer sem dobil nauk, za vsak greh že vnaprej kopo hudih besedi.

»Ne bodi jezičen, ne prevzeten in nikoli ne pozabi, odkod si prišel in v kako majhnem si rasel...«

Ko sva presopihala strmi Peščenjek, se je znočilo. Cesta se je stegnila v temo in veliko hosto pustega Stehana. O njem je bilo vedeče, da je še pred leti bil poln strahovitih razbojnikov, ki so prenekaterega voznika ali potnika ubili in okrali.

»Tistile križ.« je mati mignila, »je znamenje, da je tule hudo smrt storil popoten človek.«

Prej mi ni bilo nič, zdaj me je postalo strah, da sem stopil bliže ob materi.

»Ježeš, ali kaj vidiš?« me je zgrabila za roko.

»Kako bi videl v taki temi?« sem se po sili nasmehnil.

»O ti jezik dolgi!« me je s komolcem dregnila, roke pa ni spustila. »Moliva!«

A med govorjenjem me je strah skoro minil.

»Kaj se tako bojite za fižol?« sem se spet posmehnil.

»Ali ne boš tiho, merkaj jezični?«

»E, naj le privro in ga vzemo, težak mi je že zadosti.«

»Le stoj, ko prideva iz Stehana, ti že pokažem!«

»Saj ne bom videl, ko je pa taka tema.«

»Moliva,« je odnehala in začela napletati žalostni del rožnega venca. Ko sva ga splela in zavezala z dolgo vrsto očenašev, je bilo Stehana konec, tema pa še zmerom taka, da sva komaj videla cesto pred seboj.

Nekoliko pred Grosupljem se mi je zazdelo, da se s ceste nekaj belega pomika med njive.

Od groze sem zdaj jaz popal materino roko in tiho vprašal: »Ali kaj kmalu prideva do hiš?«

»Križani Bog — kaj pa je?« je mati zadrhtela.
»Ali si že spet kaj videl?«

»Nak, kar tako mi je nekaj pusto,« sem tajil.
Čutila je, da lažem; začela je spet moliti in vso pratiko klicati na pomagaj.

Ko sva prišla v bližino hiš, sem povedal, kaj sem videl. Groza je naju pognala, da sva skoraj stekla in kakor zviška bušila v krčmo ob cesti.

Smejali so se nama. Babo da sem videl z belim predpasnikom, belo skalo ali pa se mi je vse skupaj le zdelo. »Kdor se strahov boji, ga rado straši.«

Ali jaz sem se čutil junaka in si nisem dal jemati poštenega strahu. Branil sem ga in lagal, kakor bi pes tekel, da sem naposled sam verjel.

Kam greva in po kaj, so potlej vprašali. Mati je sramežljivo povedala.

»Aha, študentek, študentek,« so me gledali in ogovarjali. »Ali boš novo mašo pel?«

»Če je ne bom pel, jo bom pa žvižgal,« sem zamerljivo uščenil, ker sem čutil, da se hočejo šaliti z menoj. Vsa krčma se je zasmejala.

»Tudi žvižgal je ne boš, ti že ne,« je neki možakar prerokoval. »Pravdni doktor pa bi utegnil postati, jezičen si zadosti.«

V tisti krčmi sva prenočila: spala sva kar na goli klopi za mizo.

Drugo jutro zavred sem si spet oprtal vrečo. Prav težka je bila, truden sem bil in neprespan.

»Ali je še daleč do Ljubljane?«

»Dobre tri ure.«

14. Pod tujo streho.

Pod Šmarjem je cesta tonila v veliko meglo. Še nikoli nisem videl take. In zmerom več je je bilo in hladna je bila in smrdeče zadušljiva.

Tešča in trudna sva prišla v Ljubljano.

Videl je nisem dosti, a kolikor sem je videl, mi ni bila posebno všeč, najmanj pa Ljubljanici. Telebanasto so se pehali po cesti kakor sejmarji na sejmišču, ali pa so tu in tam kakor vkopani stali v napoto vsem in vedečno zijali za človekom.

Tako je ob strani velikega trga iz tal rasla že priletna Ljubljanka in naju merila, kakor da čaka prav naju.

»Kam pa, mati?« se je sladko nasmehnila, ko sva prišla bliže.

Nasmehnila se je tudi mati in vse povedala.

»O, glejte no, tak v šolo ste ga pripeljali? Kaj pa tale pridni študentek nosi v vreči?«

Mati je tudi to lepo po pravici povedala.

»I, saj bi fanta vzela jaz,« je Ljubljanka popala in se nama nasmehljala. »Sile mu pri meni ne bo, pusto pa tudi ne, saj imam zmerom nekaj študentov na skrbi.«

Miha Maleš: Hugolin Sattner. (Lesorez.)

In že je naju zrinila v neko vežo in po ozkih stopnicah zvodila nekam prav visoko. V temni in tesni kuhinji mi je snela vrečo in jo postavila na vegast stol.

»Za stanovanje in hrano, za perilo, svečavo in kurjavo mi boste dajali po dvanajst goldinarjev na mesec.«

»Naka, naka!« se je mati ustrašila. »Samo stanovanje iščem, za hrano, tako so mi naš kaplan svetovali, se zglasim pri nekem gospodu v šenklavškem župnišču.«

»Že vem — Jeran, Luka Jeran se pišejo tisti gospod,« je odgovorila že manj prijazno.

V kuhinjo je prišla suhopeta, ne več mlada gospodična s kozavim, starikavim obrazom. Obe sta se nekaj po nemško menili in si kimali.

»Ta gospodična je moja hči,« je stara gosposko povedala. »No, fantu preskrbite hrane drugod, meni pa boste za stanovanje dajali po tri goldinarje na mesec.«

Mati je po dolgem preudarku pokimala.

★

Luka Jeran je bil doma. Bil je star, močno sključen mož, a prav prijazen. Mati ga je medila, meni so oči uhajale po sobi. Kamor sem se ozrl: knjige, na kupe knjig in časnikov, po mizah, po omarah in po tleh, povsod same knjige, knjige ...

»Prekasno ste se odločili, mati,« se je Luka Jeran smehljaj. »Fantič je že velik, za latinske

šole pa vendar še premalo zna. Skoraj kar od kraja mu bo začeti, ker ima vaša domača šola le dva razreda.«

Obljubil mi je, da bom dobival po tri marke na dan. Marka je bila denar iz medenine in je veljal le v »Ljudski kuhinji«. Za tri marke se je dobila skledica juhe ali prikuhe.

Zdaj sem vedel, da postanem res študent. Dvignil sem nos, stara prevzetija se je oglasila, poln sem je bil. Štulo klobuka, ki mi je do zdaj po kmečki navadi bila uščipnjena na tri vogale, sem po dijaški noši prav nizko vdrl na okrogel rob.

Mati je zmajala z glavo, rekla pa ni nič.

Skrbelo jo je, kako je doma. Vprašala je gospodinjo, kje je šola, da bi me vpisala, sama pa se brž vrnila domov.

En dan da sva prišla prevred, a mati naj se le brez skrbi vrne, za šolo da že preskrbi ona ali pa gospodična.

Tako se je mati res odpravila.

Do veže sem jo spremil. Hotela mi je zabičiti še kopo naukov, pa jo je zmoglo in sva začela jokati oba.

Oh, hudo hudo je nama bilo tisto prvo slovo.

15. Gospod Fric.

Gospodinja je res na skrbi imela dijake. Kmalu popoldne sta se s počitnic vrnila dva. Prvi je bil dolg gosposki fant. Gospodinja in gospodična sta mu dejali »gospod Fric«. Ošaben je bil, mene še pogledal ni. Drugi je bil mojih let, pa že učen: že drugo leto je hodil v latinsko šolo.

»Ali se znaš kaj pretepati?« me je skrivaj vprašal.

»Še iz nobenega tepeža nisem bežal!« sem se hvalil.

»Pojdi z menoj,« mi je zaupal, »na Gradu imamo popoldne vojsko z realfuksi; nabiti in prepoditi jih moramo!«

A meni je bilo še hudo za materjo in tudi čutil sem, da tista vojska nemara ni lepa.

»Kaj bi se pretepal?« sem odkimal. »Saj mi ni nihče nič storil.«

Tako je bojeviti fant zginil sam, ko je gospodinja nekam odšla. Gospodična in gospod Fric pa jaz smo ostali doma. Ona dva sta šla v sobo, meni pa velela, naj ostanem v kuhinji. A kmalu mi je postalo pusto in samotno; pozabil sem, kaj sta mi zabičala, pritisnil na kljuko in vstopil.

Z zofe sta odskočila gospodična in gospod Fric. Zakaj sta tako odskočila, nisem vedel, zato pa

začutil. Gospod Fric se je zaprašil proti meni in me počil po licu.

»Ali ne znaš potrkati, teslo kmečko?« je pihal.

Kakor bi trenil, sem ga imel pod seboj na tleh in sem ga uhal in lasal, kakor sem zdoma znal.

Gospodična, ki si je do zdaj z obema rokama pokrivala obraz, je začela vreščati, menda se je bala, da ji dolgina zadušim. Tako sem odnehal in vstal, on pa tudi.

»Da boš vedel za drugič!« sem se mu nasmehnil in se pomaknil v kuhinjo.

Dolgin je ves blede kmalu prišel za menoj.

»Ti, da mi ne zineš nikomur nobene!« me je bolj prosil, kakor mi pretel. »Gospodinja ne mara tepeža v hiši.«

»Morda tudi kaj drugega ne; sicer pa nisem baba, molčal bom,« sem rad obljubil, saj sem zmerom bolj čutil, da ne bi bil smel stopiti v sobo.

16. Delež siromaka.

Gospodinja se je kmalu vrnila. Za njo je storkljal na pol kmečki na pol gosposki mož z zelenim fantičem, ki mu je bilo morda deset, enajst let. Izročil ji je tisto zeleniko in se pogodil za ceno, ki jo je dopoldne terjala zame.

Popoldne sta se s počitnic vrnila še dva dijačka.

Zvečer smo z gospodinjo šli »na sprehod« po mestu. Ceste so bile žive in svetle, okna vsa v lučih — vseč mi je bila Ljubljana.

Pređen smo šli spat, so mi v prednji izbi postlali kar na tleh: zame ni bilo nobene postelje, fantič, ki bo zanj oče plačeval celo oskrbo, mi jo je vzel.

Drugi dan sta se gospodinja in gospodična spet po nemško menili.

»Vpisat se pojdeva,« mi je gospodična potlej velela in me vzela s seboj.

Prišla sva pred neko veliko hišo in postala.

»Kaj pa, če te v šolo ne vzemo?«

»Zakaj ne?« sem se ustrašil.

»Ker nemški ne znaš.«

»Saj zato sem prišel, da bi se naučil.«

»No, tule počakaj, vprašat pojdem,« je dejala in stekla v tisto veliko hišo.

Kmalu se je vrnila, ob meni postala in molčala. Molčal sem tudi jaz in jo vprašujoče gledal.

»Kar hudo mi je,« je tica naposled rekla, »ne vzemo te, vidiš. Nemško ne znaš in prevelik si že za to šolo.«

Svet se je zamajal in podrl name...

(V drugo naprej.)

IZ ZIME V POMLAD

Lesnato rastlinstvo spi pri nas v splošnem od oktobra do marca ali celó do aprila. — Znanstveniki razlikujejo dvojni počitek rastline, potrebnega in prisiljenega. Skoro vse rastline imajo jeseni neko resnično potrebo po počitku. Če iščemo za to nenavadno stanje vzroke, smo v veliki zádregi: morda so rastline ob poletnem delovanju potrošile več svojih sil, kakor jih sproti lahko ustvarjajo, morda je nastalo nekako nesorazmerje med organsko in rudninsko snovjo, morda ovira preobilica sladkorja in škroba razvoj fermentov, ki opravljajo spojine v krogotok življenja, morda pa so med poletjem nastale v rastlinskem telesu razkrojnine, ki ovirajo nadaljnje stanično delovanje, ali pa je nizka zimska temperatura od vsega začetka silila naše rastlinstvo k počitku, tako da mu je ta počitek prešel nekako v »meso in kri« ter postal njegova dedna lastnost, ki obdrži svojo učinkovitost, tudi če izpostavimo rastlino ugodnim toplotnim vplivom. Kdo bi točno razložil to skrivnost? Prav verjetno je, da več teh vzrokov povzroča potrebno zimsko spanje rastlin.

Potrebni počitek naših sadnih dreves traja vsaj do novembra; med tem časom so se v pratorivu izvršile važne, četudi nezaznavne snovne premaknitve in kemijske izpremembe. Živa beljakovina je zdaj v delazmožnem ravnotežju in vse motnje, nastale iz neznanih notranjih vzrokov, so odpravljene. A drevo vendar ne požene! Radi nizke temperature zimskih mesecev ter radi pomanjkanja vode je vsak očiti življenjski pojav nemogoč in tako rastlina prisiljeno počiva še naprej do pomladi. Iz prvega, potrebnega počitka je le težko zbuditi rastlino, ali pa je sploh ni mogoče, iz drugega, prisiljenega pa jo lahko zbudimo, samo če ji nudimo prijetne življenjske pogoje, predvsem vlago in toploto.

Kdor pozna vejice sv. Barbare in njihovo čudežno naravo, ve, da je v resnici tako. Če odrežeš kmalu po listopadu, torej v prvi polovici oktobra, ko potrebni počitek še ni končan, vejice jablane, hruške, češplje, češnjke, marelice, belega ali črnega trna, jih daš v postano vodo in postaviš na toplo, o božiču ne bodo cvetele; če pa jih odrežeš okoli sv. Barbare, ko je njih potrební počitek že pri kraju, se bodo cvetni popki odprli že o božiču.

Tako si torej sledita v naravi potrebni in prisiljeni počitek; oba skupaj trajata tudi več mesecev. Ker danes vemo, da je prisiljeni počitek mogoče poljubno prekiniti, ter poznamo razna

sredstva, s katerimi tudi potrebni počitek po mili volji zadržujemo ali pospešujemo, si lahko sredi zime pričaramo v svoj dom dehteče poletno cvetje.

V naravi pa se vrši prebujenje dosti počasneje. V marcu, ko je sonce že nekoliko više na nebu, pošilja na zemljo sleherni dan več toplotnih žarkov. Tla se ogrevajo, led se topi. Tanki curki vode že curljajo skozi pesek in prst in močijo skoro usahle konce vodoravnih korenin. Pozimi so dovajale rastlini pičlo vlago samo maloštevilne, globoko v tleh zasidrane korenine, zdaj pa oživljajo vse, poganjajo tik za konico nešteto prenežnih podaljšanih stanic, korenskih kosmatin, ter prodirajo z njimi v razmehčano zemljo. Polne sladkorja in drugih snovi, ki povzročajo žejo, se kosmatine kar ne morejo nasrebiti vlage; tesno se prižemajo na mokre prstene delčke in požrešno pijejo. Okrogle so že kakor sodček, a pijejo še kar naprej. Velika napetost v njih, veliki notranji razgon potiska vodo v sosedne stanice, kjer nastaja spet nova napetost, nov pritisk. Tako se pretaka voda po korenini na vse strani in polni ter preplavlja stanice, v katerih raztaplja vse snovi, ki so topljive, posebno sladkorje, in se izpreminja v precej sladek sok. Ker prihajajo iz korenin vedno nove množine vode, se napetost v korenini, korenski pritisk večja in poganja vodo v lesni delcevnih povezkih, kjer je potovanje udobneje kakor iz stanice v stanico. Po lesnih ceveh vodoravnih in poševnih korenin pride sok do debla.

Spomladi dviganje soka v deblu ni lahka reč, ker rastlina še nima listov. Poleti oddajajo listi vlago v obliki hlapov in s tem praznijo velike prostore, v katere iz korenin, debla in vej sesajo nove množine vode. Če je zrak suh, izhlapi doraslo drevo dnevno od 60 do 400 l vode, 1 ha bukovega gozda potemtakem na dan do 30.000 l. Lahko rečemo, da sesalna sila listov izdatno podpira dviganje vode v rastlini. Dokler pa drevo nima listov, opravlja vse to velikansko delo skoro izključno korenski pritisk sam. Zato pa se sok le počasi dviga. V nekaterih zelnih rastlinah je korenski pritisk tako močan, da se izceja voda iz njih v obliki kapljic. Ta pojav imenujemo s tujo besedo gutacijo. Često naletiš na gutacijo pri mladem žitu, pri mladih listih buče ter plahtice ali hribske rese.

Cvetni in listni popki bi se že radi odprli, a voda še vedno ni prišla do njih, v korenini in v spodnjem delu debla pa jo je v izobilju. Preliva se sem in tja, izliva se tudi v shrambe, kjer je nakopičena privarčevana hrana, v les, skorjo in stržen. Česar ne more raztopiti sama in ponesti s seboj, to izpreminjajo v raztopne spojine fer-

menti. Fermenti so beljakovinate snovi, ki povzročajo razne pojave, jih pospešujejo ali združujejo, a se pri tem same prav nič ne izpreminjajo. Tako ustvarjajo iz neraztopnega skroba raztopni sladkor, iz neraztopne beljakovine raztopne peptone, iz neraztopnih tolšč in drugih asimilatov raztopne kisline in druge raztopne snovi. Vedno gostejši in sladkejši postaja sok, vedno večji je pritisk, ki ga žene po ceveh navzgor.

Spomladi, ko se drevo še ni olistilo, torej v času od februarja do konca marca, se dá korenski pritisk dokazati. Približno meter nad zemljo je treba zarezati v drevo rano prav do debelnega lesa. Iz rane priteče sok s precejšnjo silo ter teče venomer naprej, včasih skozi tri do štiri tedne. Oddajanje vode, bolje soka skozi rane imenujemo solzenje. Solzenje je posledica korenskega pritiska. Spomladi se več ali manj solzi vsako drevo. Izredno močno se solzijo javorji, breze, gaber in vinska trta. Javorjev sok ima do 3 % sladkorja ter seveda tudi drugih organskih in rudninskih snovi. Veliko javorjevo drevo dá v eni pomladi okoli 100 l soka ali 2 do 3 kg sladkorja.

Po širokih pomladnih lesnih ceveh se dvigne sok slednjič do popkov. Popki ali brsti imajo zunaj odporne, trpežne luske, znotraj pa neskončno majhne zasnove listnih ali pa cvetnih mladik. Na teh zasnovah, ki merijo često komaj milimeter ali še manj, včasih pa tudi po več milimetrov, je že opaziti poznejše deblo mladike, njene veje, njene liste ali cvete ter na koncu mikroskopično majhen rastni stožec. Skoro vsi organi so že nakazani, zgrajeni, treba je samo še, da se zbudijo in zrastejo do svoje končne velikosti.

Sok, ki se izliva v popke, predrami vse njihove dele. Rastni stožci ustvarjajo nove elemente, prejšnje zasnove se daljšajo in debelijo. V vsaki stanici se vrši snovni preobrat. Pratorivo vpija sok in dobiva pravo mero točljivosti. Dihanje je pospešeno. Organske snovi se rušijo in razpadajo ter spajajo v gradbeni material. Razvijajoče se mladike ga grabijo in uporabljajo. Že je spoznati liste in cvete: nežno zgubani, a venomer rastoči pritiskajo od znotraj na stene popka. In že razganjanje mlado, brsteče življenje ovoj, že se razgrinjajo luske in odpirajo popki. Tu so po vejah in vejicah posejane neštete kite cvetja (forzitijska, rumeni dren, magnolija, vrba, leska), tam zopet tone drevo v morju mladega listja.

Rastline so premagale zimsko spanje ter nam prinesle najlepšo pomlad. Kakor je bilo spanje skrivnostno, tako nedoumljivo je zdaj življenje. A neskončno lepo je.

Ivan Stodola

KRALJ SVETOPOLK

Dramav treh dejanjih / Prevedel Viktor Smolej / Avtoriziran prevod iz slovaščine

DRUGO DEJANJE

Blizu bojišča za Donavo, na jasi gostega lésa. Noč je. Čez nebes plujejo oblaki ter zdaj pa zdaj zakrijejo mesec.

1. prizor. Svetopolk, Pavčo, sel.

Svetopolk (*od leve, zaviti v velik plašč*): Jaso smo našli, a kože ni.

Pavčo (*tudi zaviti v plašč*): Za drevjem je; poznam vsako ped zemlje. (*Mesec se skriva.*)

Svetopolk: Hlad mi prešinja kosti, strahno mraz je.

Pavčo: Ni za starega človeka, prebresti v pozni jeseni tako reko.

Svetopolk: Sel! Ti se vrneš k družini. Nihče ne sme opaziti, da ste skriti v moji bližini. Skozi goščavo prideš k njim.

Sel (*odide skozi goščavo na levo*).

Pavčo: Tu sem sedi, kralj. (*Pokaže na štor in mu s svojim plaščem pokriva noge.*) Takoj se ugreješ.

Svetopolk: Vzemi stran plašč, sam ga imej.

Pavčo: Hitreje se posušiš, kralj moj.

Svetopolk (*vrže raz noge plašč in nekajkrat brne Pavča*): Vzemi stran, če ti rečem. Oskrbuješ me kakor malega otroka. Mir mi daj.

Pavčo (*zastoka*): Človek pomaga. Perun kaznuj tako ravnanje!

Svetopolk (*z napetostjo*): Kaj si rekel?

Pavčo (*prestrašeno*): Ne, ne, ne bij me.

Svetopolk (*prijazno*): Pridi bliže, pogrni mi noge. Tako.

Pavčo (*boječe*): Bojim se, prosim te, ne.

Svetopolk: Položi glavo na moja kolena. Pavčo, kaj si prej rekel?

Pavčo: Nič, nič.

Svetopolk (*skrivnostno in s poudarkom*): O Perunu?

Pavčo: Zareklo se mi je.

Svetopolk: Tudi v Nitri si rekel, da so te siloma vtaknili v menihe.

Pavčo: Ne tako, bil sem še mlad, pa nisem razumel. Veruj mi, da sem kristjan.

Svetopolk: Daj roko in prisezi!

Pavčo (*boječe poda roko*): Prisegam!

Svetopolk: Ha, a tajno pogansko znamenje!

Pavčo: Usmiljenje, nevede sem ga napravil.
Svetopolk: Pavčo, poslušaj. Midva sva oba pogana.

Pavčo (*zelo presenečeno*): Kaj, kako? Kralj Svetopolk ni z njimi?

Svetopolk: Samo na videz, ker moram. Kdo je tvoj bog?

Pavčo (*vzradoščeno*): Triglav.

Svetopolk: Moj — najvišji Perun sam.

Pavčo (*z občudovanjem*): Perun, najvišji Perun sam!

Svetopolk: Ti, Pavčo, ali bi mi znal biti veren?

Pavčo: Prisegam ti vernost.

Svetopolk: Kristjanje prisegajo. Ti po starih poganskih običajih napraviš krvno obljubo. (*Potegne kratek nož izza pasa.*)

Pavčo: Napravim krvno obljubo.

Svetopolk: Zbodi me v roko.

Pavčo (*zbode kralja v laket*): Na Triglava!

Svetopolk (*ga majčkeno zaboli*): Ah! a sedaj se napij moje krvi. (*Pristavi rano k Pavčovinim ustnam.*) Pavčo, izda li pogan pogana?

Pavčo: Nikoli, nikoli, nikoli! Kralj Svetopolk, jaz umrem s teboj!

Svetopolk: Pavčo, nikomur ne verujem, sam škof Vihing je postal Arnulfov kancelar.

Pavčo: Tudi jaz sem te izdajal.

Svetopolk: Sedaj vem, da me ne boš več.

Pavčo: Ne bom.

Svetopolk: Kje je Dragomir? Moral bi že biti tu.

Pavčo: Nemogoče. Oddirjal je k Slavomiru, da ne bi bil izdan njegov prihod.

Svetopolk: Nas li najde?

Pavčo: Pozna to jaso.

Svetopolk: Kaj mi prinese? Zakaj niso izpolnili mojega ukaza?

Pavčo (*kakor bi ga pekla vest*): Da, da. Dragomir poizve o vsem in napaka se popravi.

Svetopolk: Pavčo, povem ti svojo veliko tajno. Izčrpani smo. Moja moč visi na vlaknu. Vse sem vrgel v to vojno. Zlato in drago kamenje sem zamenjal za meče in svilo za naše loke, volno za sol, ovce za konje. A vojakov nimam več, gradovi so poslali vse, kar more gibati z roko.

Pavčo: Znova se spustiš v boj.

Svetopolk: Ne morem. Sovražnik se je ustavil. To pomeni, obnoviti ves napad. A zato moja vojska nima več sil. Nič drugega si ne želim, kakor da bi se nemške vojske umaknile kakor pred eno zimo in dvema. V kratkem se zberemo znova.

Pavčo: Perun nam pomore.

Svetopolk: Perun? Mraz mi je.

Pavčo: Lezi v kočo. Zaspal boš.

Svetopolk: Zaspal? Noči in noči ne spim. Kje je koča?

Pavčo (*pokaže v ozadje*): Takoj za drevesom.

Svetopolk: Povedi me tja.

Pavčo (*ga vede v ozadje*): Stražil te bom kakor veren pes.

Svetopolk: Vem. Revna koča mi je bolj varna kakor marsikateri grad. (*Odideta v ozadje. V daljavi je slišati preproste vojaške signale z bobni in rogovi, ki se ponavljajo, dokler ne utihnejo v dalji.*)

Pavčo (*se vrne, presenečeno*): Zaspal je. Moj kralj je zaspal. Čudo prečudno! Le tiho, le tiho. Listje naj ne šelesti, veter ne veje, potoček ne klokota. Moj gospodar, kralj Svetopolk, spi. (*Sede na štor in gleda okoli sebe. Mesec močno zasveti. Hrepeneče se zagleda v mesec.*) Kaj je? Ah, mesec! Zavidam ti, da lahko zreš v nje obraz! Gertruda, Gertruda! (*Na desni je slišati govorjenje.*) Kaj je to? (*Izgine v grmovje.*)

2. prizor. Siegfrieda, Gertruda.

Siegfrieda (*s hitrim korakom, obedve z desne*): Na tej jasi se pogovorive. Gertruda, poslušaj, poročilo imam od naših. Če ne ustavimo Svetopolkove vojske, smo uničeni. Da bi za mir prosili te pastirje?

Gertruda: Vse sem storila.

Siegfrieda: Junakinja si, a nevarnost še ni minila.

Gertruda: Kakšna?

Siegfrieda: Arnulfove vojske so do konca izčrpane. Če Svetopolk ponovi napad, bodo naši Nemci doživeli sramoten poraz.

Gertruda: Pomorem jim.

Siegfrieda: Poizvedi, kaj namerava Svetopolk, ima li na kakem gradu še kaj sveže vojske. Če jo ima, sporočimo to našim in oni se umaknejo in odidejo domov. Rajši neodločena bitka, kakor — že sama misel je grozna — da bi bili poraženi.

Gertruda: Kralj je mogoče že na poti iz Nitre.

Siegfrieda: Slavomirov sel je dospel tja v mraku. Kralj bi šele za rana dosegel brod. Star je že, ponoči ne pojde na pot.

Gertruda: Ne poznaš ga.

Siegfrieda: Sédi na konja, do grada prideš pred svitom. Od Pavča zveš vse.

Gertruda: Zoprni mi je.

Siegfrieda: Premagaj se, mnogo je odvisno od tebe.

Gertruda: Vedno bolj je vsiljiv.

Siegfrieda: Pa čeprav, zapri oči in stori mu vse, kar želi.

Gertruda: Sama sebi se gnusim, če pomislim na to.

Siegfrieda: Sestra, spominjaj se zgledov iz naše zgodovine. Žena je vedno vse žrtvovala v dobro knežji rodbini.

Gertruda: Poskusim še to, Siegfrieda. Toda ti se vrni. Ne smejo opaziti, da si izginila iz moževega šotora.

Siegfrieda: Samo naj te pustim?

Gertruda: Ne hodim ponoči velikokrat po lesih? Pa saj mora tudi Mladotin biti nekje v bližini. Samo zažvižgam, pa bo tu. (*Hoče zažvižgati na prste.*)

Siegfrieda: Počakaj! Ko se oddaljim, zažvižgaj. (*Odide na desno.*)

Gertruda: Zdrava, sestra Siegfrieda. (*Polži mali prst desne roke k ustom in slabotno zažvižga.*)

3. prizor. Gertruda, Pavčo.

Pavčo (*skoči izza grma in tiho zakriči*): Ne žvižgaj!

Gertruda (*prestrašeno*): Kdo si? Na pomoč!

Pavčo (*ji zatisne usta*): Tih, če ti pravim.

Gertruda (*presenečeno*): Pavčo, kje si se vzel?

Pavčo: Za teboj.

Gertruda: Kako?

Pavčo: Postal sem dvorni norec.

Gertruda (*vs a vesela*): Dvorni norec? Torej si v kraljevi družini. Meni na ljubo?

Pavčo (*se zave*): Ah, tako? (*Neiskreno.*) Da, da, tebi na ljubo.

Gertruda: Pripoveduj, sedaj vse veš. Kje je Svetopolk?

Pavčo: Svetopolk? On je tam, on je...

Gertruda: Povej vendar — kje je?

Pavčo: No, v Nitri pač; kje naj bi bil?

Gertruda: Kako si zdaj ponoči prišel sèm?

Pavčo: Jaz sèm? Oh, da, vse ti povem. Našel sem v tajnem skrivališču spisek kraljevega zlata, srebra, dragega kamenja in svile. Prepisal sem ga in ga še danes pošljem Arnulfu. Velikanski je zaklad Svetopolkov. Gotovo niti v Bizanciji nimajo tolikega bogastva.

Gertruda: A kje je, na katerem gradu?

Pavčo: Tebi ne povem, zoprni sem ti.

Gertruda: Neumnost. Povej, kje je zaklad.

Pavčo: Kot dvorni norec sem zaprisežen. (*Ironično.*) Mar tega ne veš?

Gertruda: Lažeš. A koliko dobiš od njega? Jaz ti dam več.

Pavčo: Več? V zlatu in dragem kamenju?

Gertruda: Ne. V čem hočeš?

Pavčo: Ha, v čem hočem?

Gertruda: Zahtevaj, danes ti izpolnim vse.

Pavčo (*hinavsko*): Povem ti vse — za en poljub.

Gertruda (*se premaga*): Pavčo, dobiš ga.

Pavčo: Ah, jaz? Kaj dobim? Doslej te nisem smel niti pogledati? Kruta si, Gertruda, da se tako igraš z menoj.

Gertruda: Rekla sem.

Pavčo: Ne verjamem, zoprni sem ti.

Gertruda: Odgovori mi na vprašanja, pa boš videl.

Pavčo: Ne verjamem, Gertruda.

Gertruda (*s studom sicer, a vendar zatisne oči, ga pritegne tesno k sebi in mu zašepeta prav v obraz*): Glej moje ustne! Lahko jih poljubiš!

Pavčo (*si zakrije oči*): Pojdi stran! To ni mogoče.

Gertruda: Te ustne bodo tvoje. Govori. Pavčo.

Pavčo (*pogleda željno v njen, z mesecem obsijani obraz*): Kaj hočeš vedeti?

Gertruda (*v tem trenutku spremeni pozo in kakor kača radovedno*): Samo eno. Pride li Svetopolku nova vojska?

Pavčo: Prav to hočeš vedeti? (*Pogleda svojo roko, ugrizne vanjo, potem s prekipevajočim zmago-slavjem.*) Da, pride. Od iztoka pošiljajo gradovi pešce, Morava žito in živino. Za jutrišnji dan je pripravljen glavni napad.

Gertruda: Od koga veš to?

Pavčo: Od kralja samega.

Gertruda: Je to resnica?

Pavčo: Meni ne boš verjela? (*V bližini na desni je slišati oster žvižg.*)

Gertruda: Moj spremljevalec. (*Odhaja.*)

Pavčo: Gertruda, a tvoje ustne?

Gertruda: Pusti, videli bi naju. Jutri na gradu. Glej, postava se bliža. (*V drugo naprej.*)

Ivan Bučer

ČLOVEK V GORAH

UVOD.

Današnji rod preživlja prehodno dobo, ki je odločilna za dolga leta v bodočnosti. Smo na meji, na kateri se tre preteklost s prihodnostjo, ob mejniku, ki bo v zgodovini viden bolj, kakor se nam dozdeva. Na vsakem področju vstajajo novi nauki, ki krhajo stara, okostenela pravila. Čas bo pokazal pravilnost in nepravilnost vseh teh hotenj in delovanj, ki posegajo v umetnost in vzgojo, v gospodarstvo in vsakdanje življenje. Napak in zaman bi bilo, če bi si tiščali oči in ušesa in ne bi hoteli pogledati tem dejstvom v obraz.

Med novodobne pojave, ki so zavzeli čisto svojstveno in nenavadno obliko, moramo prištevati planinstvo. To ni več razvada nekaterih izvoljencev, kakor splošno mislijo ljudje, ki prav za prav nikdar nič ne mislijo. Planinstvo je zavzelo široke meje, o katerih si pred desetletji niso upali sanjati najbolj navdušeni planinci. Planinstvo prodira prav v vse plasti. Množice so že stopile v vrsto tistih, ki nosijo svoje bridkosti in vrisk, smeh in žalost v naravo, kjer jih tolaži in dviga navpičnost gora, modrina neba, globina jezer, zelenje gozdov, vzhodi in zahodi, sonce in sence, viharji in jasnine.

Človeku, ki ni okusil opojnosti sreče in svobode v naravi, se počenjanje množic, ki v trudu in znoju stopajo čez hrib in dol, zdi neumno in brez pameti. Vprašanje planinstva ni več vprašanje ozkega kroga ljudi, ki se zbirajo le v kaki izključno planinski organizaciji. Ne, to vprašanje je zajelo že najširše množice. Kdor zanika važnost in pomen planinstva za ljudstvo, je gluh in slep za vse množice mladih in starih, ki z vriskom in petjem dajejo duška svoji sreči v gorah.

Dokler je živel človek kolikor toliko z naravo, ker ga ni iz nje trgala silna moč tehnike in suhe stvarnosti, vprašanje razmerja človeka do narave ni bilo tako

pereče. A danes že čutimo, kako se je med naše vsakdanje življenje in med naravo vrinila tehnika. Zato postaja vprašanje planinstva važno za cele skupine ljudi in ne samo za posameznika.

Množica, ki je brez vodstva in nima točno določenih smernic, zgubi glavo. Njeno pehanje in hotenje postane brezplodno, ker vsak posameznik hoče svoje in sili v svojo stran. Kvaren posameznik lahko okuži sosede, nepravilna dejanja pa obenem ubijajo vsako dobro stremljenje.

Radi tega ima planinstvo na videz mnogo senc, ki odbijajo marsikoga, ki je v zmotnem mnenju, da so te sence neizogibno svojstvo vsakega planinstva. Izrodkov je deloma krivo tudi to, da se prav tisti, ki bi bili najbolj poklicani, da bi sejali dobro seme v široke množice, držijo svojega ozkega kroga in se ne menijo za hotenje množic, češ, saj je to le navadna, trenutna modna norost, ki jih bo minila.

Mati se često boji pustiti hčerko v gore, ker ne zaupa družbi, s katero bo šla. Boji se za sina, ki bo morda prišel s telesno ali duševno okvaro s planin. Kmečki človek se zgraža ob pogledu na na pol oblečeno frkljo, ki gre skozi vas v glasni družbi na »sveži zrak«. Dolg je molek težkih grehov, ki padajo na račun planinstva. Težko se je ubraniti dejstev, ki so kakor na dlani. Pa vendar, tega ni krivo planinstvo, zakaj to samo je lepo in čisto, kljub vsem očitkom, ki gredo na njegov rovaš. O vsem tem bo treba govoriti.

V vsakem človekovem udejstvovanju je potrebno vodilo, ki uravnoveša človekovo delo ter razmerje do stvari. Ker prehaja planinstvo v množice, je treba tudi glede planinstva poiskati stališče, s katerega bomo lahko premetrili njegove vrednote in pomen. Ne samo strokovni, temveč tudi ljudski listi so poklicani, da dajo množicam vodila, kako naj sprejemajo in uporabljajo sodobna gibanja na najrazličnejših področjih.

1. KAJ JE PLANINSTVO.

Komaj dorasli otroci, še mladi in neizkušeni, smo začeli hoditi na gore. Čudna, nepoznana sila nas je gnala v višave in doline. Najhujše napore smo z vriskom zmagovali, prenašali s smehom lakoto in žejo, bolečine radi ožuljenih nog so nas zapekle ob vsakem koraku, a ne glede na levo in desno smo hiteli za klicem ter sanjali ob tihih vaseh, peli ob bučnih rekah in šli dalje in dalje...

Kje je bil vzrok, da smo rade volje prenesli vse, samo da smo utolažili žgoče hrepenenje po življenju v naravi? Kdo bi takrat znal odgovoriti na vprašanje: čemu vsi napor, ko nismo mogli izgovoriti niti besede v odgovor, ko so nam stari in izkušeni vzgojnik dokazovali norost našega početja? Nismo vedeli odgovora, le v mladih srcih je vstajal rahel in nezaten odpor, ki je bil obenem začetek našega razmišljanja.

Množice, ki z vriskom in pesmijo vzletajo v narodej nepokvarjene narave in z muko dosega visoke vrhove, ustavite in vprašajte jih, čemu neki vse to. Zastrmele bodo v vas oči, usta pa bodo molčala. Morda bo padla beseda o zdravju, o svežem zraku, o soncu in gibanju — čustvu pa, ki jih resnično žene v naravo, ne bo nihče vedel dati izraza.

Množice slutijo in čutijo, da je planinstvo težnja po zopetnem zblizanju človeka z naravo, je klic člo-

veške narave same, ki jo je sodobni način življenja trdo povezal v brezdušne sponke železne tehnike. Vrnitev k zemlji pomeni ta težnja, vrnitev k preprostosti in naravnemu življenju.

Čas in napredek drevita nevzdržno naprej. Zakon človeškega duha je stremljenje navzgor, vedna volja, graditi na temeljih preteklega dobe nove stavbe bodočnosti. Narava pa je večno ista. Radi tega je človek našega časa zgubil zvezo z naravo, ko jo je prekosil s svojim umom in se je nekoliko osvobodil. S tem pa se je omajal temelj našega življenja: ljudje smo postali nenaravni, oblike življenja prisiljene, nenaravne sponke in odmaknili smo se od življenja, ki nam je bilo dano od začetka.

Počasi, a neopazno se je porajal razkol med človekom in naravo in zavzemal vedno večji obseg. Začele so se pojavljati v človeškem življenju motnje, ki jih je človek spočetka zlahka odpravljal. Iskal je vzroka povsod, a malokdo je zaslutil resnico: da je za pravičen razvoj človeka in družbe potrebna tesna povezanost z notranjo in zunanjo naravo, da je le z njeno pomočjo mogoča pravilna vgoja samega sebe in drugih.

Ločenost človeka in narave se občutno pozna pri meščanu in delavskem človeku. Naš kmet je še vedno tesno zvezan s svojo zemljo, vkoreninjen je v svojih njivah, vinogradih in gozdovih. Zato ne čuti potrebe, da bi svoj prosti čas porabil za potovanje čez hrib in dol. Kmet počiva tako, da se v prostem času loči od narave in zaživi brezdelno nedeljsko življenje.

Drugače je to pri človeku, ki mu vsakdanje življenje ne nudi dovolj doživetij v naravi. Tak človek zahrepeni po gozdovih in poljih, zaželi si sonca in zelenih trat; zato poroma med bregove in si poišče mirnih zatišij, kjer sredi nepokvarjene narave nabere novih moči za svoje vsakdanje življenje.

Prvotno so pomenili izleti v naravo ljudem le sredstvo, da so se približali namenu: spremeniti vsakdanje okolico in življenje. Hodili so na krajše ali daljše izprehode zato, da so se naužili svežega zraka, da so se naigrali v soncu sredi cvetnih poljan. Niso imeli namena, vglobiti se v naravo in njene skrivnosti ter posebnosti. Če je nastopilo kako globlje čustvo, je bilo le slučajno. Uživali so morda le še romantiko ali posebno lepoto tega ali onega kraja. Lagodnost in vsestranska prijetnost je bila prvi pogoj take hoje v naravo. Tako hojo imenujemo z eno besedo: izlet.

Izlet je hoja v naravo, za kar ni treba posebne opreme in priprav ter je sama sebi namen. Izletniku ni treba posebnih duševnih ne telesnih zmožnosti.

Tudi danes imamo zvečine — le izletnike. Njihov namen je le, svobodno se razigrati v svobodni naravi in nič več. To pa zavede marsikoga v napačna dejanja in prav izletniške družbe so krive večine tistih grehov, ki jih potem pripisujejo planinstvu.

Vsakdo, če je še tako izrazit planinec, je začel s takimi izleti. Šele pozneje se je v njem razvilo tisto, kar imenujemo planinstvo. Današnje planinstvo ima torej svojo osnovo v takih izletih.

Človeku, ki ga je zopet ujela narava s svojimi čudesi, niso bili dovolj lagodni izleti. Zastrmel je v čudovito zgradbo božjih rok na obzorju, zahrepenel v višine: v gore. Prirojena radovednost ga je gnala v strmine in tam, kjer je odraz božje dlani najbolj viden in nepokvarjen, je zastrmel, da sprva ni mogel

dati izraza svojim čustvom. Še in še se je vračal v strmine in pred njim se je polagoma, čisto polagoma pričela razgrinjati zavesa naravnih skrivnosti in lepote, ki so ga sprva le podzavestno vlekli k sebi. Porajati so se mu pričela vprašanja in misli, ki bi jih v dolini puščal v nemar. Odkrivati so se pričela vprašanja, ki jim je le tu, svoboden in naraven kakor okolica, prihajal do čistega jedra. Vse, kar je civilizacija na njem pokvarila, je pričelo pod vplivom okolice odpadati in giniti, začutil je res samega sebe, svojega duha in svojo dušo. Velike skrivnosti svoje duše ne boš nikdar zaslutil in doumel v bučnem vrvežu množic, sredi drvečega dolinskega življenja, temveč v samoti, ločen od vsega človeškega. Narava poostri duševno dojemljivost in občutljivost, da se pogrezneš vase in začneš tehtati svoje misli in dejanja.

Z gorá vidimo na globoko in široko. Svet leži odprt in razgrnjen pred nami. In kadar z lahkoto gledajo telesne oči v daljave in globine, takrat nam pogled prodira v neslutene širjave.

Deset božjih zapovedi je dal Bog z gore Sinaj. Učenika je satan skušal na visoki gori, na gori Tabor se je Učenik spremenil, na Oljski gori je sprejel kupo trpljenja.

Gorsko veličastje, ki na človeka čudovito vpliva, nas vabi in kliče, da hodimo po gorah povprek in počez. Vpliv gore, o katerem bomo kasneje govorili, je važen del tega, kar nas zablja, da stopamo gorskim vršcem na obeljene glave.

V gorah se čudovito sprostimo. Jasnega odgovora na vprašanje, kaj je planinstvo, ne bo nikdar nihče podal. To pa v prvi vrsti zato ne, ker je življenje in doživljanje v naravi tako tesno zvezano z osebo, ki doživlja, da je ta odgovor pri vsakem človeku drugačen. Vpliv planinstva na človeka je v podrobnostih odvisen od osebe, ki planinstvo goji, je torej osebosten. Ima pa neke osnovne poteze, ki jih moremo ugotoviti pri vsakem, ki doživlja skrivnost in moč pravega planinstva.

Narava se najbolj očitno javlja v gorah, ki so najbolj divji in silni izraz njenih moči in zakonov. V divje in nedotaknjene gore se je zato začel zatekati človek planinec, da brez pokvarjenih vplivov kuje svoj značaj in svojo misel. S tem pa hoja v gore ni bila več sama sebi namen, temveč je le sredstvo za dosego nekega namena.

To je osnovno pravilo planinca, ki se ga mora zavestno ali podzavestno držati, če hoče, da bo njegovo dejanje imelo notranjo vrednost.

Noben pojav ni prišel samonikel in izčiščen na svet, prav tako ne planinstvo. Iz navadnih, notranje praznih izletov razigranih imenitnikov prejšnjih stoletij se je preko znanstvenih in zabavnih vzponov na gore razvilo v nov in mlad kulturni pojav današnjega časa. Sedaj je na koncu svojega mladostnega razvoja in prehaja v moško zrelo dobo, v sodobno planinstvo, ki je svobodno hotenje, s pomočjo neoskrunjene narave uveljaviti in razviti svojo osebnost in vzgojiti v sebi čut za vse dobro, resnično in lepo.

S planinstvom pa ne zanikavamo vrednot drugih sredstev, ki enako ali podobno gradijo človekovo osebnost. Nasprotno! S pomočjo planinstva se boš lažje dokopal do pravih spoznanj, kaj je pravilno, poleg

tega pa ti bo dalo moč, ravnati se po svojih dognanih načelih in iti preko vseh zaprek in nadlog.

S tem prvim odgovorom smo komaj načeli vprašanje planinstva. V naslednjih poglavjih bomo šele skušali pokazati veličino in moč ter stvarno potrebo planinstva, ki naj bi prodrlo ne samo v ozke kroge, ki bi si šteli planinstvo v izključno svojo last, temveč v vse naše družine, ki jih današnje življenje razbija. Planinstvo naj bi postalo njihova last, ki bo vezala posamezne člane družine v stremljenju, da se čim boljši in čim lepši dvignejo nad zenačeno skupno življenje, ki grozi razdreti vse, kar je svojstvenega.

(V drugo naprej.)

Ludovik Puš

O INSTRUMENTIH

II. ZGODOVINSKI RAZVOJ VOKALNE GLASBE.

A. Predkrščanska doba.

Prav gotovo je vokalna glasba toliko stara ko človeški rod in zanesljivo starejša od instrumentalne. Žal, nimamo iz najstarejših časov, ki jih zgodovina še doseže, prav glede petja nobenih podatkov in virov, medtem ko nam instrumente kažejo njihove v kamen vklesane slike. Brez dvoma so petje v vseh časih prvenstveno uporabljali za čiščenje božanstva, in to ne le Hebrejci s svojim velikim pesnikom, skladateljem in pevcem Davidom, ampak tudi drugi narodi, kakor Egipčani, Indijci, Babilonci, Asirci itd. Kakšno je bilo to petje, je težko reči. Prvotna skala, ki jo zasledimo že pred letom 1500 pred Kr. pri Kitajcih, afriških narodih, v prvih dobah celó pri Grkih in pozneje v najstarejših koralnih melodijah, je obstajala samo iz petih tonov, a poltonska postopa v skali sta bila izpuščena.

Šele grška doba nam nudi dovolj oprijemljivih podatkov, na kakšni stopnji je bilo njihovo petje. Grki so gojili petje in glasbo sploh kot umetnost, ne zgolj v čast svojih bogov. Pri njih je bilo petje priznано in cenjeno kot odlično etično sredstvo ter ga je država iz vzgojnih razlogov vneto podpirala.

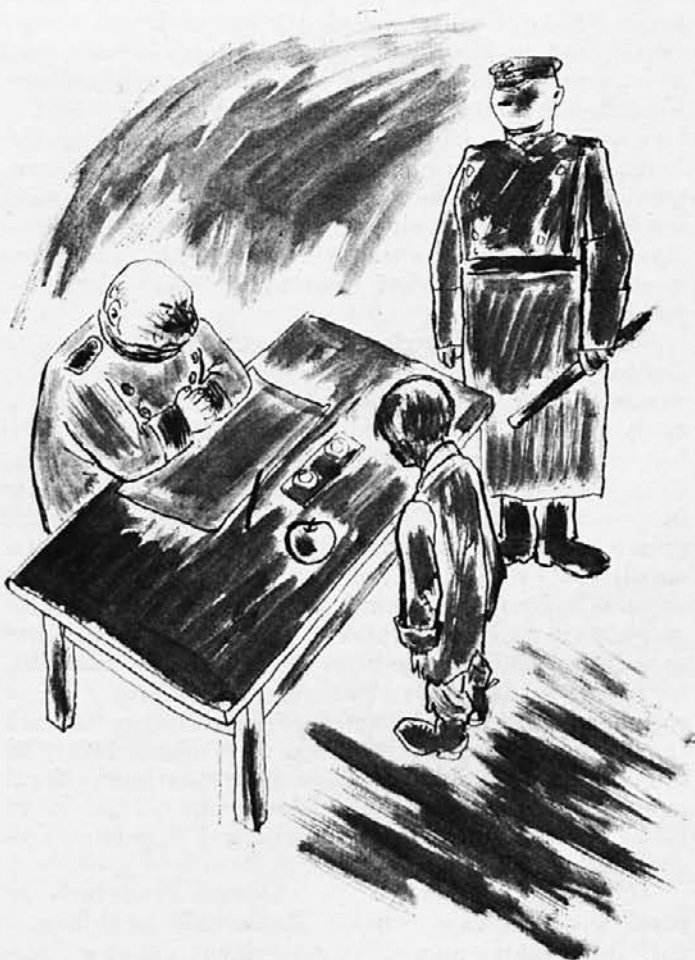
Že iz 10. stoletja pred Kr. nam ohranjeni podatki govore o potujočih pevcih (rapsodih), ki so prepevali narodni ep (Iliado in Odisejo), in o že globoko ukoreninjeni narodni pesmi. Pozneje se je lepa umetnost pri Grkih vedno izraziteje uveljavljala v javnem življenju. Slavne olimpijske igre niso bile namenjene zgolj telesnim spretnostim, ampak tudi umetnostim, med njimi v prvi vrsti glasbi. Čisto umetnostne tekme so prirejali pri pitijskih igrah v Delfih pod Parnasom v čast bogu Apolonu. Nastopali so pevci, ki so ob spremljanju na liro (kitaro) ali piščal (aulos) merili pred strogimi glasbenimi ocenjevalci svoje pevske moči. Zmagovalci so dobili lavorjev venec in uživali velike časti.

Višek razvoja doseže grško petje z lirčno zbornsko glasbo in recitativnim (pripovedujočim) dramatskim dialogom (dvogovorom), kar je imelo namen, pesnikovo besedo s petjem globlje izražati. V čast bogu Dionizu so prirejali velike slavnosti, kjer so pevci, preoblečeni v kozle, plesoč opevali trpljenje in veselje boga. Iz teh obrednih prireditev je nastala posebna oblika drame, tragedija (tragos = kozel, ode = petje), ki je vsebovala prvotno tri prvine: poezijo, petje in

mimiko. Veliki prvak tragedije, slavni Ajshil (525 do 456 pr. Kr.), je bil pesnik in skladatelj obenem, medtem ko je petje (zlasti zbor) pri njegovih naslednikih Sofokleju in Evripidu zgubilo svoj odlični pomen. Iz preostalih te dobe se dá sklepati, da so bili v tragedijah, pa tudi v komedijah (Aristofanes) komponirani celó samogovori, ki so jih spremljali s piščalmi, zgolj govornje verze pa so v obliki melodrame spremljali na kitaro.

Proti koncu grške klasične dobe so začeli petje izrivati iz drame. Zateklo se je v koncertno dvorano. Slavni državnik Perikles je sezidal v Atenah pravcato pevsko in godbeno hišo (Odeon), vendar se je petje, še bolj pa igranje, sprevrčalo polagama v golo umetničenje tehniške narave in stalno propadalo, dokler ni z zatonom grške države čisto propadlo.

Rimljani so služili petje le pri čiščenju bogov, niso ga pa gojili v šoli kakor prej Grki. Čim bolj so se pa Rimljani potapljali v golo mesenost, tem bolj so poniževali tudi glasbo v sužnjo poltenosti in jo docela oskrunili in uničili. Da je niso rešili prvi kristjani, bi bila izginila. Za prve kristjane vemo, da so pri službi božji vneto peli in da za spremljanje niso uporabljali nobenega instrumenta. Krščanski pisatelj Klemen Aleksandrijski piše: »Samo en instrument uporabljamo: besedo miru, brez pavk, trobent in piščali.« Iz rodovitnih tal starogrške klasične glasbe je bujno pognalo petje grške katoliške cerkve, tako zvana bizantinska glasba. Peli so deloma posamič deloma vsi

Aleksander Žendov: Začetek... (Kolorirana risba.)

zbrani verniki v zboru. Posameznik, dober pevec je intoniral psalm, a množica mu je odpevala. To rabo je papež Silvester (514—535) vpeljal tudi v zapadni rimski Cerkvi, odkoder se je na vse strani razširila. Da bi se izobrazili dobri pevci, sta on in njegov naslednik Hilarij osnovala prve pevške šole v Rimu (schola cantorum), katerih ime se je ohranilo tja do XV. stoletja, v Parizu pa imajo šole s tem imenom še danes.

B. Srednji vek.

1. Cerkev in petje.

Krščanska kultura prvih stoletij nosi izrazite znake tesne sorodnosti z grško, posebno v glasbi. Sledovi stare grške glasbe so zlasti vidni v tonskih načinih (lestvicah), ki jih je cerkveno liturgično petje (koral) ohranilo skozi vse dobe do danes. V prvih krščanskih stoletjih se petje ni moglo svobodno razvijati. Zaradi krutega preganjanja so se morali prvi kristjani s svojim petjem skrivati v katakombe. Šele ko je krščanstvo postalo državna vera mogočnega rimskega cesarstva, zaznamuje zgodovina tudi v petju mogočen razmah, ki mu je postavil prve močne in vidne temelje milanski škof sveti Ambrož, ki je uvedel v cerkvi antifonarično petje dveh zborov in sam spesnil in menda tudi uglašil mnogo himen, ki so jih verniki zelo radi peli in so se zaradi tega silno razširile.

Vekovita osebnost v razvoju cerkvenega petja in petja sploh je slavni umetnik papež Gregor Veliki (590—604). On je nanovo uvedel liturgično petje rimske Cerkve, pregledal vse cerkvene speve, izločil, kar je bilo slabega, popravil in dodal mnogo novega ter s tem vse petje postavil na novo podlago. V poznejših stoletjih se je sicer njegov slavni antifonar (zbirka izbranih cerkvenih spevov) v marsikaterem pogledu spreminjal, a papež Pij X. je v znameniti okrožnici »Motu proprio« odločno pokazal nanj kot na edino pravi vir prave cerkvene liturgične glasbe. Tako vprav v zadnjih desetletjih doživljamo v vsej katoliški Cerkvi uvajanje pristnega gregorijanskega koral.

Kolikor more zgodovina točno ugotoviti, je pisal Gregor Veliki melodije z neumami. To so pike, vijuge, črtice in podobna znamenja, ki so kazala zgolj približno melodično pot, niso pa točno določevala razdalj posameznih tonov (grško néuma = migljaj). Razumljivo je, da se je marsikaj predruščilo in pokvarilo in da je ravno zaradi netočne notne pisave gregorijanski koral silno trpel, dokler ni iznajdljivi Gvido iz Arezza točno določil višino oziroma nižino posameznih neum na ta način, da jih je postavil na štiri vodoravne črte in med nje. Pevci so dobili natančno melodično črto, glasba pa iznajdbo, na kateri še dandanes sloni ves notni ustroj z edino spremembo, da imamo namesto štirih sedaj pet notnih črt. Če pomislimo, da je Gvido živel okrog leta 1000 do 1050, bo moči sklepati, da se je gregorijanski koral pač lahko v pet sto letih dokaj pokvaril in da ni lahko danes z gotovostjo ugotoviti, kaj je pristno gregorijansko in kaj ne.

Gvido je bil prvi, ki je učil tone »zadevati« po notah in je za vajo v petju posamičnih tonskih razdalj (intervalov) uporabljal ono slavno »solmizacijo«, s katero je spominu pevca pomagal. Uglašbil

je himno na čast sv. Janezu Krstniku na ta način, da se je vsaka vrstica (verz) začela z višjim tonom. Prvi zlog vrstice je veljal za ime stopnje in tako določal tonsko razdaljo od ostalih (ut, re, mi, fa, sol, la). Pozneje so dodali tem šestim stopnjam še sedmo »si« in prvo spremenili v »do« ter tako zaznamovali stopnje v tonskih lestvicah: do, re, mi, fa, sol, la, si.

V opisani dobi zasledimo tudi prvo razpravo o dvoglasju. Človek ne bi mislil, kako je mogoče, da se je petje tako kasno začelo razvijati v večglasje! In vendar govori zgodovina šele v 12. stoletju o večglasju (dis-cantus = petje narazen gibajočih se glasov, od tod zadnjič navedeni naziv »diskant« za sopran!). Zanimivo je, da govore prva poročila o večglasnem petju, da je domovina večglasja Britanija, kjer da je večglasno petje samorodnega značaja. (To mnenje zastopa nemški znanstvenik Riemann.) Prvi začetki kontrapunkta pa segajo v 14. stoletje, ko je nastopila ta nova umetnost (ars nova) svojo zmago slavno pot in dosegla višek v Palestrinovi dobi. S pojavom dvoglasja in večglasja se je kmalu pokazala potreba po točnejšem merjenju tonov glede na njihovo dolžino (čas trajanja), česar do tedaj pač ni bilo treba, ko so vsi pevci istočasno peli isto melodijo. Pomagali so si z različnimi oblikami not (longa = dolga, brevis = kratka, semibrevis = polkratka itd.), tako da notnih značk niso izpolnili, razen za prav kratko trajajoče tone. Ta način notnega pisanja se je z malimi spremembami ohranil do naših časov. Iz prvotnega nemerjenega petja, ki se je prosto gibalo in so mu bila za osnovo deklamacijska pravila besedila, kakor vidimo še danes pri koralu, se je razvila menzuralna glasba, pri kateri je vsak ton časovno točno zmerjen. Od tu dalje gresta koralna in menzuralna (mensurare = meriti) glasba vsaka svojo pot. Pri slednji je bilo takoj treba rešiti še razne oblike taktov in več podobnih vprašanj. Takta (tactus = dotik) stari niso pojmovali po naše. Pod to besedo so razumeli čas enkratnega mirnega zamaha roke navzdol in nazaj. Naših taktov (taktovih črtic) sploh niso poznali. Pri petju je bilo celó prav, da jih niso. Pevci v papeževi kapeli jih še danes nimajo v svojih notah, saj pevce občutno motijo te zareze, ki čestokrat prav nesmiselno kosajo besede in besedne skupine. (V drugo naprej.)

» S E N C E «

K MALEŠEVIM GRAFIKAM.

Bralcem Mladike je slikar in grafik Miha Maleš pač že tako dobro znan, da jim ga ni treba znova predstavljati. Poznajo ga kot tvorca nežnih, lirsko nastrojenih risb in sočnih, dekorativno krepkih monotipij, kot odličnega ilustratorja in mnogostranskega mojstra belo-črne umetnosti, ki z enako spretnostjo uporablja najrazličnejše grafične načine, bodisi da ustvarja lesoreze, linoreze ali litografije. Tudi reprodukcije Maleševih slik smo že nekajkrat objavili, zlasti še osnutke za njegova velika cerkvena dela na Hrvaškem, kjer je v Cirkveni in v Vočinu z velikimi slikami na presno okrasil božji hiši.

Pred kratkim je ta simpatični umetnik izdal in sam založil veliko, sto in petdeset ilustracij obsegajočo zbirko »Sence«, ki jo avtor imenuje tudi »knjigo lesor-

rezov in linorezov«. To delo je prava bibliofilska numerirana izdaja, kakršne doslej pri nas še nismo poznali. Tri sto izvodov je Maleš izdal in vsakega lastnoročno podpisal. Knjiga je izdana v obliki velikega albuma in je tiskana in vezana na tako imenovani japonski način. Natisnjena je namreč vselej samo ena stran papirja, ki je po dolgem, kakor otroška slikanica, zložen in ob strani z vrstico zvezan, ne sešit, kakor je to navada pri knjigah, tiskanih v polah.

Po umetnikovem lastnem portretu in njegovih uvodni pesmi sledi predgovor, ki ga je napisal Ivan Zorman. Nato je nekaj strani Maleševih misli o umetnosti, kjer je podal svojo umetniško izpoved. Zbrane reprodukcije lesorezov in linorezov so nekak časovno urejen pregled vsega njegovega ustvarjanja. Prične se z letom 1920 in gre prav do naših dni. Mnogo teh listov je bilo že objavljenih in razstavljenih, med njimi jih je pa tudi precej, ki so ostali širšemu krogu občinstva doslej neznani.

Če pregledamo zbirko, opazimo najprej dela iz dobe Maleševoga študija na Dunaju, v Zagrebu in Pragi. V to dobo sodijo znani lesorezi znamenitih slovenskih mož, ki jih je objavljala naš list. Vsi mogoči motivi so zastopani: največ je ljubezenskih, nekaj pokrajinskih, vmes tudi marsikak religiozen motiv, prizori z ulice in iz kavarne pa kompozicije in dekorativna dela. Vse tehnike vidimo: belo v črnem in obratno, ostro izgrebene obrise in ploskovito menjavo luči in sence. Zastopane so v zbirki tudi posamezne ilustracije iz knjig in zbirke, tako iz Blokove pesnitve Dvanajst, iz knjige S. Lagerlöfove Blazni Gunnar in iz lesorezne mape Golnik. Vmes so spomini na potovanja po Nemčiji, motivi in odlomki iz ciklov cerkvenih fresk in odmevi z izleta v Benetke in Padovo.

Objavljamo nekaj primerov ilustracij iz te lepe knjige, in to iz raznih dob umetnikovega ustvarjanja. Razlage in pojasnila ta dela ne potrebujejo, saj so tako preprosta in umljiva, ker govore naravnost gledalčevi duši. Opozarjam zlasti na njihovo tehnično dovršenost, ki kaže pravega mojstra. Zanimivo bi bilo opazovati ob njih tvorčev razvoj v dobi petnajstih let in jih primerjati s sorodnimi motivi, katerih nekatere smo že objavili.

Za vse resnične ljubitelje knjig je ta Maleševa bibliofilska izdaja resnična bogatitev. Tudi po okusni opremi in tiskarski dovršenosti — tudi če ne bi upoštevali njene umetniške vrednosti — moremo »Sence« mirno pokazati tudi najstrožjemu tujemu očesu. Kdor le more, naj si to redko in (vsaj za naše revne razmere) zares razkošno opremljeno knjigo kupi. Krasila mu bo knjižnico in bo dokaz kasnejšim, da je bil njen kupec človek, ki je imel okus in smisel za slovensko umetnost in lepo knjigo. K. D.

MLADA BOLGARSKA GRAFIKA

V okviru kulturnih prireditev, ki so se vršile pod okriljem Jugoslovansko-bolgarske lige, je bila prirejena v Mariboru in sredi februarja nato v Ljubljani prva razstava bolgarske grafike. Razstavili so člani umetniške skupine »Novi hudožniki« iz Sofije. Mislimo, da je naša dolžnost in da bomo tudi ustregli našim bralcem, če jih seznanimo vsaj z nekaterimi deli mladih bolgarskih grafičnih umetnikov.

Miha Maleš: Lastni portret.

Udeležilo se je razstave enajst grafikov, ki so razstavili risbe, bakroreze, izvršene s suho iglo, lesoreze in kolorirane risbe. Po motivih je skupina močno enotna, ker izrečno prevladujejo socialni prizori. Največ je podob iz življenja revnih kmetov, ribičev in ladjarjev, brezposelnih delavcev, invalidov in brezdomcev vsake vrste. Vsi ti prizori iz življenja bolgarskega preprostega ljudstva so podani z zares toplo, iskreno človečnostjo, da kar čutiš, kako umetnik globoko sočustvuje s trpini, ki jih upodablja. Med njimi je vrsta ostrih satir na neurejeno današnjo družbo, na trdosrčnost, topost in zakrknjenost ljudi. Vendar ta satira nikdar ni strupena, prej je nekako očiščujoče dobrohotna in skoro hudomušna.

Odličen lesorezec je Veselin Staikov, čigar Ladjarje in mogočno Obdelovanje konoplje objavljamo. Oba lesoreza sta kakor svečana himna delu, ki plemeniti in posvečuje človeka. — Živalno podano Kmečko dvorišče kaže velike zmožnosti Penča Georgieva. Ta in drugi njegovi lesorezi ga predstavljajo kot dobrega poznavalca kmetijskega življenja, ki mu ni samo zunanja oblika, temveč katero pozna do dna. — Aleksandra Žendova kolorirana risba Debut (Začetek) nam kaže vsakdanji prizor iz velikega mesta. Tako se pričinja pot vseh tistih neštetihih otrok z ulice, zapuščenih tičkov brez gnezda, ki vodi po ovinkih, pa vendar s čudno usodno gotovostjo v — kriminal. Ne policije in sodišč, sirotišnic in vzgojevališč naloga je, da privedejo te izgubljenčke nazaj na pravo pot. Kakor je ta risba navzlic jedki osti, ki se skriva v njej, le še nekam dobrodušna, tako je Pogreb otroka turoben, kar strašen. Pretresljiva je slika obupanega, sestradanega očeta, ki nese pod pazduho rakev, za njim pa stopa izsušen otrok z lopato, s katero bo oče sam zagrebel umrlo dete.

Ta prva bolgarska umetnostna razstava na Slovenskem nam je pokazala, da je bolgarska sodobna grafika na svetovni višini in da nam je po svoji zdravi in sodobni miselnosti zelo blizu, kakor da nas ne loči toliko stotin kilometrov. Slovenci želimo navezati z Bolgari kar najtesnejše kulturne stike, da si kot skrajna južnoslovanska naroda podamo kar najprej roke. In vprav upodabljačja umetnost je tista vsako-

mur razumljiva in najlaže dostopna govorica, ki družijo posameznike in narode. Zato trdno pričakujemo, da bodo tej prvi prireditvi sledile nadaljnje. Prav bi bilo, da naši upodabljaljoči umetniki res čimprej vrnejo obisk bolgarskim tovarišem. To bo najboljša, praktična slovanska vzajemnost.

K. Dobida.

NOVE KNJIGE

F. S. Finžgar: **Kmečke zgodbe in povesti.** Zbranih spisov VIII. zvezek. Založila Nova založba v Ljubljani, 1935. Str. 386. — Slovensko vaško prozo, če jo tako imenujem po snovi, so ustvarili pripovedniki Jurčič, Kersnik, Tavčar, Detela in deloma Mencinger, v našem stoletju pa poleg Jakliča Finžgar, ki je v dobi moderne in po njej najboljši in skoro edini umetniški oblikovalec in risar naše vasi. Risal je duhovno podobo vasi, kakor jo je kazala pred desetletji, novejšo dobo je prikazal v Prerokovani, kjer je naslikal čas svetovne vojske, poveljne dobe pa se je le deloma dotaknil v »Stricih«. Današnje in poveljne podobe naše vasi ni še nihče videl, kaj šele podal: naša kmečka povest po vojski ostaja pri poetičnem realizmu, knjižnem kmetoljubstvu, zapozneli etnografiki in sladkobnem domačinstvu. Finžgar je močna umetniška osebnost z neprecenljivim darom ostrega realističnega opazovanja, kot narodni vzgojitelj pa pogosto razozlavlja svoje vaške zgodbe s kako romantično potezo, kar oboje združeno daje prav tipično ljudsko povest. V sedanjem, osmem zvezku svojih Zbranih spisov je zbral svoje Kmečke zgodbe in povesti. Poleg Prerokovane in mogoče njegovih ljudskih iger je to jedro njegovega dela. Vse povesti in zgodbe v tem zvezku so ponatis iz Mohorskih koledarjev ali večernic, prva iz leta 1900, zadnja iz leta 1927. Ob tej knjigi bi lahko napisali zgodovino Finžgarjeve umetniške poti in rasti. Prvi zgodbi sta romantično vzgojni (saj v njih poučuje še umetno gnojenje in umno sadjarstvo), potem pa polagoma vedno bolj zmaguje nad literaturo in vzgojnostjo življenje in realiteta ter se končno umakne realističnemu klasicizmu, ki meji na preprostost sveto-pisemskih zgodb. Kmečke zgodbe, ki jih sedaj pišejo naši literati, so vse pisane po njegovi šoli. Naša vaška povest se ne more otresti vzornika. (V bistvu so to prav za prav še vedno Levstikove smernice.) Naša poveljna vaška proza še vedno premlevala nesodobne kmečke probleme, ne zna pa posnemati tega, kar je v Finžgarjevi ljudski zgodbi najboljši, to je strnjeno izraza, zdrave romantike in neprisiljene vzgojnosti. Tudi v tem mora biti Finžgar zgled našim pripovednikom. Ta knjiga njegovih kmečkih zgodb in povesti pa bo našla najlepši sprejem pri bralcih, ki potrebujejo take zdrave, optimistične in realistične umetnosti, kakor je Finžgarjeva.

V. S.

F. S. Finžgar: **Pod slobodným slnkom.** Roman. V slovaščino prevedel Mikuláš Čollák. Dve knjigi (215 in 261 str.). Izdal Spolok sv. Vojtecha v Trnavi, 1935. — Finžgar je s tem romanom žel pri Slovencih nesporen uspeh. Saj je bil to naš prvi zgodovinski roman s široko pripovedno besedo, obenem je s svojo idejo sloge in potrebe združitve Slovanov našel v javnem mnenju najbolj sorodno polje, kolikor ni iz tega obenem tudi zrasel. Iz istih razlogov je razumljivo, da je prav ta roman, dasi so bile prevedene v slovanske jezike tudi

druge Finžgarjeve stvari, našel najbolj topel sprejem. Za srbskim in češkim prevodom smo zdaj dobili še slovaški prevod, ki je po izdaji najlepši. Prevod sam ne zadovolji, ker je mestoma napačen, preveč samovoljen in tudi prozaičen ter marsikje ne dosega lepote, ki jih ima izvirnik. Seveda to uvidi le tisti, ki primerja prevod z originalom, slovaški bralci pa, kolikor jih ne bodo motile nekatere težke tiskovne napake, bodo uživali hlastno te junaške zgodbe in živo dikcijo, ki je taka tudi v prevodu. Slovaki in Slovenci se po svojem slovstvu malo poznamo, imeli pa bi oboji marsikaj lepega in dobrega za prevod. Preveč se obračamo na zapad in presajamo stvari, do katerih nimamo nobenega notranjega ali zunanjega odnosa. Prav bi bilo, da bi se obrnili tudi k Slovanom, ki so nam sorodni in bližji.

V. S.

Fran Levstik: **Zbrano delo.** VI. zvezek (Kritični spisi, II. del). Uredil dr. A. Slodnjak. Izdala Jugoslovanska knjigarna, 1935. Str. 447. — Druga knjiga Levstikovih zbranih kritičnih spisov (od leta 1869 dalje) miselno in duhovno nadaljuje njegovo delo, kakor nam ga je podal prvi zvezek. Tako imamo sedaj zbrane vse njegove literarno kritične in jezikoslovne članke in spise v dveh zelo obširnih knjigah. Njegovemu kritičnemu delu v tem obdobju daje poleg drugega oznako vedno bolj filološko gledanje in ocenjevanje slovenske produkcije, rahel dvom v slovenstvo — odtod misel na vseslovanski jezik — ter končno njegovo tragično sovraštvo do Koseskega, o katerem nam priča že tudi prvi zvezek. Poleg drugih prinaša ta zvezek tele najbolj znane polemike in kritike: Komentar k izdaji Vodnikovih pesmi, Pravdo o slovenskem šestmeru, dalje vrsto člankov o Koseskem, ki ga sicer pobija, kjer se mu le ponudi prilika, ter besna kritika Kleinmayrove Zgodovine slovenskega slovstva. Veliko stvari je tu prvič priobčenih iz rokopisne zapuščine Levstikove. Knjigi pričata o velikanskem delu kritika Levstika. A sedaj bo iz tega obširnega gradiva potreben priročen in pregleden izbor, ker se nam Levstikova podoba v povodnji vseh teh člankov, konceptov in odlomkov najrazličnejše vrednosti in vsebine kar izgublja. Slodnjakova izdaja pa je znanstveno delo za strokovnjake.

V. S.

Primož Trubar: **Catechismus** In der Windischen Sprach. Faksimilirana izdaja prve slovenske tiskane knjige. Izdala Akademsko založba, 1935. Strani 245. — Prva slovenska tiskana knjiga je prišla iz rok našega protestantskega reformatorja, Primoža Trubarja. Pregar kot pridigar v tujo nemško deželo je iskal načina, da kako drugače posreduje reformatorske misli svojim Slovincem, in je našel tisk. Njegova prva knjiga je izšla leta 1551 v Nemčiji in bila tiskana v gotici. Vzel je jezik svojega rojstnega kraja in ga povzdignil v pisni jezik slovenske kulturne skupnosti. Prva knjiga ni bila leposlovna, ampak zbirka najbolj potrebnih tekstov za propagando protestantske miselnosti, katekizem in cerkvene pesmi. Vendar je postala temelj naši kulturni, jezikovni in literarni samostojnosti. Ohranjena je v enem samem izvodu na Dunaju. Po tem izvodu je Akademsko založba dala napraviti za vsako stran kliše in izdala faksimilirano, bibliofilsko izdajo, njen točen posnetek. Je to dejanje spoštovanja do te prve slovenske knjige, ki je nastala iz ljubezni do »lubih Slovincov« in do slovenskega jezika, ki se »prej nikoli ni pisal niti tiskal«, kakor

s ponosom opravičuje Trubar sam svoje napake v knjigi. Ljubitelj slovenskega slovstva bo Trubarjevo knjžico sprejel z ljubeznijo in spoštovanjem, čeprav jo moramo zaradi protestantske miselnosti šteti med knjige, ki jih cerkveni zakonik prepoveduje. V.S.

Tone Seliškar: Hiša brez oken. Izdala Cankarjeva družba v Ljubljani, 1936. — V tej povesti hoče Seliškar podati socialno sliko ljudi, ki jih je popolnoma zdrobil krivični kapitalistični družabni red. Vsebinsko bi bila povest zanimiva in celo dobra, toda skrajni naturalizem in ostra socialistična tendencioznost dela povest naravnost neokusno. J.V.

Ksaver Meško: Pasijon. Založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1936. — Vrsti pasijonov, ki jih imamo Slovenci, ali izvirnih ali prevedenih, se pridružuje zdaj še Meško, ki ga lahko označimo, da je nabožno realističen. Vsebina pasijona je pisatelju pač dana, njegovo je le oblikovanje. Kar se tega tiče, je Meško dal nekaj novega, vendar ves realizem dramatike v pasijonu samem nekoliko motijo tri uvodne alegorične predpodobe. V ostalem je pa v vsaki sliki močna razgibanost, vsaka slika je zase celota. Žal je pa tehnika igre precej težka, tako da bo ta pasijon težko postal kdaj splošno rabljiv. Pasijona z bolj skromnimi odrskimi in igralskimi zahtevami Slovenci še nimamo in ga z realističnimi dramatizacijami tudi nikoli ne bomo dobili. Meško Pasijon pa je ljudski, rekeli bi slovenski, zato ga bodo odri radi sprejeli. J.V.

M. Elizabetha: Slava sveti hostiji. Založil Jugoslovanski uršulinski provincialat v Ljubljani, 1935. Tisk Misijonske tiskarne, Domžale-Groblje. — To je čustvena lirika v Sardenkovem slogu, ki jo poje redovnica pred tabernakljem. Marsikatera teh preprostih pesmi je lepa stvaritev, večinoma pa umetnostnih vidikov ne smemo uporabljati za zbirko, ki je izšla za naš lanski evharistični kongres. Dragocena pa je knjižica zaradi tega, ker jo bodo s hvaležnostjo in veliko koristijo lahko uporabljali za deklamacije pri verskih prireditvah in akademijah. Saj nam je vprav take poezije vedno premalo, ali pa je to, kar imamo, neporabno ali že desetkrat izrabljeno. J.P.

Sv. Angela Merici in njeno delo. Spominska knjiga ob štiristoletnem jubileju uršulinskega reda 1535—1935. Založil Jugoslovanski uršulinski provincialat v Ljubljani. Tiskala Misijonska tiskarna, Domžale-Groblje. — Ta življenjepis ustanoviteljice uršulinskega reda je pisan z velikim bogoslovnim, asketičnim, zgodovinskim in dušeslovnim znanjem, pa tudi z veliko pristréno in z umevanjem današnjega človeka. Res, takih življenjepisov svetnikov je med slovenskimi knjigami do zdaj bore malo. Pisateljica očituje visoko duhovno kulturo. Nič ni v knjigi verske sentimentalnosti ali prevelike lahkovernosti, ki smo je pri takih knjigah vajeni, kadar jih pišejo nekritični ljudje. Uršulinke so nam dale s tem lep duhovni spomin na svojo štiristoletnico. J.P.

Evalit v letu 1935. Založba Evalit je izdala leta 1935 celo vrsto knjig. Poglejmo mimogrede nekatere! **Björnsterne Björnson: Veseli fant.** Poslovenil Ante Fr. Brvar. Je to lepa knjiga, ki nam opiše, kako se razcveta lepa ljubezen med Oeyvindom in Marito, dokler ne rodi zakona. — **Andreas Latzko: Sedem dni.** Roman. Poslovenil Mile Klopčič. Zgodba kapitalista in proletarca, ki sta po smešnem naključju zamenjala vlogi, prepletena s plitvimi

umazanostmi in pustolovščinami in z zgodbo dr. Landaua, ki rešuje socialno vprašanje po večini s tem, da »osvoboduje delavske žene nezaželenega otroškega blagoslova«. Sedem dni! Mar je bilo mogoče, da se je v sedmih dneh toliko zgodilo, da je mogel biti nekdo ustreljen, drugi aretiran in ubit, le zaradi muhavosti nekoga tretjega — dejansko zaradi njegove sle. Če je bilo težko mogoče, da se je v sedmih dneh toliko zgodilo, kako šele je težko, ako mora kdo to nečedno zmes v sedmih urah požreti in prebaviti! — **Heinrich Mann: Profesor Nesnaga ali Konec tirana.** Roman. Prevel Fran Bradač. Stavek s strani 120: »Oho! Tu smrdi po nravni nesnagi!« velja o vsej tej knjigi. Ker je zastran vsebine moral prevajalec prevesti Professor Unrat z Nesnago, bi bil morda tudi drugim priimkom vsaj nekoliko odpilil nemško ostrino, ker je kar nekam čudno, da ima Nesnaga za učenca Kieselacka. Ertzuma, Lohmanna in za ljubico Roza Fröhlichova, saj je tudi na Rožmarinski cesti izobesil tablo: Janez Govedina, čevljarski mojster. — Kar tiče slovenščine, je vobče lepa, a malo več čuta za res slovensko dikcijo in slovniško doslednost bi le želel. Isto bi se moglo reči več ali manj še o drugih knjigah. Naslovne strani so ilustrirane vabljivo, pri nekaterih knjigah umazano. — Žal, da nam dá Evalit komaj kakšno lepo knjigo in je podoba, kot bi hotel s tisto lepo zakriti druge, nelepe, in tako nekako oslepiti bralce, da tako ne vidijo grdobije, ki jo s stališča krščanske morale in svetovnega nazora odločno odklanjamo. Janez Pucelj.

L J U B L J A N S K A O P E R A

Madame Butterfly. Pretresljiva zgodba prevarane deklince in mlade matere ki se v sto in tisoč oblikah ponavlja po svetu, je dramatsko jedro te lepe opere. Silna duševna boleost zajame na globoko in zapusti v človeškem srcu pretresljiv odmev. Kakor je že besedilo (libreto) močno, ga raznolika in v krepkih melodičnih zagonih stopnjujoča se Puccinijeva glasba dožene do viškov, ki človeka vsega prevzamejo. Ta glasba je sicer v svojih prvinah italijanska, vendar si je skladatelj izposodil mnogo japonskih motivov — dejanje se pač godi na Japonskem. Vso odrsko težo v pevskem in igralskem pogledu nosi naslovna vloga, ki jo poje ga. Gjungjenac-Gavella. Njeno igranje in petje je umetniško na višku. Ne moremo se dovolj zavedati, kaj ta odlična umetnica za slovensko opero pomeni. Njen soigravec J. Gostič je v vlogi častnika dober tovariš. Glavna zasluga za to sijajno operno prireditev gre dirigentu g. N. Štritofu. Orkester je voljno orodje v njegovih rokah, le včasih je nekoliko preglasen. Madame Butterfly moremo šteti brez pridržka med najboljše, kar nam letos daje operno gledališče.

Prav nasprotno moramo, žal, ugotoviti o opereti **Mam'selle Nitouche.** Stvar ni ne odrsko ne glasbeno veliko vredna. Ali ne bi bilo bolj prav, če bi moči, ki jih tratijo za takšne brezpomembnosti, uporabili rajši za naše domače operne proizvode, ki se praše po policah, pa bi daleč prekosili to cirkuško robo? Dober obisk te operete je neugodno spričevalo za umetnostno kritično presojo našega mestnega občinstva.

Verdijeva opera **Aida** je med redkimi glasbenimi deli, ki jih srečamo na sporedih vseh svetovnih odrov. Dramatično učinkovito besedilo in dejanje je

slavni Italijan Giuseppe Verdi odel v zares mogočno muziko, ki zlasti v orkestru sijajno zveni. Naše operno gledališče je delo dostojno uprizorilo, tako odrsko kakor muzikalno, posebno ko je v vlogi Radamesa gostoval dr. Adrian, ki sicer v nizkih in srednjih legah ne zadovolji tako kot v visokih. Aida je vedno lepa. Heroizem ljubezni, ki ga prikazuje, vedno človeka prevzame.

Carmen Francoza Bizeta je z go. Bernotovo-Golobovo v naslovni vlogi dosegla lepo umetniško višino. Bernotova-Golobova je odlična pevka s sijajnim glasovnim obsegom, ki naravnost osvaja v nizkih altovskih legah. Žal, takšnih opernih vlog in mest ni veliko. V Carmen je pokazala, da je tudi dobra igralka, ker je svojo prvo večjo vlogo, ki se šteje med najtežje v operni literaturi, zelo zadovoljivo odigrala. Soigralec dr. Adrian se v svoje vloge ne more prav živjeti, da bi osvajal. Celotna uprizoritev je bila dostojna, tudi orkester je bil dober. Žal, opera proti koncu muzikalno ne vzdrži ravnotežja s prvimi dejanji, kar škoduje celotnemu vtisu.

Šostakovičeva opera Katarina Izmajlova je zares dogodek v našem opernem gledališču. Žal, da je po idejni in vsebinski strani tak, da ga moramo s katoliškega stališča odločno odkloniti. Vse dejanje je zgrajeno na zgolj telesnih erotičnih gonih, ki jih igra in godba stopnjujeta v oduren živalski seksualni nagon, ki mu sledi razdejanje vsepovsod, brez izhoda, brez pomoči. Človek je sinteza duhovnosti in telesnosti, zato je enostransko, če se važnejši del človeške osebnosti, to je duševnost, namenoma izloča. Opera vzbuja pri poslušalstvu najnižje nagone in jih draži, zlasti v prvih slikah, do skrajnosti. Roga se vsem moralnim načelom in na koncu pusti človeka v usodni temi. Poleg vsega je gledalec v dvomu, ali je sploh življenjsko resnično, če se v vsem poteku dejanja nikoli resno ne zbudi v teh nesrečnih ljudeh, ki tonejo v seksualnosti in zločinu, njihova duhovna substanca. Tu je torišče, kjer se bojuje in izčiščuje človekovo bistvo, a v operi takšnih momentov ni. Opaziti je bilo, da pretirana seksualnost na odru gledalce utruja, odbija in pri nas, kjer so še doma krščanski moralni principi, ne dosega tistega učinka, kakor ga hoče doseči. — Če odklanjamo vsebinsko stran opere, ne zametujemo elementarne in res genialne glasbe mladega ruskega skladatelja, ki je, kakor igra, naturalistična, vendar originalna. Dramatične dogodke silno podčrtava in pretresa ude pri tragičnih scenah, razpalja strasti v erotičnih momentih in prijetno, sladko boža uho v liričnih nastrojenjih. Tako močne muzike ne najdemo zlepa v operni literaturi. Poleg tega se stilno giblje v docela sodobnih mejah. S same muzikalne strani je delo vredno priznanja, a namen, ki mu glasba služi, ostaja zgolj negativen. — Izvajalci so dali, kar je v danih okoliščinah mogoče. Glavne osebe so svoje nelahke vloge dobro rešile. Orkester je bil, dasi majhen za tovrstna dela, vendar odličen in gre dirigentu priznanje za tako dobro podajanje glasbenega stavka. Celotno delo kljub izredni glasbi vendar ni tako epohalno, kakor ga napihujejo. Značilno pa je vsekakor, da je Ljubljana šesto mesto, kjer so Katarino spravili na oder. Kako odlično kulturno poslanstvo bi opravljalo naše operno gledališče, če bi vedno in v vseh smereh tako vztrajno hitelo za pravo umetnostjo!

P. L.

Joža Likovič

PRAZEN MEDALJONČEK

Najin zakon je razjedal spočetka črv, ki je puščal za seboj ostudno sled zamolčanih bridkosti. Pridružila se je še trpká zavest, da ni otrok. Zašustel je kje v vrtu nedolžen list, pa se je zdelo, da je hušknila zlokobna senca z rumenim obrazom v hišo in vnovič kakor strupen pajek padla na srca. Komu bi potožil? Razočaranje je končno skoraj použilo vso dobro voljo, ostala je le še vejica upanja, a ta je znova ozelenela in zacvela ob Marijinem rojstvu. Tedaj je naš družinski krog zopet postal podoben ljubkemu medaljončku, ki skriva obličje najine ljubljenske.

Pomlad je našla Marijo v tretjem mesecu. To so bili nepozabni večeri pred cvetnim tednom, polni prošnja in zvonjenja. Kaplje rose postajajo slišne, tisočera bitja, neštete bilke prosijo, da bi se jim odzval prijazen sosed in bi mu lahko zaupale košček sreče — morda cvrčecu murčku ali bistri zvezdi, morda tudi srcu za rdečo zaveso naših oken. Veter pritajeno išče sled do sosedovega vrta, kjer odšepetá poslednjo prošnjo in vdano premine z lučko pri znamenju vred. Jaz pa posedam in zrem v medaljonček, ki skriva toliko nepričakovane sreče. In se zgodi, da nekdo tiho, tiho potrka na moje duri ter me sprašuje. Ves razvnet skrivam svoj obraz v dlani. Saj je to moje malo, drobno oznanjenje s strmečimi očesci in zlatimi kodrčki. Marija, Marija! Še vedno ji pravimo oznanjenje. Zdi se mi, da se je tudi žena otrsela tiste moreče bolesti, splahnelo je slabeče neugodje, ob katerem se je krhala nežna zakonska vez; vsi smo ozdraveli ob tolikem sijaju in toplini tega otroka. Nas troje ne more nič razdružiti. Tako sem se skrivaj veselil. Marija je postala šegava; kadar se je zasmejala, so se ji napravile v ličicah čudovite jamice. Ljubek znak zdravja in zlatega detinstva, v katerega sem vplel tisočero cvetov in tisočero blaženih upov.

Toda v najskritejšem kotičku mojega srca je vendar kljuvala neprijetna misel, ki si je nisem upal ponoviti ali celó razodeti! Kaj bo, če to nežno označenje nenadoma premine, če to belo sonce ugasne in te rožne dlani uvenijo? Kdo bi zacelil mojo srčno bol, če bi z drobnim mrličkom izgubil cvet zame svojo vonj, luč svojo toploto? In glej nesreče! Po nekih začefnih težavah in nadlogah je dete vnovič obolelo, začelo je bledeti in hirati; cvetoča ličeca so vidno pojemala, dvoje ljubkih jamic v njih, v katerih so se nabirale srebrne drobtinice prvega nasmeha, je zginilo brez sledu. Marija ni nič več mahljala s svojimi darežljivimi ročicami, iz katerih se je usipalo toliko sreče in kratkočasje. Tudi spanec se je neopazeno poslovil od njenih očesc, vse lepo je hipoma minilo, ostala je le še vez ljubezni in sočutja, s katerim me je priklenil nase ta bolni nebogljenček.

Prišla je težka, neznosna noč; veter se je skrival po predmestju, tožil in pel svojo pomladansko balado, ki jo je posnel po zdihljajih zapuščenih duš tam nekje na neznanih barskih križpotjih, kjer se družijo in vežejo samote, mrakovi in smrt... Ne spimo, čas stoji in ne more nikamor, kakor da se odpira deveta večnost. Marija se muči že od večera, ne pomagajo zdravilne rože, ne koristi milovanje. Vse telesce drhti in se zvija. Kapljice lepljivega potu se nabirajo med lasci; ustnice so razpokane, jeziček obložen. Očesca neprestano utripajo kakor ugašajoče lučke; krč trga lička, roke se zdravajo, božjast lomi ramena. Vsa družina je zmedena in prestrašena, kakor da se je že uselila smrt v ta medaljonček in iztrgal iz njega milo podobo. Proti jutru se je otrok nekoliko pomiril. Odšel sem na vrt, nekje se je danilo. To so tiste jutranje ure, vse bele in pokojne, ko se pripravljajo bronasti bratje na pesem o jutranjici in se neslišno srečujejo angeli za zabrisanimi obzorji. Ni sledov, ni zdihljajev, celó bolesti radi Marijinega trpljenja nisem čutil. Toda nisem se mogel potolažiti. Že me je klicala žena nazaj k Mariji, ki so jo znova popadli neznosni krči. In kako voljno trpi! Ne joče, samo k meni se stiska. Jaz pa iščem tolažbe pri njej, bojim se, da jo ugrabi smrt, k nam pa se povrne razrvanost prejšnjih dni!

Ko sem se vrnil opoldan iz službe, se je žena dušila v solzah. V sobi je dišalo po sveči, ki so jo pravkar ugasnili, da bi me ne preplašili s pripravami za zadnjo uro; toda predobro sem opazil tleči stenj, ki se je krčil kakor neznamen, rdeč črviček v kljunu roparske ptice. Poklicali smo zdravnika. Zmajeval je z glavo in se čudil. Na njegov nasvet smo prepeljali Marijo v bolnišnico. Kaj bo z njo?

Kdo ji bo zdaj v maju pesmi pel?

Krista Hafner

B E G Z D E Ž E L E

KMET.

Po vsem svetu so znane tele kmetove lastnosti: silno je nezaupljiv do vsega, kar je novo, tuje in ne navadno, ter tesno navezan na stare običaje in navade in na svoje dnevno delo. To sta njegovi dobri lastnosti, ki bosta ohranili kmečki stan tudi v časih, ko kmeta marsikaj vabi, da bi zapustil svoj dom in se oprijel drugega poklica. Po eni strani je kmet konservativnega duha in se brani novotarij. To mu pa ne

brani, da ne bi o priliki postal tudi hud prekucuh in upornik. Rad voli tistega, ki je močnejši, in tudi v sporih rad daje prav močnejšemu. Sicer tega ne bo rad priznal, vendar pa se bo vedno ravnal po tem načelu, čeprav se sam tega morda niti ne zaveda. Bajtar po njegovem nima nikoli prav, gruntar pa vedno.

A poznamo tudi druge kmetove dobre lastnosti. Kmečki človek ima bister um ter dar pravilnega presojanja in sklepanja, njegova varčnost je prešla že v pregovor, njegova vztrajnost postane lahko tudi junaštvo, vedno ga vodi zdravo, naravno nagnjenje, ki se ustavlja neredu, anarhiji in zapravljanju. Zato v viharnih časih vprav vas zavira vročično naglost in nepremišljenost meščanov in je zavora, ki je že dostikrat zadržala voz, da ni zdrknil v prepad.

Nesreča in zla usoda kmetova je, da je bil v vseh časih zgodovine največja žrtev vojske in njenih posledic. To je bil in je še vedno eden glavnih vzrokov njegove zaostalosti, kjer mu jo seveda vobče moremo očitati. Vsi stanovi se laže razvijajo kot kmečki stan. Vojska kmetu pomendra polja, poseka drevje, požge dom, razprši in pokolje čredo, ubije otroke, postreli može in fante. Pri nas nam o teh grozovitostih najhuje govori zgodovina turških bojev; nič manjše ni zlo, ki nam ga še iz komaj minule dobe riše povest zadnje, svetovne vojske.

Če je kmet za nekaj časa rešen vojske, pa pridejo navadno hudi davki, ki ga v tej ali oni obliki stiskajo za grlo. Preglavice in skrbi mu dela navadno tudi trgovec. Ta je posredovalec, ki ga kmet nujno potrebuje, ki pa vedno bogatí na kmetove stroške. Kmet je edini, ki mora prenašati cene, kakor mu jih narekujejo drugi. Sam jih redno nikoli ne dela. Ljudje v mestih vpijejo in zahtevajo nizkih cen le od kmeta, od trgovca, obrtnika in zlasti industrijca pa zlepa ne, ne pomislijo pa, koliko znoja in krvi lepí na kmečkih pridelkih.

Svojo zemljo ljubi kmet strastno, zanjo se ne boji tudi največje žrtve, često tudi zločina ne. A vse, kar vtakne v zemljo, lahko izgubi, ker mu zemlja večkrat njegovega truda ne povrne. Kako lepo kaže včasih letina na polju, v sadovnjaku, v vinogradu! Pa pride nevihta, pade toča in v eni uri je uničen trud vsega leta. Suša, rja, moča, gosenice, polži, plevel, zajec, merjasec, dihur, jazbec, miši, vsi so njegovi sovražniki, pred katerimi se mora kmet vedno paziti, pa se jih največkrat ne more ubraniti.

Za ves svoj trud in trpljenje pa je kmet tako slabo poplačan, da drugi stanovi kaj pogosto o njem zaničljivo govoré, češ, ta poklic še svojega mojstra ne redi. Pa še njegove revne dohodke mu dostikrat očitajo, kakor bi bila njegova blaginja, ki so jo pribori z neizmernimi žrtvami, če si jo seveda, zločin nad skupno blaginjo. Zato se ne bomo čudili, če kmet skriva svoje kupčije, če taji svoje dobičke, če je nezaupen in se vznemirja. Meščan navadno zmeraj trdi, da se kmetu predobro godi.

V prejšnjih časih je imel kmet često velikega zaščitnika v svojem graščaku.

O graščakih nam zgodovina pa tudi razni romani in povesti veliko pripovedujejo. Rišejo nam ga kot volkodlaka, ki je kmetu pil kri, kot kmetovega izkoriščevalca in neusmiljenega sovražnika. Vendar slika, ki smo si jo napravili o graščakih iz knjig, ni vselej

resnična. Res, bilo je dovolj grdih graščakov, toda bili so tudi dobri, ki so vedeli, da skrbe le zase, če skrbé za kmeta, da se mu dobro godi. Če kmet ni nič imel, tudi nič ni mogel graščaku dati, in čim večji je bil kmetov pridelek, tem večja je bila desetina, ki jo je odrajtoval svojemu gospodarju. Kmet in graščak sta dostikrat skupaj doraščala in graščak, ki je bil sam zemljiški posestnik, je veliko bolje vedel, kdaj je kmet v stiski in kje ga čevelj žuli, kakor pa ve za to često davčni sistem sodobne države.

Z odpravo podložništva se je življenje na vasi mahoma v temelju spremenilo. Vemo, da je veliko kmetov propadlo vprav v dobi, ko so se osvobodili in postali iz podložnikov svobodni državljani. Marsikateri kmet si je takrat želel nazaj v odvisnost.

Najsilnejše sledi pa je na vasi pustila zadnja svetovna vojska. Vas ni več taka, kakršna je bila pred letom 1914. Še celó iz prvih povojnih časov nam kaže vas vse drugačno lice kakor danes. Prva povojna leta so bila za kmeta mastna leta. Kopičil si je premoženje, da so ga vsi zavidali. V štirih medvojnih letih je lakota davila meščana in obrtnika. Tudi prva povojna leta so bila še leta pomanjkanja živil in vsega blaga. V teh letih je kmet lahko prodal vse, kar je imel, in za vsako ceno. To je bila ena izmed redkih dob v zgodovini, ko je kmet sam narekoval cene svojim pridelkom. Poleg tega mu je padec denarja pripomogel, da se je brez težav lahko rešil dolgov, ki so ga davili. Pri vojaki ali v izgnanstvu, ki ga je marsikateri kmet moral med vojsko pretrpeti, se je seznanil s tujimi običaji in z drugačnim načinom življenja. Zdaj, v dobi izobilja, se je sam oprijel tega življenja, ki je bilo iz večine lažje in udobnejše, kakor ga je živel doslej. Kmetica je opustila svojo skromno, pa lepo nošo in se pričela oblačiti v mestne cape. Svilene nogavice, trajno ondulacijo, kolonjsko vodo in podobno šaro pozna danes tudi že marsikatero vaško dekle. Pa četudi zavлада razsipnost dandanes v tej ali oni hiši na vasi, vendar v splošnem prirojeni čut varčnosti brani kmečkim ljudem, da bi se v njihovi hiši naselilo brezumno zapravljanje. V kmetovih očeh je največje razkošje še vedno le povečanje posestva ter zboljšanje in olepšanje domače hiše.

Morda nekoliko pozneje kakor v drugih državah so tudi našega kmeta zajela mršava leta. Svetovna kriza tudi naši vasi ni prizanesla in se je zlasti v njej razpasla tako strašno, da še meščan, ki je doslej na kmeta škilil vedno le z zavistnim očesom, priznava, da kmetu v takih razmerah skoro ni več mogoče živeti. Mestna gospodinja kupi na trgu štirideset jajec za kovača in je tega seveda vesela. Toda na tihem mora vendar razmišljati, koliko truda in dela je moral imeti kmet, da je zaslužil tega kovača, in kako redki morajo biti danes dinarji v njegovem žepu. Nehote razmišlja tudi meščan, kam bo tako gospodarstvo pripeljalo kmeta in z njim vso deželo.

Tako se dogaja, da kmet zemlji ne zaupa več. Gospodar sam še vzdrži. Toda svojemu sinu in hčeri privoščí boljšo prihodnost. Zato trume mladih fantov in deklet zapuščajo vas ter hite v mesta in tovarne iskat novih življenjskih virov in nove sreče. A malo-kateri jo najde. (V drugo naprej.)

Štefanija Humekova

O KUHINJSKEM ORODJU

Pred kratkim smo govorili obširneje o kuhinjski posodi. Prav tako važno kot posoda za kuhanje pa je v kuhinji tudi drugo orodje. Tu ima gospodinja na razpolago celo vrsto najrazličnejših pripomočkov, ki ji kuhanje znatno olajšajo ter napravijo marsikatero kuhinjsko delo manj dolgotrajno, lažje in udobnejše. V kakšno pomoč je gospodinji ali gospodinjski pomočnici res dobro in izpopolnjeno kuhinjsko orodje, ve posebno tista, ki je bila nanj navajena, pa pade na mah v kuhinjo, kjer vsega tega ni, ter si mora potem pomagati, kakor ve in zna.

Največ raznega orodja potrebujemo pri pripravi živil za kuhanje, pa tudi pozneje, ko jedila kuhamo in jih dajemo na mizo. Vsaka izmed gospodinj, kuharic in pomočnic dobro ve, koliko je dela, preden to ali ono živilo v toliko pripravimo, da ga lahko denemo v lonec ali kozico; in prav pri pripravljanju živil, pred kuhanjem, kar vzame največ časa, nam neverjetno veliko pomagajo primerne priprave, s katerimi nas moderna tehnika zalaga kar na debelo. Od raznih skled, sit, kuhlalic, strgalnikov in drugih priprav do pravih strojčkov in strojev, vse hoče obremenjeni gospodinji pomagati do manj naporega, lažjega opravljanja. Čas, ki si ga prihranimo z dobrim orodjem v kuhinji, lahko drugače koristno porabimo za svoje zdravje in zadovoljstvo družine. Nasprotno nam pa kaj malo pomagajo taki kuhinjski pripomočki, ki so na pol pokvarjeni ali že tako izrabljeni, da imamo z njimi le jezo in sitnosti ter le tratimo čas, namesto da bi ga pridobili.

Poglejmo nekaj takega orodja malo natančneje. Izmed najnavadnejših pripomočkov so se v zadnjem času posebno spremenile in izpopolnile kuhlalice in podobna lesena roba. Navadne okrogle kuhlalice, kakršne imamo pri nas še po večini, so drugod že izpodrinile novejše, ki so za delo veliko boljše in priročneje. Te nove kuhlalice nimajo okrogle, vbočene lopatice, ampak štirioglate in ravno. Zato pridejo pri mešanju veliko več v dotiko z dnom posode in so posebno pripravne za mešanje, pa tudi za praženje moke (prežganje), ker lahko dobro ostrgamo prežganje od dna pa tudi iz vseh kotov in od robov posode. Druga vrsta novih kuhlalic je podobna prvim, le da ima v sredini lopatice izrezano precejšnjo luknjo; ta kuhlalice je izvrstno uporabljiva pri mešanju rahle tvarine, kakor je na primer piškotno testo, ki se veliko hitreje penasto vmeša kakor sicer, ker se premika testo tudi skozi odprtino v kuhlalici in ne samo okrog nje. Pri tretji vrsti kuhlalic pa je lopatica ukrivljena; zaradi tega je posebno pripravna za pobiranje jedi iz lonca ali kozice, priročna pa je tudi za mešanje pri praženju. Do sedaj običajna okrogla in vzbočena kuhlalice je zato slaba, ker se pri mešanju samo na enem mestu dotika dna (ko se nekoliko obrabi in spodaj splošči, je boljša) in pride z njim premalo v dotiko. Zato je treba iti z njo neprimerno večkrat po posodi okrog kakor pri novejši, ki je spodaj ravna in postrga na mah precejšen del posode. Neugodno je tudi to, da so vdolbene, kar ima zopet za posledico, da pride pri vmešavanju v poštev samo ena stran, to je tista, ki je izbočena. Pravilna kuhlalice je na obeh straneh

ploska ali na obeh straneh izbočena, a nikoli ne vdolbena (vbočena). Dobro bi bilo, ko bi tudi pri nas izdelali kakšno novo, pripravnejšo kuhalnico v pomoč in veselje našim gospodinjam.

Glede materiala razločujemo leseno kuhinjsko orodje iz javorovega in bukovega lesa. Najlepše so javorove kuhalnice, ker so zelo bele in tudi trpežne. Iz bukovega lesa so rdečkaste barve, cenejše in tudi manj lepe. Tudi manjše deske za rezanje so najboljše iz javorovega lesa, dasi so seveda precej dražje kot bukove. Bukov les pride precej v poštev pri večjih kuhinjskih deskah, za katere bi bil javor predrag. Deske za testo pa so navadno iz lipovine in imajo močan bukov rob. Na lipovi deski ne smemo rezati z nožem, ker hitro dobi vreze in ni več lepo gladka. K deski za testo spada valjar. Tudi valjarji niso vsi enaki. Dostikrat namreč opazimo, da valjamo z enim veliko laže kakor z drugim. Odkod ta razlika? Dražji valjarji imajo vdelano železno os, okrog katere se vrte, medtem ko so navadni leseni iz enega samega kosa. Pri teh, ko valjamo, ne smemo preveč pritiskati, sicer se dogodi, da se nam odlomi ročica, posebno če je tik ob valju zelo tanka. Valjar se nam pokvari tudi, ako ga pustimo dalj časa v vodi; les se napije vode in os se napne. To orodje pri umivanju samo potopimo v vodo in ga hitro potegnemo zopet iz nje. Dobro in hitro ga lahko izplaknemo pod vodovodom. Tudi če se valjarja testo drži, ne smemo pustiti, da bi se namakal, ampak ga hitro odrgnemo s krtačo in peskom, urno oplaknemo in dobro posušimo.

V vsaki kuhinji so tudi prav potrebne skledice za vmešavanje, ki se dobijo naprodaj iz porcelana in kamenine. Narejene so tako smotrno in lepo, da smo jih veseli že, če jih samo pogledamo, kaj šele, ko vmešavamo piškotno testo, oljnato omako ali kaj podobnega. Ker so zelo debele, so težke in trdno stoje. Medtem ko moramo druge vrste skledice pri mešanju pritrditi na mizo, zadostuje pri teh, da jim podložimo večkrat zgubano cunjo, pa se skleda ne gane nikamor. Mešanje je v teh skledah prijetno tudi zato, ker se kuhalnica nikamor ne zadeva (ker ni nobenega roba) in gre delo res urno izpod rok. Razen tega jih v kuhinji lahko uporabljamo še drugače. Zelo prikladne so namreč za shranjevanje ostankov ali za jedi, ki smo jih napravili vnaprej za prihodnji dan (na primer v soboto za nedeljo). V skledi jih lahko pustimo brez skrbi in se ni treba bati, da bi se nam pokvarile, medtem ko skledice iz aluminija, kositra itd. niso primerne za shranjevanje, ker dobe grde madeže, ki jih težko odstranimo. Tudi druge skledice v kuhinji naj bodo dobre kakovosti. Četudi ne kuhamo v njih, slabo položene posode ali slabe lončevine ni vredno kupovati, ker se prekmalu pokvari.

Glede cednikov za solato velja pravilo, da napravimo boljše, če kupimo aluminijastega ali pocinjena. Pološčeni so navadno cenejši, toda lošče se rad pokvari. Priročni so tudi cedniki, spletni iz žice, ki imajo obliko košarice ali mekakšnega dvojnega cedila. To cedilo sestavlja dve enaki posodi iz redke žičnate mreže z držaji. Solato denemo v to dvojno sito, ga zapremo (stisnemo skupaj) in če ga nekoliko vhitimo, voda hitro in čisto odteče.

Za pretlačevanje so naprodaj namesto žičnatih sit, ki se kaj kmalu strgajo, razne priprave. Sestavlja jih kovinasta posoda s trebušastim, preluk-

njanim dnom, po kateri potiskamo lesen valjar, ki spravi hitro vso tvarino skozi luknjice. To pripravo hitro in natančno osnažimo s posebno metlico.

Zajemalke in penavke iz aluminija in položene železne pločevine (bakrene in medene ne pridejo v poštev, ker so preveč nepraktične) izpodrivajo izdelki iz kromargana, ki se odlikujejo po izredno priročni obliki, neomejeni trpežnosti, lahkem snaženju in lepi zunanosti. Z orodjem iz kromargana ima gospodinja dandanes isto veselje, kakor ga je imela žena v starih časih s srebrom. Ako izpopolnimo inventar kuhinje, ne pozabimo, da nayačno ceneje kupimo, ako vzamemo kaj dražjega, kar velja posebno za kromargan. Razen tega je priročna oblika, ki je drugo orodje nima, pogoj za lažje in prijetnejše delo. Kromargan je trd, mehki aluminij pa se kmalu skrivi in zlomi.

Na strgalniku »pocent« iz stekla strgamo lahko vse vrste živil, za kar smo prej rabili celo zbirko raznih strgalnikov. Sestoji iz steklene posode, v katero se prilegajo štirje različni strgalniki. Ker obenem posodo zgoraj zapirajo, se nam tvarina, ki jo drobimo, nič ne raztrese. Vse pade naravnost v stekleno posodo, zato ni nobenega pobiranja s krožnika ali papirja, kar nas je prej zamujalo. Ta strgalnik tudi ne drsi sem in tja, ni ga treba nikamor upirati ter je posebno pripraven za manjša gospodinjstva, kjer ne strgamo velikih množin.

Vsi dobri kuhinjski noži so iz kromovega jekla, ki ne rjavi. Isto velja za lopatice za pečenje, za sekljače, za kuhinjske vilice, razne lupilce itd. Prejšnje čase je bilo s tem orodjem mnogo dela, ako smo hoteli, da je bilo količkaj čisto. Če so lopatice za palačinke dovolj tanke in prožne, so pripravne tudi za to, da postržemo z njimi pecivo s pekače. Ako imajo ročaj iz lesa ali ebonita, so še priročnejše, ker se ne segrejejo preveč.

Leseni strgalniki, ki jim rezilo iz kromovega jekla lahko snamemo, imajo še to prednost, da moremo leseni del dodobra očistiti, kar pri starejših tipih ni bilo mogoče. V teh lesenih strgalnikih ni špranj z ostanki živil, kakor jih najdemo pri starejših pripravah, pri katerih je bilo rezilo stalno pritrjeno in ga pri najboljši volji ni bilo mogoče do čistega osnažiti. Rezilo pa smemo vstaviti strgalniku šele, ko se je les popolnoma posušil. Isto velja tudi za nože sekljače. Razne stare, še dobre nože in lopatice popravimo tako, da jih damo pokromiti; take nože pa naj brusi samo dober brusar.

Tudi za kolače, pudinge in narastke so naprodaj različni novi kalupi (oblike). Pudingi uspejo posebno lepo v kalupih iz kamenine, le kuhati se morajo malo dalje. Pri kalupih iz bele pločevine pa izbirajmo take, ki niso preveč nazobčani. Gladke kalupe z ravnimi stenami veliko laže umijemo in tudi puding gre rajši iz njih. Skledice za narastke so, žal, na zunaj še vedno tako napravljene, da predstavljajo »krhko rumeno skorjico«. Našemu čutu za lepoto in smotrnost bi bolj prijale čisto gladke, bele skledice. Razlika med kamenino, steklom in porcelanom v ceni ni tako velika. Če zaznamujemo kamenino s 100, stane oblika iz stekla 170, oblika iz tanjšega porcelana 171 in oblika iz debelejšega porcelana . 180.

KUHARICA

Krušna juha z drobnjakom.

Opeci v pečici 10 dkg na kose zrezanega kruha. Razgrej v kozji žlico masti in zarumeni v njej eno zrezano čebulo, prideni kruh in zalij vse skupaj z 2 l kostne ali zelenjadne juhe ali tople vode in kuhaj vse skupaj pol ure. Ko je kuhana, jo dobro razmotaj, da se kruh razpusti. Posebej zmešaj 1—2 jajci z žlico kisle smetane in žlico drobno zrezanega drobnjaka. Ko prevre, postavi juho na mizo.

Porova juha s krompirjem in kislico.

Operi nekaj porov, jih zreži na rezance, stresi v kozo in prideni žlico masti. Pokrij in duši četrť ure. Nato prideni poru dva olupljena in na kocke zrezana krompirja, premešaj in duši vse skupaj četrť ure. Nato prilij 1 $\frac{1}{4}$ l tople vode, osoli in pokrito kuhaj četrť ure. Posebej duši četrť ure eno pest oprane in zrezane kislice, ki jo prideni poru obenem s $\frac{1}{4}$ l mleka. Ko vse skupaj prevre, je juha pripravljena.

Pre tlačena porova juha s krompirjem in kislico.

Pripraviš jo kakor prejšnjo. Ko je pripravljena, jo pa pretlači in stresi v skledo na zlate ali opečene krušne rezine.

Porova juha s krompirjem, kislico in rezanci.

Pripraviš jo kakor prvo, le da ji posebej prideneš kuhane široke rezance ali pa vrvice. (Lahko uporabiš ostanke.)

Krompirjevi hlebčki z drobtinami.

Stresi na desko $\frac{1}{4}$ kg kuhanega in pretlačenega krompirja, 3 dkg v masti precvrutih krušnih drobtin, pol žlice drobno zrezanega zelenega petršilja, nekoliko soli in eno jajce. Iz vsega tega napravi 8—10 malih hlebčkov, vsakega potresi z drobtinami in speci.

Krompirjevi hlebčki s svinjskim mesom.

Mešaj 2 dkg sirovega masla in eno jajce, prideni nekoliko soli, dve žlici kisle smetane, dve žlici drobno zrezanega kuhanega svinjskega mesa in 1—2 žlici moke. Vse zmešaj in napravi iz tega 8—10 hlebčkov, ki jih speci kakor zgoraj.

Porov narastek s krompirjem.

Skuhaj v slani vodi za mali (desertni) krožnik opranega in na majhne kosce zrezanega pora. Skuhaj tudi $\frac{1}{4}$ kg opranega, olupljenega, celega krompirja. Ko je oboje kuhano, odcedi, namaži kozo ali krožnik z mastjo in naloži nanjo vrsto na listke zrezanega krompirja, nato por in ostali krompir. Razmotaj v lončku dve žlici kisle smetane, eno jajce in nekaj žlic krompirjevke ter polij vse po krompirju. Po vrhu potresi eno žlico nastrganega bohinjskega sira. Postavi v pečico, da se nekoliko zapeče, in postavi kot samostojno jed z makaroni v paradižnikovi omaki na mizo.

Vinska pečenka.

Potolci s kladivom 1 kg pljučne pečenke ali kak drug kos govedine, na primer križ ali stegno, jo posoli in potresi nekoliko s poprom. Razgrej v kozji 8 dkg masti, prideni eno na rezance zrezano čebulo, nekaj koscev korenja, vejico timijana in košček lavorjevega lista. Na zelenjavo položi meso, ga oblij z osminko litra belega vina ter duši pečenko do mehkega vedno pokrito. Med dušenjem jo večkrat obrni. Ko je mehka, potresi zelenjavo z žlico moke, prilij še nekoliko juhe in ko še nekaj minut vre, precedi omako in oblij z njo meso, ki si ga zrezala na tanke kose. Obloži meso s krušnimi cmoki, praženim rižem ali čim podobnim.

Marmorne rezine.

Mešaj 10 dkg sirovega masla, 15 dkg sladkorja in tri rumenjake. Nato primešaj 20 dkg moke, $\frac{1}{4}$ l mrzlega mleka, žličico drobno zrezane limonove lupine ali vanilijevega sladkorja, prideni sneg treh beljakov in polagoma primešaj še 18 dkg moke in cel pecilni prašek. Vse narahlo premešaj in stresi polovico testa na podolgasto, dobro pomazano pekačo. V drugo polovico pa primešaj dve polni kavni žličici kakava, ga pokladaj v kupčkih po razravnem testu in peci v srednje vroči pečici 45—60 minut. Drugi dan zreži na rezine.

Pomarančna mezga.

Olupi šest pomaranč, olupljene shrani pokrite v skledi do drugega dne. Skuhaj do mehkega lupine vseh pomaranč z obilo vode, ki si ji pridejala velik šcep soli. Kuhane odcedi in zalij z mrzlo vodo in pusti do drugega dne. Drugi dan skuhaj 40 dkg sladkorja v 2 dl vode, da postane gost. Nato prideni olupke vseh šestih pomaranč, ki si jih dobro odcedila, jim odstranila belo meso in s krivim nožem prav drobno zrezala. Prideni tudi vseh šest pomaranč, ki si jih zrezala na kosce in jim odstranila pečke. Vse skupaj kuhaj med večkratnim mešanjem eno uro.

Pomarančni olupki.

Kuhaj olupke dveh pomaranč četrť ure, ki jih osoli s polovico žličice soli. Nato jih odcedi, zalij na novo z vodo in kuhaj do mehkega, nato odcedi in zreži na rezance. Posebej kuhaj 16 dkg sladkorja z $\frac{1}{10}$ l vode in ko se sladkor zgosti, stresi vanj olupke in jih kuhaj, dokler ne popijejo vsega sladkorja.

Jabolka v kozarcih.

Deni v kozo krožnik olupljenih in zrezanih jabolok, prideni žlico sladkorja, dve žlici vina in vode, košček cimeta in limonovo lupino, pokrij in duši 20—25 minut. Nekoliko ohlajena jabolka naloži v polovico kozarca in potresi s piškotnimi drobtinami, ki si jim primešala eno žlico zarumenelih in drobno zrezanih lešnikov. Vrhu drobtin naloži zvrhoma oslajeno, stepeno smetano. Postavi s krofi ali kako drugo močnato jed na mizo. Jabolka lahko tudi popolnoma ohladiš.

M. R.

ČARODEJEVA DELAVNICA

Prostor, ki ga ne moreš zasesti.

»Tule v sobi lahko sedem na tak prostor, kamor ti ne boš mogel, čeprav ti bom pustil popolno prostost.« Tako nagovoriš nekoga od zbranih in počakaš, kakšen uspeh bo imela ta tvoja predrzna trditev.

Nagovorjeni ti bo gotovo ostro ugovarjal.

V dokaz svojih besed mu sedi v naročje in kmalu bo sprevidel, da imaš ti prav.

Nevidne stvari.

»Nekaj ti bom dal v roko, po mili volji boš tisto lahko svaljkal po roki in preobračal, toda kljub temu, da stvar ne bo pokrita in jo bodo vsi drugi navzoči videli, bo zate vendar nevidna.«

Vsa družba bo z radovednostjo pričakovala tvojega nadaljevanja in nagovorjeni ti bo najbrž nasprotoval, češ da to ni mogoče.

Ti mu pa mirno dvigni roko k njegovemu ušesu in mu ga daj v roko. —

»Glej, tole gorečo luč bom skril tvojim očem. Vsak od navzočih jo bo lahko videl, le ti ne!« Vzemi luč in jo postavi na glavo tistemu, kateremu si to določil.

Zapestje in mezinca.

Kolikokrat večji je obseg roke v zapestju kot obseg srednjega člana mezinca?

Odgovor: Trikrat!

Navadno se bo odgovor precej razlikoval od resničnega stanja. Zapestje in mezinca lahko premeriš z nitko in se boš prepričal, kako se vara tvoje oko.

Pacifiška železnica.

Najdaljša železniška proga na svetu je pacifiška, ki veže San Francisco z New Yorkom. Vsako jutro ob

sedmih odide iz vsakega skrajnega kraja po en vlak. Vlak, ki odide iz New Yorka, prispe v sedmih dneh v San Francisco in prav tako oni iz San Franciscia pripelje čez sedem dni v New York.

Koliko vlakov sreča na svoji poti vlak, ki je bil odposlan iz New Yorka?

Na to vprašanje boš najbrž dobil tale odgovor: Sedem vlakov, kajti sedem dni vožnja trpi in vsak dan odide v nasprotno smer po en vlak, torej bo vsak dan srečal po en vlak.

Toda ta odgovor ni pravilen!

Treba je pomisliti, da je pri odhodu enega vlaka že sedem vlakov na poti v nasprotno smer, torej bo ta vlak vsak dan srečal dva vlaka, na poti vseh skupaj trinajst, prvi je vprav pripeljal, ko je naš vlak odpeljal, zadnji pa odpeljal, ko je naš vlak prispel na postajo.

Prižiganje z naočniki.

Reci navzočim, da boš z naočniki prižgal časopisni papir, kot z močno lečo pri močnem soncu prižgeš lahko gorljive predmete. Da bo začudenje še večje, reci, da boš storil to celó pri navadni svetilki. Gotovo ti bodo vsi vneto ugovarjali, toda ne smeš se prestrašiti. Vzemi kos časopisnega papirja, zberi s pomočjo stekla naočnikov svetlobne žarke na poljubno piko in v veliko začudenje navzočih se bo papir res vnel.

Pojasnilo: Pri tem čaranju si pomogaš s cigareto, ki si jo skrivaj vtaknil pod papir.

★

Pri vedeževalki.

»... in razen tega bo gospodova žena bogata in pridna...«

»Že prav, že prav... ampak povejte mi najprej, kaj naj s sedanjo ženo naredim?«

Pomiril jo je.

Pacientka: »Gospod doktor, zelo sem občutljiva za bolečine, zato prosim, da mi pred ruvanjem zob omotite.«

Zdravnik: »To je nepotrebno, milostiva! Moji pacienti navadno brez omotenja zgubijo zavest!«

Po predpisu.

»Toda, dragi gospod, zdaj ste že veliko boljši!«

»To je samo radi tega, gospod doktor, ker sem se natančno držal na steklenički nalepljenega predpisa.«

»In kaj je bilo tam napisano?«

»Stekleničko je treba imeti zmeraj dobro zaprto.«

Pokveka.

Kdor zdrave ude ima,
ne šepa, ne krevljà,
ravnó kot sveča hodi.
Kdor duševna ni pokveka,
pol zverine, pol človeka,
ljubi tudi sovražnika,
ne samo prijatelja.

A ljubezen s tem dokaže,
da pošteno jo primaže
tudi prijatelju, če treba.

P. Span.

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Pomladna pesem.
(S. O., Sele. — 7 točk.)

osejitej pmaaldsi

Zlogovnica.

(Radoš, Stari trg. — 11 točk.)

Iz sledečih zlogov: Bal, ča, če, der, ga, ga, gnoj, je, li, lo, ljust, na, na, o, pra, pra, ra, sam, son, tik, to, ves, vi sestavi tele pojme: del glave, morje, žensko ime, letni čas, rimska obleka, svetopisemska oseba, slovnični izraz, rastlina, del gledališča, staro bojno orožje, zveza. Črtaj v dobljenih besedah po dve črki, da dobiš pregovor!

Besednica.

(Rado, Kozje. — 15 točk.)

Mlatilnica, močnik, pretegnjenost, močerad, nakopičenost, rastlinoslovec, razpolaganje, gasilnica, Antonija, rebulja, telečnjak, Peloponez, nepripravljenost, nagnenje.

Vzemi iz vsake besede po dve zaporedni črki, da dobiš pregovor.

Podobnica.

(Jože Juter, Maribor. — 6 točk.)

1000 50 A 500 1 KA

Iz ciganove torbe.
(Castor & Pollux, Maribor.)

č	i	m	v	m
e	e	č	a	t
b	z	i	l	r
v	a	e	i	j
g	č	b	a	a

Konjiček.

(Hostar, Radovljica. — 9 točk.)

	o	V	i	t			
	u	a	v	e			
.	n	o	k	s	l	e	l
d	i	r	g	s	o	o	e
o	a	e	z	m	r	j	l
l	a	č	n	n	o	ž	H
	n	v	a	a			
	k	v	i	o			

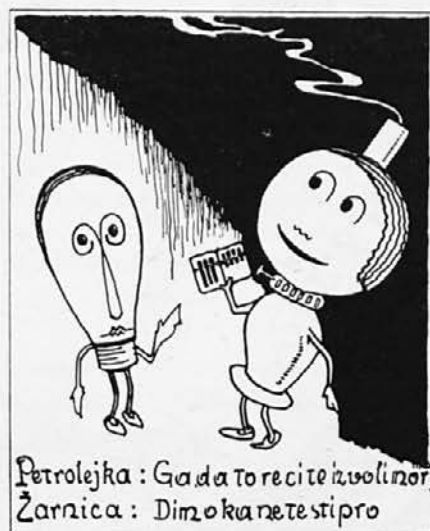
Za prvi april.

(Tek, Ljubljana. — 16 točk.)

H	O	G	L	A	S
A	ELITNI CIRKUS CORNELL				
L	GRANDIOZEN REPERTOAR				
O	EDINSTVENO — OTVORITEV DANES				
	ANTILOPE — MORSKI SOM				
	OPICE — ŽIRAFE				
	NAGAČENI KROKODILI — MORSKI VOLK				
	REPTILI — KAČA KLOPOTAČA				
	TROGRBA KAMELA — SLON				
	ARTISTI — PRVOVRSTEN ANSAMBEL				
	ENOTNE CENE POUŠOD				
H	A	L	O		

Stik dveh svetov.

(Al. Š., Ljubljana. — 10 točk.)

Sestavnica.

(France, Središče. — 15 točk.)

I.

Mura
Lenart
horza
junij
vest
selo
obraz
zid
ladja
kist
Jena
kos

II.

Zelje
reka
zvodnik
sleme
obla
rak
sad
banja
tlesk
rana
čuk
rima

Sestavi iz besed I. in II. skupine nove besede. — Kaj povedó začetne črke novih besed?

Svarilo.

(France, Mošnje. — 5 točk.)

Ima sabo »lksu« tolpo! — Jatel — paz!!!

En. Rej. Kin.

Posetnica.

(Janko Moder, Dol. — 8 točk.)

Sejan Injnek

Split

Rešitev ugank v marčni številki.

Konjiček. Ni boja brez sovražnika, ni zmage brez spopada. Če nočemo biti ukanjeni, čujmo, če hočemo zmagati, se bojujmo.

Dunajska vremenska napoved. Vzemi vsako osmo, deveto in sedmo črko po številu črk v nalovu. Dobiš: **Za dežjem sonce mora priti.**

Sejmi. Mladika. Arabske črke v datumu povedo črko v abecedi.

Težak dokaz. Namesto arabskih postavi rimske številke: I_— = L.

Črkovnica. Vzamemo najprej prvo črko v prvi vrsti »k«, nato zadnjo

črko v drugi vrsti »j«, prvo v tretji vrsti »e«, zadnjo v četrti vrsti »r« itd. pa dobimo:

**Kjer se dela vse nedelje,
tam se sreča mimo pelje.**

Hrepenenje. Ključ v desnem spodnjem kotu: Jemlji črke diagonalno!

**Srce človeško hrepeni,
pokojno ni,
dokler živi. P.**

Jugoslavija. Domovina je mati: **Ljubi jo, trpi in moli zanjo!**

Posetnica. Pri krojevalni pomočnik.

Črkovnica. Karol, slina, stena, roman, obrok, kriza, Ljubo, sraka, Pavel. — Sila kola lomi.

Apostoli. Vsako osebno ime v citatu označi z zaporedno številko od 1 do 19; ključ je v številkah: število pred vejico pove osebno ime, za njo pa črko v imenu, n. pr.: 10 = »Bartolomeja«; 15 = 1 + 5 = b + o. Dobiš: **Bodite previdni kakor kače in preprosti kakor golobje.** (Mt 10, 16.)

Ničle. Število ničel ti pove črko iz abecede. Dobiš: **Nič je nič.**

Istopisnica. Kar družji nas, je vera; razdružji nas nevera.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljenci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

(Nadaljevanje Listnice uredništva.)

Dolinski. Kohekov Tinč. Pomnim še tvojo lansko poslano črtico. Ta nova kmečka črtica je veliko bližja življenju. Zdi se mi tako: kolikor bolj stopaš v življenje, v njegovo resnost, toliko bolj se ti kažejo tudi resnične podobe ljudi in njihovih problemov. Mlad človek piše vse preveč lepo, preveč knjižno, priučeno. Da človek piše o problemih, ki so izven njega, je potrebna zrelost. Prepričan sem, da bo rasla globina tvojega pogleda in s tem globina tvojega literarnega dela s tvojimi leti. »Tinč« je veliko bolj zrel kot lanska črtica, ni pa še dozorel. Še se boš oglasil. Beri in glej na široko in na globoko.

Jože P. Takole si jo zaokrožil:

Megla, megla,	Na slepo jih tipam,
moj hram si napolnila,	od daleč, od daleč.
jasne prvine	Če jih sunem (!)
si v sence zavila.	se zableste čarobno.

Čutiš, kako je druga kitica obupno grda. Lepote še nisi zajel. Ti verzi so prvo tipanje, kako se ujame verz. Zakaj si epogon zadnje pesniške zbirke?

NARODNO BLAGO

MOLITEV OD VELIKEGA ČETRTEKA.

Molijo pri kmetu Sabodinu v Lobniku pri Železni Kapli na Koroškem. — Zapisala 1936 dr. A. P.

Judje Jezusa na veliki četrtek ujamejo,
trdo ga zvežejo
in ga vlečejo gori po potu,
ki je za njega pripravljen:
z britvami nastavljen,
z žreblji nasajen.

Jezus pade na mater črno zemljo
in zavpije proti nebesom:
»Oh, Eli, Eli, oče nebeški,
vzemi to martro od mene!«

Od nebes štima prileti:
»Če hočeš ti pravi živi Bog biti,
moraš vse prestati, vse pretrpeti!«

Jezus tako govori:
»Rajši tri take martre pretrpim
kakor eno samo dušo v pekel spustim!«

Judje Jezusa spet popadejo
in ga vlečejo v sodno hišo;
na sodni stol ga posadijo,
v njegove oči pljujejo,
v njegova usta blato mečejo,
njegova ušesa z mahom mašijo,
zraven se še norca delajo.

Judje Jezusa spet popadejo,
težek križ na njega vržejo,
ki je sedemred let v vodi ležal.
Jezus ga mora nesti na goro Kalvarijo.
Ko ga prinese na goro Kalvarijo,
ga vrže dol,
da se ves vesoljni svet strese.

Judje Jezusa popadejo,
na križ ga potegnejo,
njegove ročice, nožice
na križ pribijejo.

Mati Marija in svet Šentjanž
sta pod križem stala,
sta plakala in se milo jokala.

Jezus tako govori:
»Kaj praviš, sveti Šentjanž?
Pelji no to ženo v stran!
Meni je težje to jokanje, plakanje
kakor vsa moja martra.«

Mati Marija tako govori:
»Preljubi moj sin! Zmeraj sem bila tvoja mati,
a zdaj pa naj sem kakor kaka druga žena?«

Jezus tako govori:
»Ne smem vam reči ‚moja mati‘,
vam se mora od žalosti srce raztrgati!
O moja prelubezniva mati,
pojdite sem k meni:
V tem kelihu so tri kaplje krvi.

Eno nesite na ravno polje,
da bo rastla rumena ušenica,
Ko se bodo grešniki izpovedovali,
da bodo sveto hostijo zauživali
in mojo martro darovali.

Drugo nesite v zelene vinograde,
da bodo rastle vinske trte tri.
Ko se bodo grešniki izpovedovali,
da bodo sveto kri zauživali
in mojo martro darovali.

Tretjo nesite na pungrade,
da bodo rastle rožice tri.
Ena bo rožica vijolica,
ena bo bela lilija,
ena pa rdeča gartroža.«

Če se bo kak grešnik našel ali kaka grešnica,
ki bo to molitev vsak dan z andohtjo požebal,
— pa če bi imel grehov nad seboj
kakor je v morju drobnega peska,
na zemlji trave,
na drevju listja —
ne bo okusil ne vic ne pekla,
vsi grehi mu bodo na večno odpusteni. Amen.

Op. ur.: O praznoverskem koncu (zadnja kitica) takih pesmi smo pisali v aprilski Mladiki leta 1935. Potrebovali bi študijo o teh pesmih!

UGANKARJEM

REŠILCI UGANK IZ MARČNE ŠTEVILKE

Kalan Luka (100), Jeglič Stanko (100), Ložar Janez (100), Primožič Ivan (100), Justin Mihaela (100), Modrinjak France (100), Župni urad, Pišce (100), Rošker Justina (100), Pavlin France (100), Mihelčič Franc (100), Bulovec Ivo (100), Perkavec Albin (100), Mlakar Jožef (100), Cesar Anton (100), Sodja Franc (100), Vovk Joža (100), Toman Tine (100), Dobrovoljc Lojze (100), Kržišnik Helena (100), Kržišnik Angela (100), Lukovšek Ivanka (96), Papler Marija (96), Demšar Viktor (96), Oblak Franc (96), Počivalnik Danica (96), Steiner Vilko (96).

Čekuta Vilko (59), Demšar Stane (82), Jeraša Janez (82), Aleš Franc (69), Jug Franjo (58), Kladenšek Jernej (62), Imper Peter (79), Trebše Alojzij (79), Grušen Franc (57), Benedik Franc (59), Briški Jože (69), Ahačič Metod (68), Štiherle Alojzij (72), Cuderman Ignacij (62), Jan Lovro (69), Benedičič Jakob (62).

Brezar Marica (56), Trink Fero (44), Kalan Minka (55), Petelin Francka (55), Petelin Mimica (55), Videnšek Ana (58), Papler Julka (12), Ornik Cilka (18).

Posebno uganko so rešili: Čekuta Vilko, Trink Fero, Aleš Franc, Briški Jože, Jan Lovro.

Izrebrani so: Za prvo nagrado: Lukovšek Ivanka, Javorje, p. Poljane nad Škofjo Loko; za drugo nagrado: Benedik Franc, Kranj 30; za tretjo nagrado: Petelin Mimica, učiteljica, Rob na Dolenjskem; nagrada za neocenjene uganke: Jan Lovro, akademik, Ljubljana, Marijanišče; za četrtno nagrado: Počivalnik Danica, srezki cestni odbor, Ljubljana, Tavčarjeva 11/2; Cesar Anton, Jereka 15, p. Bohinjska Bistrica; Rakovec Josip, profesor, Novo mesto; Aleš Franc, Ljubljana, Sv. Petra nasip 51; Dobrovoljc Lojze, Ljubljana, Semenišče; Rošker Justina, učiteljica, Pišce.

POMENKI

K. M., Turjak; P. F., Podnart; P. M., Rob. Vaše februarске rešitve so prepozno dospele.

S. O., Sele. Tvoja pošiljka mi je kar dobrodošla. Na splošno sem zadovoljen, le tu in tam je kaka površnost, ki me prisili, da uganko zavržem ali dam prerisati.

Bric D., Dobrova. Poslal si mi samo eno uganko in še to prečudno nemogočo. Na tvoj dostavek: »Če boste želeli, Vam bom pošiljal še več takih in še boljših ugank!« ti povem samo tole: Če ti je mogoče, mi take uganke nobene več ne pošlji, pač pa boljših, kolikor ti je drago.

Efes, Bohinj. Uganki sta čisto dobri. Pošlji jih še kaj takih in še boljših!

J-ša, Ljubljana. Poslane uganke so preveč učene, da bi jih mogel priobčiti. Nekaterje lažje bom najbrž izbral. V prihodnje, ko boš spet delal, se ti ni treba posebej truditi za to, da bi uganko naredil čim bolj nedostopno, ampak za to, da uganki daš tisto osrednje bistvo, ki je reševalcu kažipot do rešitve.

RAZPIS NAGRAD ZA APRIL

1. nagrada: Žigon, France Prešeren, Prešernova čitanka (1. in 2. del skupaj, vezano).

2. nagrada: Kocijančič št., Kristusovo življenje in smrt (dva dela v polplatnu).

3. nagrada: Kranjec S., Zgodovina Srbov (vezano).
Nagrada za tri neocenjene uganke: Bartel-Janežič, Deutsch-slovenisches Handwörterbuch (vezano).

Družba sv. Mohorja v Celju

je izdala v zadnjem času tele knjige

Habberton-Vdovič:

Helenina otroka.

Pravkar je izšla ta izborna povest iz otroškega življenja. Zelo posrečeno jo je ilustriral Maksim Sedej. Odrasli in otroci bodo z zanimanjem prebirali knjigo in se zabavali z mladima junakoma Živkom in Žakbom. Broširan izvod za ude 18 din, za neude 24 din, vezan za ude 27 din, za neude 36 din.

Dr. Logar - dr. Slivnik:

Naši zobje.

Ta praktična ilustrirana knjiga nam pove, kako naj varujemo, čistimo in tudi zdravimo svoje zobe. Marsikdo bi si lahko prihranil bolečine, drago zdravljenje, zobe same in zdravo prebavo, če bi pravočasno dovolj vedel o negi svojih zob. Zato je ta knjiga vsakomur potrebna. Broširan izvod za ude 21 din, za neude 28 din, vezan za ude 30 din, za neude 40 din.

Janez Rožencvet:

Pravljice za lahkomišelné ljudi.

Rožencvetove pravljice so namenjene prav za prav odraslim ljudem, pa tudi otroci jih bodo radi prebirali. Odlikujejo se po klenem jeziku, sodobni snovi, živahni domišljiji in zdravi kritiki. Broširan izvod za ude 21 din, za neude 28 din, vezan za ude 30 din, za neude 40 din.

Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava.

Spisala dr. Viktor Korošec in dr. Gregor Krek.

Pravnike opozarjamo na to knjigo, katere prvi snopič 1. dela je pravkar izšel. Obsega: splošne nauke, vire, osebno in stvarno pravo. Broširan izvod stane za ude 75 din, za neude 100 din, vezan izvod stane 87 din, za neude 116 din.

Knjige naročajte po dopisnici pri Družbi sv. Mohorja v Celju, dobite jih pa tudi v Mohorjevi knjigarni v Ljubljani na Miklošičevi cesti št. 19

Haluschka-Poznič-Pogačnik:

Sin dveh očetov.

Čudovito lepi roman globoko in duhovito slika današnje meščansko družbo. Športniki bodo segli po njem radi krasnega opisa športnih tekem in športnega življenja. Knjiga je pisana pristrčno, vedro in živahno. Broširan izvod za ude 33 din, za neude 44 din, vezan za ude 45 din, za neude 60 din.

Ing. M. Šušteršič:

Naš gozd.

Knjiga, ki je namenjena gozdnim posestnikom in kmetovalcem, daje pouk o življenju gozda ter o pametnem in koristnem gozdnem gospodarstvu. Obravnava poleg drugega še pomlajevanje, sečnjo, izkoriščanje gozda in vpliv gozda na ostalo prirodo, zakonske določbe o gozdovih in dr. Knjiga je ilustrirana. Broširan izvod za ude 21 din, za neude 28 din, vezan za ude 30 din, za neude 40 din.

Mirko Kunčič:

Mlada njiva.

Zbirka ilustriranih pesmi za mladino. Pesnik Mirko Kunčič je slovenski mladini znan. Slikarja Oton Gaspari in Maksim Sedej sta se potrudila za lepe ilustracije. S takim darilom boste otroke vselej razveselili. Lepo v platno vezan izvod stane za ude 27 din, za neude 36 din.